

תנ"ך חמ"ד

ספר שמואל א

כיתה ה' • כל הספר • מחוון למורה

פִּי־מִכְבְּדֵי אֶכְבֵּד וּבְזֵי יִקְלוּ

(שמואל א ב, ל)

ספר שמואל א

לתלמיד שלום!

בשנה זו נלמד את ספר שמואל א - הספר הראשון שנלמד מתוך ספרי הנביאים. נכיר את חנה ואת תפילתה, את שמואל הנער שגדל במשכן בשילה והיה לנביא, את בקשת העם למלך, את שאול - המלך הראשון של ישראל, ואת דוד - הרועה הצעיר שנבחר להיות מלך.

בחוברת תמצא את הפסוקים עצמם, דברי רש"י, הסברים ומשימות מגוונות. קרא את הפסוקים בעיון, ענה בכתב מלא ובמשפטים שלמים, וחזור אל הפסוק כדי למצוא את התשובה.

שבעת חלקי הספר

פרקים	החלק	
א-ז	פרקי שמואל	1
ח-יב	המלכת שאול	2
יג-יד	קרב מכמש	3
טו	מלחמת עמלק	4
טז-כ	משיחת דוד ודוד בבית שאול	5
כא-כז	נדודי דוד	6
כח-לא	המלחמה בגלבע	7

מה יש בכל יחידה?

מה עושים?	חלק ביחידה
קוראים את הפסוקים - מקור התשובות	נקרא בכתוב
לומדים את פירוש המילים הקשות	מילים קשות
עונים על שאלות מתוך הפסוקים	נבין את הכתוב
לומדים את דברי רש"י ושאלים: מה קשה לרש"י?	רש"י מפרש
חושבים, מתדיינים וכותבים מה הפסוקים מלמדים אותנו	מן הכתוב אל החיים

ספר שמואל א

תוכן העניינים

5	פרקי שמואל • פרקים א–ז
5	מבוא לספר שמואל
8	פרק א: אלקנה והעלייה לשילה
11	פרק א: תפילת חנה
14	פרק א–ב: לידת שמואל ושירת חנה
18	פרק ב: חטאי בני עלי
22	פרק ג: נבואת ההקדשה של שמואל
26	פרק ד: המערכה, המפלה ומות עלי
30	פרק ה: נדודי הארון
33	פרק ו: השבת הארון לישראל
36	פרק ז: מעמד התשובה במצפה
39	חזרה – פרקי שמואל
42	המלכת שאול • פרקים ח–יב
42	פרק ח: משפט המלך
45	פרק ט: שאול ושמואל נפגשים
48	פרק י: המלכת שאול הראשונה
52	פרק י: המלכת שאול במצפה
56	פרק יא: מלחמת שאול בעמון וחידוש המלוכה
60	פרק יב: נאום שמואל על המלכות
64	חזרה – המלכת שאול
66	קרב מכמש • פרקים יג–יד
66	פרק יג: הקרב במכמש והכישלון בגלגל
70	פרק יד: מעשה יונתן ונערו
74	פרק יד: השבועה, יערת הדבש והגורל
77	חזרה – קרב מכמש

79	מלחמת עמלק • פרק טו
79	פרק טו: מלחמת עמלק
82	פרק טו: הנה שמע מזבח טוב
85	חזרה - מלחמת עמלק
87	משיחת דוד ודוד בבית שאול • פרקים טז-כ
87	פרק טז: משיחת דוד למלך
90	פרק יז: גלית מחרף את מערכות ישראל
93	פרק יז: קרב דוד וגלית
96	פרק יח: שאול עוין את דוד
99	פרק יט: דוד נמלט משאול
102	פרק כ: דוד עוזב את בית שאול
105	חזרה - משיחת דוד ודוד בבית שאול
107	נדודי דוד • פרקים כא-כז
107	פרק כא: דוד בנוב ובגת
111	פרק כב: מערת עדולם וכהני נוב
114	פרק כג: ההסגרות בקעילה ובזיף
118	פרק כד: מעשה המערה בעין גדי
122	פרק כה: נבל הכרמלי
126	פרק כו: מעשה צפחת המים
130	פרק כז: דוד בשדה פלשתים
134	חזרה - נדודי דוד
136	המלחמה בגלבע • פרקים כח-לא
136	פרק כח: שאול ובעלת האוב
140	פרק כט: דוד ואנשיו מוחזרים לעורף
143	פרק ל: חורבן צקלג והשבת השבי
146	פרק לא: מות שאול בגלבע
149	חזרה - המלחמה בגלבע וסיום הספר

פרקי שמואל • פרקים א-ז

פרקי שמואל

מבוא לספר שמואל

ספר שמואל הוא הספר השלישי בספרי הנביאים הראשונים: יהושע, שופטים, שמואל, מלכים. הוא מספר על סוף תקופת השופטים ועל תחילת המלוכה בישראל – מלידת שמואל הנביא, דרך המלכת שאול, ועד שדוד נבחר להיות מלך. ספר שמואל נחלק לשני חלקים: שמואל א ושמואל ב. השנה נלמד את שמואל א.

ספר שמואל בתנ"ך

החלק בתנ"ך	הספרים
תורה	בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים
נביאים ראשונים	יהושע, שופטים, <u>שמואל</u> , מלכים

1. איזה ספר בא לפני ספר שמואל? ספר שופטים ואיזה ספר בא אחריו? ספר מלכים
2. ספר שמואל מתאר מעבר מתקופה אחת לתקופה אחרת. השלם: מתקופת ה שופטים לתקופת ה מלכים (המלוכה).

הדמויות המרכזיות – מתח קו

הדמות	מי הוא?
עלי	המלך הראשון של ישראל
שמואל	הרועה הצעיר שנמשח להיות מלך
שאול	הכהן הגדול והשופט בשילה
דוד	הנביא והשופט, שנולד בזכות תפילת אמו

תשובה: עלי – הכהן הגדול והשופט בשילה • שמואל – הנביא והשופט, שנולד בזכות תפילת אמו • שאול – המלך הראשון של ישראל • דוד – הרועה הצעיר שנמשח להיות מלך.

נקרא בכתוב – תחילת הספר

נקרא בכתוב

(א) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן־הָרִמְתִּים צוֹפִים מֵהָר אֶפְרַיִם וַשְּׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן־יִרְחָם בֶּן־אֵלִיהוּא בֶּן־תַּחֲוִי בֶּן־צוּף אֶפְרַתִּי: (ב) וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פָּנְחָה וַיְהִי לַפָּנְחָה יָלָדִים וּלְחַנָּה אֵין יָלָדִים: (ג) וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מַעִירוֹ מִזִּמָּה לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבֵּחַ לַה' צִבְאוֹת בְּשִׁלָּה וְשֵׁם שְׁנֵי בְנֵי־עָלִי חֲפְנִי וּפְנַחַס כִּהְנִים לַה':
(שמואל א פרק א', פסוקים א'-ג')

מילים קשות

הָרִמְתִּים צוֹפִים	העיר רמה בהר אפרים - עירו של אלקנה (וגם של שמואל אחר כך).
מִזִּמָּה	משנה לשנה, בכל שנה.
לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבֵּחַ	להשתחוות לפני ה' ולהקריב קרבנות.
שִׁלָּה	העיר שבה עמד המשכן בימים ההם.

נבין את הכתוב

- מה שמו של האיש שהספר מתחיל בו? אלקנה מאיזה הר הוא בא? מהר אפרים
- לאן עלה האיש בכל שנה, ולשם מה? לשילה - להשתחוות ולזבוח (להקריב קרבנות) לה' צבאות
- מי היו הכהנים בשילה? חפני ופנחס, שני בני עלי

רש"י מפרש

רש"י מפרש

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד - הכל לפי הסדר משה מסר את התורה ליהושוע ויהושוע לזקנים ושופט מסר לשופט עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל

- מה קשה לרש"י? הספר מתחיל בסיפור על "איש אֶחָד" מהר אפרים. מה השאלה שעולה מכך?

תשובה: מה הקשר בין ספר שמואל לספרים שלפניו, ומדוע הסיפור מתחיל דווקא כאן? רש"י עונה: "הכל לפי הסדר" - הספר ממשיך את שרשרת המנהיגים של עם ישראל.

- סדר את שרשרת המסירה לפי רש"י: משה ← יהושע ← הזקנים ← שופט אחרי שופט ← עלי ← שמואל.

רש"י מפרש

מִן הָרִמְתִּים צוֹפִים - שתי רמות היו שצופות ורואות זו את זו

8. מה מוסיף רש"י על השם "הַרְמְתִּים צֹפִים"? היו שם שתי רמות (גבעות) שצופות ורואות זו את זו - לכן "רמתיים" (שתי רמות) "צופים"

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
ספר שמואל הוא חלק מחמשת חומשי התורה.	<u>לא נכון</u>	<u>הוא מספרי הנביאים הראשונים</u>
בתחילת הספר המשכן עמד בשילה.	<u>נכון</u>	<u>-</u>
אלקנה עלה לשילה רק פעם אחת בחייו.	<u>לא נכון</u>	<u>עלה "מימים ימימה" - בכל שנה</u>
עלי היה הכהן והשופט שלפני שמואל.	<u>נכון</u>	<u>-</u>

הידעת?

הידעת? חז"ל אמרו: "שמואל כתב ספרו" (בבא בתרא יד ע"ב). את סוף הספר, אחרי מותו של שמואל, כתבו גד החוזה ונתן הנביא.

מן הכתוב אל החיים

רש"י מלמד שהתורה עוברת מדור לדור כמו שרשרת: ממשה ליהושע, לזקנים, לשופטים ולנביאים - ומהם עד אלינו.

9. מי מוסר לך היום את התורה? כתוב שתי דוגמאות, והסבר מה תפקידך שלך בשרשרת.

תשובה: תשובה אפשרית: ההורים, המורים, הרב בבית הכנסת. תפקידי ללמוד ברצינות, לשמור את המצוות ולמסור את התורה הלאה - לאחים, לחברים ובעתיד לילדיי.

מה למדנו?

ספר שמואל הוא מספרי הנביאים הראשונים. הוא מספר על המעבר מתקופת השופטים לתקופת המלוכה. הספר ממשיך את שרשרת המנהיגים - "הכל לפי הסדר" - מעלי אל שמואל, ומשם אל שאול ודוד.

פרקי שמואל

פרק א: אלקנה והעלייה לשילה

נקרא בכתוב

(ב) ולו שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פִּנְחָה וַיְהִי לַפִּנְחָה יָלָדִים וּלְחַנָּה אֵין יָלָדִים:
 (ג) וְעַלָּה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ מִזִּמְּמִים זָמִימָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבֵּחַ לַה' צִבְאוֹת בְּשִׁלָּה וְשֵׁם
 שְׁנֵי בְנֵי־עָלִי חֲפָנִי וּפְנֹחַס כְּהֲנִים לַה': (ד) וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וְנָתַן לַפִּנְחָה אֶשְׁתּוֹ
 וּלְכָל־בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוֹת: (ה) וּלְחַנָּה יָתַן מְנָה אַחַת אֶפְסִים כִּי אֶת־חַנָּה אָהַב וְה' סָגַר
 רַחֲמָה:

(שמואל א פרק א', פסוקים ב'-ה')

נקרא בכתוב

(ו) וּכְעֶסְתָּה צָרְתָּה גַם־כַּעַס בַּעֲבוּר הַרְעָמָה כִּי־סָגַר ה' בְּעַד רַחֲמָה: (ז) וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה
 בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָה בְּבֵית ה' כֹּן תִּכְעַסְנָה וּתִבָּכֶה וְלֹא תֹאכַל: (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁה
 חַנָּה לָמָּה תִּבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבָבְךָ הַלּוֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים:

(שמואל א פרק א', פסוקים ו'-ח')

מילים קשות

מְנוֹת	חלקים מבשר הקרבן (קרבן שלמים שבעליו אוכלים ממנו).
מְנָה אַחַת אֶפְסִים	חלק אחד מובחר, יפה במיוחד (כך מפרש רש"י לפי התרגום).
צָרְתָּה	האישה השנייה של בעלה - פנינה.
יָרַע לְבָבְךָ	את עצובה.

נבין את הכתוב

1. כמה נשים היו לאלקנה? מה שמותיהן? שתיים - חנה ופנינה
2. השלם: לפנינה היו ילדים, ולחנה אין ילדים.
3. מה נתן אלקנה לחנה בזמן הסעודה בשילה, ומדוע? מנה אחת אפיים - חלק מובחר, כי אהב את חנה
4. איך הגיבה חנה כשציערו אותה? העתק מפסוק ז. "וּתִבָּכֶה וְלֹא תֹאכַל"

5. כמה שאלות שאל אלקנה את חנה בפסוק ח? מה הן? שלוש: למה תבכי? למה לא תאכלי? למה ירע לבבך?

6. במה ניסה אלקנה לנחם את חנה?

תשובה: הוא אמר לה: "הֲלוֹא אֲנִי טוֹב לְךָ מֵעֲשֶׂרָה בָּנִים" – הוא אוהב אותה ודואג לה, ואהבתו חשובה יותר מעשרה בנים.

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ועלה האיש – לשון הוה הוא היה עולה מזמן מועד למועד לשילה ומדרש אגדה (ילקוט שמעוני שם) בדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו

7. מה קשה לרש"י? המילה "וְעָלָה" נשמעת כמו לשון עתיד (יעלה). מה רש"י מסביר?

תשובה: רש"י מסביר שזו לשון הוה – אלקנה היה עולה לשילה שוב ושוב, בכל מועד, "מזמן מועד למועד". זה היה מנהג קבוע שלו.

8. לפי המדרש שמביא רש"י, מה עשה אלקנה בכל שנה בדרכו לשילה? ולמה? עלה בכל שנה בדרך אחרת – כדי להשמיע את ישראל, שילכו גם הם לשילה ויעשו כמותו

רש"י מפרש

אלקנה – לוי היה מבני אביאסף בן קרח

9. מה מוסיף רש"י על אלקנה? מאיזה שבט היה? משבט לוי – מצאצאי קורח

סדר אירועים

מספר את המשפטים לפי הסדר בפסוקים (1-4):

מספר	המשפט
<u>3</u>	חנה בוכה ואינה אוכלת.
<u>1</u>	אלקנה עולה מעירו לשילה להשתחוות ולזבוח.
<u>4</u>	אלקנה שואל את חנה: "לָמָּה תִּבְכִּי".
<u>2</u>	אלקנה נותן מנות לפנינה ולילדיה, ולחנה מנה אחת אפיים.

הידעת?

הידעת? רש"י מביא את דברי חז"ל שפנינה ציערה את חנה לשם שמים – כדי שחנה תתפלל לה' מעומק הלב (רש"י א, ו).

מן הכתוב אל החיים

אלקנה לא הסתפק בכך שהוא עצמו עולה לשילה. הוא בחר בכל שנה דרך אחרת, כדי שאנשים רבים יראו אותו ויעלו גם הם.

10. איך אתה יכול להשפיע על אחרים לעשות מעשה טוב בלי להטיף להם – רק בדוגמה אישית? כתוב שתי דוגמאות.

תשובה: תשובה אפשרית: להגיע בזמן לתפילה בבית הכנסת, לעזור בבית בלי שיבקשו, לברך ברכות בקול – כשחברים ואחים רואים, הם לומדים ועושים כמוני.

מה למדנו?

אלקנה, לוי מהר אפרים, עלה עם משפחתו לשילה בכל שנה. הוא אהב את חנה וניחם אותה. לפי המדרש עלה בכל שנה בדרך אחרת כדי שכל ישראל יעשו כמותו.

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק א: תפילת חנה

נקרא בכתוב

(י) והיא מרת נפש ותתפלל על-ה' ובכה תבכה: (יא) ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אס-ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא-תשכח את-אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל-ימי חייו ומוצה לא-ינעלה על-ראשו: (יב) והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שמר את-פיה: (יג) וחסה היא מדברת על-לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה:

(שמואל א פרק א', פסוקים י"ג-י"ה)

נקרא בכתוב

(יד) ויאמר אליה עלי עד-מתי תשתכרין הסירי את-זינגך מעליך: (טו) ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת-רוח אנכי וזין ושכר לא שתיתי ואשפך את-נפשי לפני ה': (טז) אל-תתן את-אמתך לפני בת-בלעל כי-מרב שיחי וכעסי דברתי עד-הנה: (יז) ונען עלי ויאמר לכי לשלום ואלקי ישראל יתן את-שלתך אשר שאלת מעמו: (יח) ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך ותלך האשה לדרךך ותאכל ופניה לא-היו-לה עוד:

(שמואל א פרק א', פסוקים י"ד-י"ח)

מילים קשות

מרת נפש	עצובה מאוד, מרגישה מרירות בלב.
ותדר נדר	הבטיחה הבטחה לה'.
ומוצה לא-ינעלה על-ראשו	לא יעבירו תער על ראשו – לא יגלחו את שערו, כמו נזיר.
שמר את-פיה	מסתכל על פיה ומחכה (רש"י: "מצפה מתי תפסיק").
קשת-רוח	עצובה, שקשה לה בלב.
שלתך	בקשתך, מה ששאלת.

נבין את הכתוב

1. היכן ישב עלי הכהן כשחנה התפללה? על הכיסא, ליד מזוזת היכל ה' (בפתח המשכן)

2. העתק מפסוק י את המילים שמתארות את הרגשתה של חנה. "והיא מרת נפש"

3. מה ביקשה חנה בנדר, ומה הבטיחה לתת בתמורה?

תשובה: ביקשה: "וְנָתַתָּה לְאִמָּתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים" - בן. הבטיחה: "וְנָתַתִּיו לָהּ כָּל־יְמֵי חַיָּיו" - הבן יהיה מוקדש לה' כל ימי חייו, ותער לא יעלה על ראשו.

4. במה חשד עלי בחנה? חשב שהיא שיכורה

5. איך הסבירה חנה לעלי מה עשתה? העתק מפסוק טו. "וְאֶשְׁפֹּךְ אֶת־נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'"

6. איזו ברכה בירך עלי את חנה? "לְכִי לְשִׁלּוֹם וְאַלְקֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ אֶת־שְׁלֹתְךָ"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ויחשבה עלי לשכורה - שלא היו רגילין להתפלל בלחש

7. מה קשה לרש"י? מדוע חשב עלי - הכהן הגדול - שחנה שיכורה?

8. מה עונה רש"י? באותם ימים לא היו רגילים להתפלל בלחש; חנה התפללה בלחש - שפתיה נעות וקולה לא נשמע - ולכן נראתה לעלי משונה

רש"י מפרש

יתן את שלתך - בשרה שנתקבלה תפלתה
ופניה לא היו לה - פנים של זעם

9. מה מוסיף רש"י? מה היו דברי עלי לחנה, ואיך השתנו פניה של חנה בעקבותיהם?

תשובה: עלי בישר לחנה שתפילתה התקבלה. לכן "וּפָנֶיהָ לֹא־הָיְתָה עוֹד" - לא היו לה עוד "פנים של זעם" (פנים עצובות וכועסות); היא הלכה לדרכה ואכלה.

הלכות תפילה מחנה

חז"ל למדו מתפילתה של חנה הלכות לתפילת שמונה עשרה (ברכות לא ע"א). השלם את הטבלה:

מה כתוב בפסוק יג?	מה לומדים מכך?
"מִדְבַּרְתָּ עַל־לִבָּהּ"	<u>המתפלל צריך לכוון את לבו</u>
"רַק שְׁפָתֶיהָ נָעוֹת"	<u>המתפלל צריך להוציא את המילים בשפתיו</u>
"וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע"	<u>מתפללים שמונה עשרה בלחש, בלי להרים את הקול</u>

מי אמר? למי?

למי?	מי אמר?	הדברים
<u>לחנה</u>	<u>עלי</u>	"עַד־מָתִי תִשָּׁתְכָרִין"
<u>לעלי</u>	<u>חנה</u>	"לֹא אֶדְנִי אִשָּׁה קִשְׁת־רוּחַ אֲנֹכִי"
<u>לעלי</u>	<u>חנה</u>	"תִּמָּצָא שִׁפְחָתְךָ חַן בְּעֵינַיִךְ"
<u>לה'</u>	<u>חנה</u>	"ה' צָבָאוֹת אִם־רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינִי אִמָּתְךָ"

הידעת?

הידעת? חנה פנתה לה' בשם "ה' צבאות". חז"ל אמרו שעד חנה לא קרא אדם להקב"ה בשם "צבאות" (רש"י א, יא, מברכות לא ע"ב).

מן הכתוב אל החיים

חנה לא אמרה מילים בלבד – היא "שפכה את נפשה" לפני ה'. גם כשעלי חשד בה, היא ענתה לו בכבוד ובנחת.

10. מה אפשר ללמוד מחנה על הדרך שבה אנחנו מתפללים בבית הכנסת או בכיתה? כתוב שני דברים.

תשובה: תשובה אפשרית: להתפלל בכוונה, להבין את המילים ולא למהר; להתפלל שמונה עשרה בלחש; לדבר עם ה' מכל הלב – גם על מה שקשה לנו; לענות בכבוד גם למי שטועה בנו.

מה למדנו?

חנה התפללה לה' בשילה מתוך צער גדול ונדרה שבנה יהיה מוקדש לה'. עלי חשב שהיא שיכורה, כי לא היו רגילים להתפלל בלחש. חנה הסבירה, ועלי בירך אותה שה' ייתן את בקשתה. מתפילתה למדנו הלכות תפילה.

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק א–ב: לידת שמואל ושירת חנה

נקרא בכתוב

(כ) ויהי לתקפות הימים ובהר חנה ותלד בן ותקרא את־שמו שמואל כי מה' שאלתיו:
 (כא) ויעל האיש אלקנה וכל־ביתו לזבח לה' את־זבח הימים ואת־נדרו: (כב) וחנה לא
 עלתה כי־אמרה לאישה עד יגמל הנער והבאתיו ונראה את־פני ה' וישב שם עד־עולם:
 (שמואל א פרק א', פסוקים כ'–כ"ב)

נקרא בכתוב

(כד) ותעלהו עמה כַּאֲשֶׁר גָּמְלָתוּ בְּפָרִים שְׁלֶשָׁה וְאַיִפָּה אֶחָת קָמַח וְנָבֶל זֶיֶן וּתְבֹאֶהוּ
 בֵּית־ה' שְׁלוֹ וְהִנְעֵר נָעַר: (כה) וישחטו את־הפֶּר ויבאו את־הנער אל־עלי: (כו) ותאמר בִּי
 אֲדֹנִי חֵי נִפְשֶׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנֹּצֶבֶת עִמָּכָה בָּזָה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־ה': (כז) אֶל־הִנְעֵר הָזֶה
 הִתְפַּלֵּלְתִּי וַיִּתֶּן ה' לִי אֶת־שְׁאֵלְתִּי אֲשֶׁר שְׁאֵלְתִּי מֵעַמּוֹ: (כח) וְגַם אֲנֹכִי הִשְׁאֵלְתִּהוּ לַה'
 כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׁאוּל לַה' וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַה':
 (שמואל א פרק א', פסוקים כ"ד–כ"ח)

מילים קשות

לתקפות הימים	כעבור זמן, בסוף התקופה.
עד יגמל הנער	עד שהתינוק יגדל מעט ויפסיק לינוק.
איפה	מידה גדולה של קמח.
נבל זין	כד (נאד) של יין.
השאלתהו לה'	נתתי אותו לה', להיות שלו – לשרת אותו.

נבין את הכתוב – לידת שמואל

- איזה שם קראה חנה לבנה, ומדוע? שמואל – "כי מה' שאלתיו" (ביקשתי אותו מה')
- מדוע לא עלתה חנה לשילה עם אלקנה בשנה שאחרי הלידה? כי רצתה לחכות עד שהנער יגמל, ואז להביא אותו לשילה לשבת שם לתמיד

3. מה הביאו לשילה יחד עם הנער? שלושה פרים, איפה אחת קמח ונבל יין
4. איך הזכירה חנה לעלי מי היא? העתק מפסוק כו. "אני האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אל-ה"
5. איך קיימה חנה את הנדר שנדרה? הביאה את שמואל לשילה ונתנה אותו לה' כל הימים - "השאלתהו לה"

שירת חנה

אחרי שהביאה את שמואל לשילה, חנה הודתה לה' בשירה (פרק ב, פסוקים א-י). בשירה היא מתארת את גדולת ה', שמנהל את העולם ומשנה את מצבם של בני האדם.

נקרא בכתוב

(א) ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה' רחב פי על-אויבי פי שמחתי בישועתך: (ב) אין-קדוש בה' כי אין בלתיך ואין צור פאלקינינו: (ג) אל-תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיקם כי אל דעות ה' ולו נתכנו עללות: (שמואל א פרק ב', פסוקים א'-ג')

נקרא בכתוב

(ו) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ונעל: (ז) ה' מוריש ומעשיר משפיל אף-מרומם: (ח) מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם-נדיבים וכסא כבוד נחלם כי לה' מצקי ארץ וישת עליהם תבל: (שמואל א פרק ב', פסוקים ו'-ח')

6. העתק מפסוק א את המילים שמבטאות את שמחתה של חנה. "עלץ לבי בה"

7. השלם מפסוק ב: "אין-קדוש בה' כי אין בלתיך".

8. בפסוקים ו-ז יש זוגות של הפכים. השלם:

ה'...	...
ממית	<u>ומחיה</u>
מוריש (מוריד לעוני)	<u>ומעשיר</u>
משפיל	<u>אף-מרומם</u>

רש"י מפרש

נקרא בכתוב

(יא) וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הַרְמְתָה עַל־בֵּיתוֹ וַהֲנִיעַ הָיָה מְשֶׁרֶת אֶת־ה' אֶת־פָּנָיו עָלַי הַכֹּהֵן:
(שמואל א פרק ב', פסוקים י"א-י"א)

רש"י מפרש

היה משרת את ה' את פני עלי - מכאן למשמש פני תלמידי חכמים כמשמש פני השכינה

9. מה קשה לרש"י בפסוק יא? כתוב "מְשֶׁרֶת אֶת־ה'" ומיד "אֶת־פָּנָיו עָלַי הַכֹּהֵן" - האם שמואל שירת את ה' או את עלי?

10. מה עונה רש"י, ומה לומדים מכך?

תשובה: מי שמשרת תלמיד חכם (עוזר לו ולומד ממנו) נחשב כאילו הוא משרת את ה' - "כמשמש פני השכינה". שמואל שירת את עלי, ובזה שירת את ה'.

רש"י מפרש

ואין צור כאלהינו - אין צייר כאלהינו הצר צורה בתוך צורה

11. מה מוסיף רש"י על המילה "צור"? רש"י מפרש "צור" מלשון צייר: ה' "מצייר" צורה בתוך צורה - יוצר תינוק בתוך אמו; אין צייר כמוהו

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
חנה הביאה את שמואל לשילה מיד אחרי שנולד.	<u>לא נכון</u>	<u>רק אחרי שנגמל</u>
אלקנה הסכים שחנה תישאר בבית עד שהנער ייגמל.	<u>נכון</u>	<u>-</u>
אחרי שהביאה את שמואל, חנה התפללה ובכתה.	<u>לא נכון</u>	<u>היא הודתה לה' בשירה ושמחה - "עלץ לפי בה"</u>
שמואל חזר עם אלקנה לרמה.	<u>לא נכון</u>	<u>אלקנה חזר לרמה, ושמואל נשאר לשרת את ה' לפני עלי</u>

מן הכתוב אל החיים

חנה לא שכחה את ה' כשקיבלה את מה שביקשה: היא קיימה את נדרה והודתה לה' בשירה. בשירה היא מלמדת: ה' "מְשַׁפִּיל אֶף־מְרוֹמָם" - כל מה שיש לאדם בא מה'.

12. מה למדת מחנה על הכרת טובה לה' ועל קיום הבטחות? כתוב דוגמה מחיך.

תשובה: תשובה אפשרית: כשה' עוזר לי (בריאות, הצלחה במבחן) – לומר תודה, לברך ולהתפלל גם ברגעים טובים. כשאני מבטיח משהו – לקיים, כמו שחנה קיימה את נדרה גם כשהיה לה קשה להיפרד מבנה.

מה למדנו?

חנה ילדה בן וקראה לו שמואל, "כִּי מָה' נִשְׁאַלְתִּיו". כשנגמל הביאה אותו לשילה לעלי וקיימה את נדרה. היא הודתה לה' בשירה: "אֵין־קְדוֹשׁ כֶּה". שמואל נשאר בשילה ושירת את ה' לפני עלי הכהן.

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק ב: חטאי בני עלי

נקרא בכתוב

(יב) ובני עלי בני בליעל לא ידעו את־ה': (יג) ומשפט הכהנים את־העם כל־איש זבח ובא נער הכהן כבשל הבשר והמזלג שלש השנים בגדו: (יד) והכה בכיור או בדוד או בשלחת או בפרור כל אשר יעלה המזלג יסח הכהן בו ככה יעשו לכל־ישראל הבאים שם בשלה: (טו) גם בטָרִם יקטירו את־החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן ולא־יִסַח מִמֶּד בֶּשֶׂר מִבָּשֶׂל כִּי אִם־חֵי: (טז) ויאמר אליו האיש קטר יקטירו כיום החלב וסח־לָךְ בָּאֲשֶׁר תֵּאֲנֶה נִפְשֶׁךָ וְאָמַר לֹא כִי עֲתָה תִתֶּן וְאִם־לֹא לִקְחֹתִי בְחִזְקָה: (יז) ויהי חטאת הנערים גדולה מאד את־פְּנֵי ה' כִּי נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה': (שמואל א פרק ב', פסוקים י"ב–י"ז)

מילים קשות

בני בליעל	אנשים רעים, שאינם מקבלים עליהם עול.
המזלג שלש השנים	כלי עם שלוש שיניים, שבו מוציאים בשר מהסיר.
יקטירו את־החלב	ישרפו על המזבח את החלב – החלק של ה' בקרבן.
בחזקה	בכוח, בלי רשות.
נאצו	ביזו, זלזלו (רש"י: "לשון בזיון").

נבין את הכתוב

- איך מתאר הכתוב את בני עלי בפסוק יב? "בני בליעל לא ידעו את־ה'"
- מה עשה נער הכהן בזמן שהבשר התבשל? תקע את המזלג בסיר, וכל מה שהמזלג העלה לקח הכהן לעצמו
- מה דרש נער הכהן עוד לפני שהקטירו את החלב? שייתנו לו בשר חי לצלות לכהן – ולא בשר מבושל
- מה ענה לו האיש שהביא את הקרבן, ומה אמר הנער? (פסוק טז)
תשובה: האיש אמר: **"קטר יקטירו כיום החלב" – קודם יקטירו את החלב לה', ואחר כך קח כרצונך. הנער ענה: "לא כי עתה תתן ואם־לא לקחתי בחזקה".**

5. מה הייתה התוצאה של מעשיהם? השלם מפסוק יז: "כִּי נֶאֱצָו הָאֲנָשִׁים את מנחת ה'" – העם התחיל לזלזל בקרבנות.

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ומשפט הכהנים – הם קבעו להם חק זה ולהם לא היה לנחלה כי אם חזה ושוק של שלמים

6. מה קשה לרש"י? הכתוב קורא למעשים האלה "משפט הכהנים". מה מוזר בכך?

תשובה: "משפט" נשמע כמו חוק מן התורה – אבל התורה לא ציוותה כך. רש"י מסביר: בני עלי קבעו לעצמם חוק זה, בעוד שבתורה הכהנים מקבלים מקרבן שלמים רק את החזה ואת השוק.

רש"י מפרש

ולא יהיה זקן בביתך – מדה כנגד מדה אתם אכלתם קדשים לפני זמנן בטרם יקטירון את החלב אף אתם תמותון בלא זמן

7. מה מוסיף רש"י? הסבר את העונש "מידה כנגד מידה". הם לקחו את הבשר לפני זמנו – לפני הקטרת החלב; לכן ימותו לפני זמנם, ולא יהיה זקן בבית עלי

שמואל מול בני עלי

נקרא בכתוב

(כג) ויאמר להם למה תעשון כדברים האלה אשר אנכי שמע את־דבריכם רעים מאת כל־העם אלה: (כד) אל בני כי לוא־טובה השמעה אשר אנכי שמע מעברים עס־ה': (כה) אם־יחטא איש לאיש ופלו־אֶל־אֶלֶקִים ואם לה' יחטא־איש מי יתפלל־לו־וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי־חָפֵץ ה' לְהַמִּיתָם: (כו) וְהִנֵּער שְׁמוּאֵל הַלֵּךְ וְגִדַּל וְטוֹב גַּם עִס־ה' וגם עס־אֲנָשִׁים:

(שמואל א פרק ב', פסוקים כ"ג–כ"ו)

8. השלם את הטבלה:

שמואל הנער	בני עלי	
<u>"משרת את־פני ה'" (פסוק יח)</u>	<u>בני בליעל, לא ידעו את ה'</u>	מה כתוב עליהם?
<u>משרת את ה' לפני עלי, הולך וגדל וטוב</u>	<u>לוקחים מן הקרבנות בכוח, לפני חלק ה'</u>	איך הם מתנהגים?
<u>"וטוב גם עס־ה' וגם עס־אֲנָשִׁים"</u>	<u>השמועה עליהם לא טובה – "דבריכם רעים"</u>	מה דעת הבריות עליהם?

9. האם שמעו בני עלי לתוכחת אביהם? העתק מפסוק כה. "ולא ישמעו לקול אביהם"

נבואת איש האלקים

נקרא בכתוב

(כז) וַיָּבֹא אִישׁ־אֱלֹקִים אֶל־עָלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' הִנְגִּלָּה נְגִלְתִּי אֶל־בֵּית אַבִּיךָ בְּהִיוֹתְם בְּמִצְרִים לְבֵית פְּרַעֲה: **(כח)** וּבַחֹר אֶתּוֹ מִכָּל־שַׁבָּטִי יִשְׂרָאֵל לִי לִכְהֹן לַעֲלוֹת עַל־מִזְבְּחִי לְהַקְטִיר קִטְרֶת לְשֹׂאת אֹפֹד לִפְנֵי וְאַתָּנָה לְבֵית אַבִּיךָ אֶת־כָּל־אִשִּׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: **(כט)** לָמָּה תִבְעָטוּ בְּזָבְחִי וּבִמְנוּחָתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי מֵעוֹן וּתִכְבֹּד אֶת־בְּנִיךָ מִמֶּנִּי לְהַבְרִיאֲכֶם מֵרָאשִׁית כָּל־מְנוּחַת יִשְׂרָאֵל לַעֲמִי: **(ל)** לָכֵן נֹאס־ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר אֲמַרְתִּי בֵּיתְךָ וּבֵית אַבִּיךָ יִתְהַלְכוּ לִפְנֵי עַד־עוֹלָם וְעַתָּה נֹאס־ה' חָלִילָה לִּי כִּי־מִכְבֹּדִי אֲכַבֵּד וּבְצִי יִקְלוּ:

(שמואל א פרק ב', פסוקים כ"ז-ל')

נקרא בכתוב

(לד) וַזֶּה־לֵךְ הָאוֹת אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־שְׁנֵי בְנֵיךָ אֶל־חֲפְנִי וּפִינְחָס בִּיּוֹם אֶחָד יָמוּתוּ שְׁנֵיהֶם: **(לה)** וְהָקִימְתִּי לִי כֹהֵן נֹאמָן כָּאֲשֶׁר בָּלָבְבִי וּבִנְפָשִׁי יַעֲשֶׂה וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֹאמָן וְהִתְהַלָּךְ לִפְנֵי־מִשְׁיַחִי כָל־הַיָּמִים:

(שמואל א פרק ב', פסוקים ל"ד-ל"ה)

מי אמר? למי?

למי?	מי אמר?	הדברים
<u>לבניו</u>	<u>עלי</u>	"אֵל בְּנֵי כִי לֹא־טוֹבָה הַשְׁמָעָה"
<u>לאיש הזובח</u>	<u>נער הכהן</u>	"תָּנָה בָּשָׂר לַעֲלוֹת לִכְהֹן"
<u>לעלי</u>	<u>איש האלקים</u> <u>(בשם ה')</u>	"וּתִכְבֹּד אֶת־בְּנִיךָ מִמֶּנִּי"

10. מה יהיה האות (הסימן) לעלי שהנבואה תתקיים? "ביום אחד ימותו שניהם" - חפני ופנחס ימותו

באותו יום

הידעת?

הידעת? רש"י אומר שאיש האלקים היה אלקנה, אביו של שמואל (רש"י ב, כז), ושה"כ"ה נֹאמָן" שה' יקים הוא צדוק - הכהן הגדול בימי שלמה (רש"י ב, לה).

מִן הַכְּתוּב אֶל הַחַיִּים

בני עלי היו כהנים, עבדו במשכן ונגעו בקרבנות – ובכל זאת חטאו. שמואל הנער גדל באותו מקום והיה "טוב גם עם ה' וגם עם אנשים". המקום הקדוש לבדו אינו עושה את האדם קדוש – המעשים שלו קובעים. ה' אומר: "כִּי־מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְזִי יִקְלוּ".

11. איך אפשר לכבד את ה' בבית הכנסת ובזמן התפילה? כתוב שתי דוגמאות.

תשובה: תשובה אפשרית: לא לדבר בזמן התפילה וקריאת התורה, לבוא בבגדים מכובדים, להתפלל בכוונה, לשמור על ניקיון בית הכנסת ועל הסידורים – כך מכבדים את ה', ו"מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד".

מה למדנו?

בני עלי חטאו בקרבנות: לקחו בכוח יותר מחלקם, ועוד לפני הקטרת החלב, ובגללם העם זלזל במנחת ה'. עלי הוכיח אותם, אך הם לא שמעו. שמואל הנער הלך וגדל וטוב. איש האלקים ניבא שבני עלי ימותו ביום אחד, וה' יקים כהן נאמן – "כִּי־מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד".

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק ג: נבואת ההקדשה של שמואל

נקרא בכתוב

(א) והנער שמואל מִשְׁרַת אֶת־ה' לִפְנֵי עָלִי וּדְבַר־ה' הָיָה יָקָר בְּיָמִים הָהֵם אֵין חִזּוֹן נִפְרָץ:
 (ב) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעָלִי שָׁכַב בְּמִקְוָמוֹ וְעֵינָיו הִחְלוּ כְהוֹת לֹא יוּכַל לִרְאוֹת: (ג) וְגַר
 אֱלֻקִּים טָרַם יִכְבֶּה וְשִׁמּוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל ה' אֲשֶׁר־שָׁם אָרוֹן אֱלֻקִּים: (ד) וַיִּקְרָא ה'
 אֶל־שִׁמּוּאֵל וַיֹּאמֶר הִנְנִי: (ה) וַיֶּרֶץ אֶל־עָלִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי כִי־קִרְאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־קִרְאתִי
 שׁוֹב שָׁכַב וַיִּלָּךְ וַיִּשְׁכָּב:

(שמואל א פרק ג', פסוקים א'-ה')

מילים קשות

יָקָר	נדיר, מעט (רש"י: "מבוע" – הנבואה הייתה מעטה).
חִזּוֹן נִפְרָץ	נבואה גלויה ומפורסמת.
כְהוֹת	חלשות, שאינן רואות היטב.
הִיכַל ה'	המשכן שבשילה.
תַּצְלִינָה	יצלצלו, ירעשו (מרוב הפחד מן החדשות).
לֹא כְהָה בָּם	לא גער בהם ולא עצר אותם.
תַּכְחֵד	תסתיר.

נבין את הכתוב

- מה היה תפקידו של הנער שמואל? (פסוק א) לשרת את ה' לפני עלי
- איך היה מצב הנבואה בימים ההם? העתק מפסוק א. "וְדַבַּר־ה' הָיָה יָקָר בְּיָמִים הָהֵם"
- היכן שכב שמואל בלילה? (פסוק ג) בהיכל ה', במקום שבו היה ארון ה'
- כשה' קרא לשמואל, לאן רץ שמואל, ומה אמר? רץ אל עלי ואמר: "הנני כִּי־קִרְאתָ לִי"
- מדוע חשב שמואל שעלי קורא לו? היעזר בפסוק ז.

תשובה: תשובה אפשרית: "וְשִׁמּוּאֵל טָרַם יִדַּע אֶת־ה'" – שמואל עדיין לא הכיר את קול הנבואה, ולכן חשב שעלי קורא לו.

נקרא בכתוב

(ח) וַיִּסָּף ה' קְרָא־שְׁמוּאֵל בְּשְׁלִישֵׁת וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־עָלֵי וַיֹּאמֶר הִנְנִי כִּי קָרָאתָ לִי וַיָּבֹן עָלַי כִּי ה' קָרָא לְנָעִר: (ט) וַיֹּאמֶר עָלֵי לְשְׁמוּאֵל לֵךְ שָׁכֵב וְהָיָה אֲסִי־קָרָא אֵלַיִךְ וְאָמַרְתָּ דָּבָר ה' כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בְּמִקְוֹמוֹ: (י) וַיָּבֹא ה' וַיִּתְּצַב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־כְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דָּבָר כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ:
(שמואל א פרק ג', פסוקים ח'-י')

6. אחרי כמה קריאות הבין עלי שה' קורא לנער? אחרי הקריאה השלישית - "בשלישת"

7. השלם את דברי עלי לשמואל: "דבר ה' כִּי שמע עֲבָדְךָ".

8. על מה נענש בית עלי? (פסוק יג)

תשובה: תשובה אפשרית: עלי ידע שבניו מזלזלים בכבוד ה' ("מְקַלְלִים לָהֶם בְּנֵיו"), ולא עצר אותם - "וְלֹא כָהָה בָּם".

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ויאמר שמואל דבר - ולא הזכיר שם מקום כמו שצוהו עלי אמר שמא קול אחר הוא

9. השווה בין מה שצוה עלי (פסוק ט) לבין מה שאמר שמואל (פסוק י). מה קשה לרש"י? עלי אמר לשמואל לומר "דבר ה' כי שמע עבדך", ושמואל אמר רק "דבר כי שמע עבדך" - בלי שם ה'

10. מה מתרץ רש"י? שמואל חשש שמא זה קול אחר ולא קול ה', ולכן לא הזכיר את שם ה'

רש"י מפרש

כי נגלה ה' אל שמואל - לפי שאמר למעלה ודבר ה' היה יקר בימים ההם אמר כאן כי מעתה בשביל שמואל נגלה ושנה והרגיל להגלות

11. מה מוסיף רש"י? מה השתנה מתחילת הפרק (פסוק א) ועד סופו (פסוק כא)?

תשובה: בתחילת הפרק הנבואה הייתה "יקרה" - מעטה; בזכות שמואל חזר ה' להתגלות בשילה שוב ושוב.

נקרא בכתוב

(טו) וישָׁכַב שְׁמוּאֵל עַד־הַבֹּקֶר וַיִּפְתַּח אֶת־דִּלְתוֹת בֵּית־ה' וּשְׁמוּאֵל זָרָא מִהַגִּיד אֶת־הַמְּרָאָה אֶל־עָלִי: **(טז)** וַיִּקְרָא עָלִי אֶת־שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנִי וַיֹּאמֶר הֲנִי: **(יז)** וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר אֵלֶיךָ אֶל־נָא תִכְחַד מִמֶּנִּי כֹה יַעֲשֶׂה־לְךָ אֱלֹקִים וְכֹה יוֹסִיף אֶסְתַּכְחַד מִמֶּנִּי דָבָר מִכָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דָּבַר אֵלֶיךָ: **(יח)** וַיִּגְדֵּלוּ שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הַדָּבָרִים וְלֹא כָחַד מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר ה' הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:

(שמואל א פרק ג', פסוקים ט"ו-י"ח)

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"לא־קִרְאתִי שׁוֹב שָׁכַב" (ג, ה)	<u>עלי</u>	<u>לשמואל</u>
"הִנֵּה אֲנִכִּי עֹשֶׂה דָבָר בְּיִשְׂרָאֵל" (ג, יא)	<u>ה'</u>	<u>לשמואל</u>
"אֶל־נָא תִכְחַד מִמֶּנִּי" (ג, יז)	<u>עלי</u>	<u>לשמואל</u>
"ה' הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה" (ג, יח)	<u>עלי</u>	<u>לשמואל (על דברי ה')</u>

סדר אירועים

כתוב מספר מ' עד 5 לפי סדר המאורעות בפרק.

מספר	מה קרה?
<u>3</u>	ה' מודיע לשמואל מה יקרה לבית עלי.
<u>5</u>	כל ישראל, מדן ועד באר שבע, יודעים ששמואל נאמן לנביא.
<u>1</u>	שמואל רץ אל עלי ואומר: "הִנְנִי".
<u>4</u>	שמואל מספר לעלי את כל הדברים ולא מסתיר דבר.
<u>2</u>	עלי מבין שה' קורא לנער ומלמד אותו מה לענות.

הידעת?

"מִדָּן וְעַד־בָּאָר שְׁבַע" (פסוק כ) פירושו: בכל ארץ ישראל – מדן שבצפון ועד באר שבע שבדרום.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

עלי שמע מפי תלמידו הצעיר דברים קשים על ביתו, ולא כעס על שמואל. הוא קיבל את הדין ואמר: "ה' הוא הטוב בְּעֵינֵינוּ יַעֲשֶׂה".
ושמואל, אף שפחד, אמר את האמת כולה ולא הסתיר דבר.

12. שמואל פחד לספר לעלי את הנבואה, ובכל זאת סיפר הכול. מדוע לדעתך חשוב לומר את האמת גם כשקשה? תן דוגמה מחיך.

תשובה: תשובה אפשרית: אמת היא יסוד של אמון; מי שמסתיר דברים חשובים פוגע בעצמו ובאחרים. דוגמה אישית.

מה למדנו?

הנבואה הייתה מעטה בימי עלי. ה' קרא לשמואל ארבע פעמים, ועלי לימד אותו לענות "דָּבָר ה' כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ". ה' הודיע לשמואל על העונש של בית עלי, ושמואל סיפר הכול לעלי, שקיבל את הדין. שמואל גדל, ה' היה עמו, וכל ישראל ידעו כי נאמן שמואל לנביא לה'.

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק ד: המערכה, המפלה ומות עלי

נקרא בכתוב

(א) ויהי דבר־שמואל לכל־ישראל ויצא ישראל לקראת פלשתים למלחמה ויחנו על־האבן העזר ופלשתים חנו באַפֶּק: (ב) ויערכו פלשתים לקראת ישראל ותטש המלחמה וינגף ישראל לפני פלשתים ויכו במערכה בשדה כארבעת אלפים איש: (ג) ויבא העם אל־המחנה ויאמרו זקני ישראל למה נגפנו ה' היום לפני פלשתים נקחה אלינו משלה את־ארון ברית ה' ויבא בקרבנו וישענו מכף איבינו: (שמואל א פרק ד', פסוקים א'-ג')

מילים קשות

ותטש המלחמה	המלחמה התפשטה (רש"י: "ותתפשט").
וינגף	הוכה, הפסיד במלחמה.
תרועה	קול צעקה גדולה של שמחה ועידוד.
ותהם הארץ	הארץ רעשה מן הקול.
התחזקו והיו לאנשים	היו אמיצים וגיבורים.
יד דרך	בצד הדרך.
מפרקתו	עצם הצוואר שלו (רש"י).

נבין את הכתוב

1. היכן חנו בני ישראל, והיכן חנו הפלשתים? ישראל – על אבן העזר; פלשתים – באפק.
2. מה קרה במערכה הראשונה? ישראל נגפו לפני פלשתים, ונהרגו כארבעת אלפים איש.
3. מה הציעו זקני ישראל? העתק מפסוק ג. "נקחה אלינו משלה את־ארון ברית ה'".
4. מה קיוו הזקנים שיעשה הארון? שיבוא בקרבם ויושיע אותם מכף אויביהם.
5. מי באו עם הארון מן המשכן שבשילה? (פסוק ד) שני בני עלי – חפני ופינחס.

נקרא בכתוב

(ה) וַיְהִי כַּבּוֹא אַרְוֹן בְּרִית־ה' אֶל־הַמִּחְנֶה וַיִּרְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתֵּהֶם הָאָרֶץ:
(ו) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מָה קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בַּמִּחְנֶה
הָעֲבָרִים וַיֵּדְעוּ כִּי אַרְוֹן ה' בָּא אֶל־הַמִּחְנֶה: (ז) וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹקִים
אֶל־הַמִּחְנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹי לָנוּ כִּי לֹא הִיְתָה כְּזֹאת אֶתְמוּל שְׁלֹשׁ: (ח) אוֹי לָנוּ מִי נִצִּילָנוּ
מִיַּד הָאֱלֹקִים הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹקִים הַמַּכִּים אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מָכָה בַּמִּדְבָּר:
(שמואל א פרק ד', פסוקים ה'-ח')

6. מה עשו ישראל כשהגיע הארון אל המחנה? הריעו תרועה גדולה, והארץ רעשה

7. איך הגיבו הפלשתים כששמעו את התרועה? פרט שני דברים (פסוקים ז-ט).

תשובה: הם פחדו ואמרו "אוי לנו"; ובכל זאת חיזקו זה את זה להילחם – "הִתְחַזְּקוּ וְהָיוּ לְאֹנְשִׁים".

8. מה היו התוצאות של המערכה השנייה? פרט שלושה דברים (פסוקים י-יא). נפלו מישראל שלושים

אלף רגלי; ארון אלקים נלקח; שני בני עלי מתו

נקרא בכתוב

(טו) וְעָלִי בְּרִית־שָׁעִים וְשָׁמְנָה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יָכוֹל לָרְאוֹת: (טז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
אֶל־עָלִי אֲנֹכִי הֵבֵא מִן־הַמַּעֲרָכָה וְאֲנִי מִן־הַמַּעֲרָכָה נִסְתִּי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מֶה־הִיָּה הַדָּבָר
בָּנִי: (יז) וַיַּעַן הַמֶּבֶשֶׁר וַיֹּאמֶר נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְדוֹלָה הִיְתָה בָּעַם
וְגַם־שְׁנֵי בָנָיָה מֵתוּ חָפְנִי וּפִינֶחָס וְאַרְוֹן הָאֱלֹקִים נִלְקָחָה: (יח) וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת־אַרְוֹן
הָאֱלֹקִים וַיִּפֹּל מֵעַל־הַכֶּסֶּא אַחֲרָנִית בְּעֵד יָד הַשָּׁעַר וַתִּשָּׁבֶר מִפְּרָקָתוֹ וַיָּמָת כִּי־זָקֵן הָאִישׁ
וְכָבֵד וְהוּא שָׁפֹט אֶת־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה:
(שמואל א פרק ד', פסוקים ט"ו-י"ח)

9. לפני שהגיע השליח, על מה היה ליבו של עלי חרד? העתק מפסוק יג. "כִּי־הִיָּה לָבוֹ חָרַד עַל אַרְוֹן הָאֱלֹקִים"

10. מתי נפל עלי מן הכסא? כשהזכיר השליח את ארון האלקים – כששמע שהארון נלקח

11. בן כמה היה עלי, וכמה שנים שפט את ישראל? בן תשעים ושמונה שנה; שפט ארבעים שנה

רש"י מפרש

רש"י מפרש

האבן העזר – עדיין לא היה כן שמה, כי בימי שמואל נקראת כן (לקמן ז יב); וכאן קרא על שם סופה.

12. מה קשה לרש"י? איך כבר בפרק ד נקרא המקום "אבן העזר", והרי שמואל נתן את השם הזה רק מאוחר יותר (פרק ז)

13. מה מתרץ רש"י? הכתוב קורא למקום בשם שייקרא לו בסוף - "על שם סופה"

רש"י מפרש

איש בנימן - זה היה שאול שחטף את הלוחות מיד גלית וברח לו

14. מה מוסיף רש"י על האיש מבנימין שרץ מן המערכה לשילה? שהוא היה שאול, שחטף את הלוחות מיד גלית וברח

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
במערכה הראשונה ניצחו ישראל את הפלשתים.	<u>לא נכון</u>	<u>ישראל נגפו, ונהרגו כארבעת אלפים איש</u>
הפלשתים פחדו כששמעו את קול התרועה.	<u>נכון</u>	-
חפני ופינחס נשארו בשילה עם אביהם.	<u>לא נכון</u>	<u>הם באו עם הארון למחנה ומתו במלחמה</u>
עלי ישב על הכסא בצד הדרך וחיכה לשמוע חדשות.	<u>נכון</u>	-

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"לְמָה נִגְפָנוּ ה' הַיּוֹם לְפָנֵי פְלִשְׁתִּים" (ד, ג)	<u>זקני ישראל</u>	<u>לעם</u>
"הִתְחַזְקוּ וְהָיוּ לְאִנְשִׁים" (ד, ט)	<u>הפלשתים</u>	<u>זה לזה</u>
"מָה־הָיָה הַדָּבָר בְּנִי" (ד, טז)	<u>עלי</u>	<u>לאיש מבנימין שבא מן המערכה</u>

הידעת?

באותו יום נולד נכדו של עלי, ואמו קראה לו "אִיקָבוֹד" (רש"י: "אין כבוד"), כי אמרה: "גָּלָה כְּבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח אֶרֶון הָאֱלֹקִים".

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

זקני ישראל חשבו שהארון לבדו יושיע אותם, כמו חפץ שמגן מעצמו. אבל בני עלי, שהלכו עם הארון, חטאו, והעם לא שב אל ה'. הקדושה תלויה בהתנהגות שלנו ולא בחפץ הקודש לבדו.

15. מה אפשר ללמוד מן הפרק על היחס הנכון לחפצי קדושה, כמו ספר תורה, תפילין או מזוזה?

תשובה: תשובה אפשרית: צריך לכבד מאוד את חפצי הקדושה, אבל הם אינם "קמע" שפועל מעצמו; ה' עוזר לנו כשאנחנו שומרים מצוות ומתנהגים כראוי.

מה למדנו?

ישראל נגפו לפני פלשתים, והזקנים הביאו את ארון ה' מן המשכן שבשילה כדי שיושיע אותם. הפלשתים פחדו אך התחזקו, ובמערכה השנייה נפלו שלושים אלף איש, הארון נלקח, וחפני ופינחס מתו. כששמע עלי שהארון נלקח, נפל מן הכסא ומת. למדנו שהקדושה תלויה במעשים ולא בחפץ לבדו.

הערות והרחבות למורה

פרקי שמואל

פרק ה: נדודי הארון

נקרא בכתוב

(א) ופלשתים לקחו את ארון האלקים ויבאהו מאבן העזר אשדוד: (ב) ויקחו פלשתים את-ארון האלקים ויבאו אתו בית דגון ויציגו אתו אצל דגון: (ג) וישכמו אשדודים ממחרת והנה דגון נפל לפניו ארצה לפני ארון ה' ויקחו את-דגון וישבו אתו למקומו: (ד) וישכמו בבקר ממחרת והנה דגון נפל לפניו ארצה לפני ארון ה' וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל-המפתן רק דגון נשאר עליו:

(שמואל א פרק ה', פסוקים א'-ד')

מילים קשות

וַיִּצִיגוּ	העמידו, הניחו.
דָּגוֹן	אליל של הפלשתים (רש"י: "דמות עשוי כדמות דג").
הַמִּפְתָּן	סף הדלת (רש"י: "אסקופה").
כְּרֻתוֹת	חתוכות.
וַתִּכְבַּד יְדֵהָ	ה' הכה אותם מכה קשה.
סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים	השליטים של חמש ערי פלשתים.
יָסַב	יעבור, יועבר.
מְהוּמָה	בהלה ופחד גדול.
שִׁנְעַת הָעִיר	צעקת העזרה של אנשי העיר.

נבין את הכתוב

1. לאיזו עיר הביאו הפלשתים את הארון, ולאיזה בית? לאשדוד, לבית דגון
2. מה ראו אנשי אשדוד בבוקר הראשון? העתק מפסוק ג. "והנה דגון נפל לפניו ארצה לפני ארון ה'"
3. מה עשו אנשי אשדוד אחרי הבוקר הראשון? לקחו את דגון והשיבו אותו למקומו
4. מה היה שונה בבוקר השני? דגון נפל שוב, וגם ראשו ושתי כפות ידיו נמצאו כרותות על המפתן

5. איזה מנהג נשאר באשדוד מאז? (פסוק ה) כהני דגון וכל הבאים לבית דגון אינם דורכים על מפתן דגון
6. מה אמרו אנשי אשדוד כשראו את המכה? העתק מפסוק ז. "לא-ישב ארון אלקי ישראל עמנו"

נקרא בכתוב

(ז) ויִרְאוּ אֲנָשֵׁי-אֲשְׁדּוּד כִּי-כֵן וַאֲמָרוּ לֹא-יֵשֵׁב אֲרוֹן אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי-קִשְׁתָּהּ יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֱלֹקֵינוּ: (ח) וישלחו ויאספו את כל סרני פלשתים אליהם ויאמרו מה נעשה לארון אלקי ישראל ויאמרו גת יסב ארון אלקי ישראל ויסבו את ארון אלקי ישראל:

(שמואל א פרק ה', פסוקים ז'-ח')

מסע הארון בערי פלשתים

השלם בטבלה: מה קרה בכל עיר?

מה קרה שם?	העיר
<u>דגון נפל לפני הארון, ויד ה' כבדה על אנשי העיר</u>	אשדוד
<u>הייתה מהומה גדולה מאוד, וה' הכה את אנשי העיר מקטן ועד גדול</u>	גת
<u>אנשי העיר צעקו שהביאו אליהם את הארון להמית אותם, וביקשו לשלח אותו</u>	עקרון

7. מי החליט להעביר את הארון מאשדוד לגת? כל סרני פלשתים, שאנשי אשדוד אספו אליהם

נקרא בכתוב

(י) וישלחו את ארון האלקים עקרון ויהי כבוא ארון האלקים עקרון ויזעקו העקרנים לאמר הסבו אלי את ארון אלקי ישראל להמיתני ואת עמי: (יא) וישלחו ויאספו את כל סרני פלשתים ויאמרו שלחו את ארון אלקי ישראל וישוב למקומו ולא גמית אתי ואת עמי כי היתה מהומת מות בכל העיר כבדה מאד יד האלקים שם:

(שמואל א פרק ה', פסוקים י'-י"א)

8. מה הציעו סרני פלשתים בסוף? העתק מפסוק יא. "שלחו את ארון אלקי ישראל וישוב למקומו"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

אצל דגון - דמות עשוי כדמות דג

9. מה קשה לרש"י? הכתוב מזכיר את "דגון" ואינו מסביר מה הוא

10. מה מסביר רש"י? דגון הוא אליל שנעשה בדמות של דג

רש"י מפרש

מהומת מות - כל מהומות על ידי רעם...

11. מה מוסיף רש"י על "מהומת־מָוֶת" (פסוק יא)? המהומה - הבהלה הגדולה - באה על ידי רעם

12. היכן נראה דבר דומה בהמשך הספר? היעזר בפרק ז, פסוק י. "וירעם ה' בקול־גדול ביום ההוא על־פִּלְשִׁתִּים וַיַּהַמֵּם"

בחר את התשובה הנכונה

13. מה נשאר מדגון אחרי הנפילה השנייה? הקף.

○ רק גופו - "רַק דָּגוֹן נִשְׁאַר עָלָיו" ○ רק ראשו ○ דגון לא נפגע כלל

תשובה: רק גופו נשאר; ראשו ושתי כפות ידיו נכרתו (פסוק ד).

14. מדוע אמרו אנשי אשדוד שהארון לא יישב עמם? הקף.

○ כי הארון היה כבד ○ כי קשתה יד ה' עליהם ועל דגון ○ כי ישראל באו לקחת אותו

תשובה: "כִּי־קִשְׁתָּהּ יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֶלְקִינוּ" (פסוק ז).

שאלת חשיבה

הידעת?

הפלשתים חשבו שניצחו את ישראל וגם את ה'. אבל דגון, האליל שלהם, נפל לפני ארון ה'. ה' אינו זקוק לצבא כדי להראות את גבורתו.

15. הפלשתים לא שלחו מיד את הארון, אלא העבירו אותו מעיר לעיר. מה הם רצו לבדוק? מה למדו בסוף?

תשובה: תשובה אפשרית: הם רצו לבדוק אם המכה באה רק במקום אחד במקרה. כשראו שבכל עיר שהארון הגיע אליה באה מכה, הבינו שיד ה' היא שמכה אותם, וביקשו להשיב את הארון למקומו.

מה למדנו?

הפלשתים הביאו את ארון ה' לבית דגון באשדוד. דגון נפל לפני הארון פעמיים, ובפעם השנייה נכרתו ראשו וכפות ידיו. ה' הכה את אנשי אשדוד, ואחר כך את אנשי גת ועקרון. סרני פלשתים הבינו שיד ה' עליהם, וביקשו לשלח את הארון למקומו.

פרקי שמואל

פרק ו: השבת הארון לישראל

נקרא בכתוב

(ז) ועתה קחו וַעֲשׂוּ עֲגֹלָה חֲדָשָׁה אַחַת וּשְׁתֵּי פָרוֹת עֲלוֹת אֲשֶׁר לֹא־עֹלָה עֲלֵיהֶם עַל וְאַסְרֹתֶם אֶת־הַפָּרוֹת בְּעֲגֹלָה וְהַשִּׁיבְתֶּם בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם הַבֵּיתָה: (ח) וּלְקַחְתֶּם אֶת־אֲרוֹן ה' וְנִתַּתֶּם אוֹתוֹ אֶל־הָעֲגֹלָה וְאֵת כָּלִי הַזֶּהב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתֶּם לוֹ אֲשֶׁם תִּשְׁיִמוּ בְּאַרְגָּז מִצָּדוֹ וְשַׁלַּחְתֶּם אוֹתוֹ וְהִלָּךְ: (ט) וּרְאִיתֶם אִם־דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית שֹׁמֶשׁ הוּא עֹשֶׂה לָנוּ אֶת־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם־לֹא וְיָדַעְנוּ כִּי לֹא יָדוּ נִנְעָה בָּנוּ מִקֶּרֶה הוּא הָיָה לָנוּ:

(שמואל א פרק ו', פסוקים ז'-ט')

מילים קשות

ריקם	בידיים ריקות, בלי מתנה.
אָשֶׁם	מתנה שמראה שהם מודים שחטאו (רש"י: "שאתם מודים שמעלתם בו").
פָּרוֹת עֲלוֹת	פרות מניקות, שיש להן עגלים קטנים (רש"י: "מניקות").
עַל	מוט עץ ששמים על צוואר הבהמה כדי שתמשוך עגלה.
הָאַרְגָּז	תיבה קטנה.
וַיִּשְׁרָנָה	הלכו בדרך ישרה.
וַיָּנֻעוּ	געו - השמיעו קול של פרות.

נבין את הכתוב

1. כמה זמן היה ארון ה' בשדה פלשתים? (פסוק א) שבעה חודשים.
2. את מי שאלו הפלשתים מה לעשות בארון? את הכהנים ואת הקוסמים שלהם.
3. מה אמרו הכהנים והקוסמים: איך אסור לשלח את הארון? העתק מפסוק ג. "אל־תִּשְׁלַחוּ אוֹתוֹ רִיקָם".
4. את מי הזכירו הכהנים כדוגמה למי שהכביד את ליבו ונענש? (פסוק ו) את מצרים ופרעה.
5. תאר את הניסיון שעשו הפלשתים. השלם:
עשו עגלה חדשה, ואסרו אליה שתי פרות מניקות שלא עלה עליהן עול. את העגלים שלהן השאירו בבית. אם הפרות יעלו בדרך לבית שמש - סימן שה' הוא שהכה אותם; ואם לא - "מקרה" הוא הָיָה לָנוּ.

נקרא בכתוב

(יב) וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל־דֶּרֶךְ בֵּית שֹׁמֶשׁ בְּמִסְלָה אַחַת הֶלְכוּ הַלֵּךְ וַגְּעוּ וְלֹא־סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל וְסָרְגִי פִלְשֹׁתַיִם הֶלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד־גְּבוּל בֵּית שֹׁמֶשׁ: **(יג)** וּבֵית שֹׁמֶשׁ קִצְרִים קִצְרֵי־חֲטִיטִים בָּעֵמֶק וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרוֹן וַיִּשְׁמְחוּ לִרְאוֹת: **(יד)** וְהֶעֱגְלָה בָּאָה אֶל־שָׂדֶה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשֹּׁמֶשׁ וַתַּעֲמֵד שָׁם וְשָׁם אָבֹן גְּדוֹלָה וַיִּבְקְעוּ אֶת־עֲצֵי הָעֶגְלָה וְאֶת־הַפְּרוֹת הֶעֱלוּ עָלֶיהָ לֵה':

(שמואל א פרק ו', פסוקים י"ב-י"ד)

6. איך הלכו הפרות? העתק מפסוק יב. "במסלה אחת הלכו הלך וגעו ולא סרו ימין ושמואל"
7. מה עשו אנשי בית שמש כשראו את הארון? הם קצרו חטטים בעמק, נשאו את עיניהם, ראו את הארון ושמחו
8. מה עשו בעצי העגלה ובפרות? ביקעו את עצי העגלה, והעלו את הפרות עולה לה'
9. מי הוריד את הארון מן העגלה? (פסוק טו) הלויים

רש"י מפרש

רש"י מפרש

אשר לא עלה עליהם עול - כל זה לנסיון שאין אלו ראויות למשוך ועוד שגועות אחר בניהם ואם יהא כח בארון שיוליכו אותו מאליהם נדע שהוא עשה לנו

10. מה קשה לרש"י? מדוע בחרו הפלשתים דווקא פרות שלא משכו עגלה מעולם, והשאירו את העגלים שלהן בבית
11. מה מתרץ רש"י? הסבר את הניסיון.

תשובה: פרות כאלה אינן יודעות למשוך עגלה, וגם הן גועות אחרי העגלים שלהן ורוצות לחזור הביתה. אם בכל זאת ילכו ישר לבית שמש - יידעו שכוח הארון מוליך אותן, וה' הוא שהכה אותם.

רש"י מפרש

וישמחו לראות - היו מסתכלין היאך הוא בא לבדו ומשמחתם נהגו בו קלות ראש שלא היו מסתכלין בו באימה ודרך כבוד

12. לפי פסוק יט, ה' הכה באנשי בית שמש "כִּי רָאוּ בְּאֶרֶן ה'". מה מוסיף רש"י - מה היה החטא שלהם? מתוך השמחה נהגו בארון קלות ראש, ולא הסתכלו בו באימה ובכבוד

נקרא בכתוב

(יט) וַיֵּן בְּאַנְשֵׁי בֵּית־שֹׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בְּאֵרוֹן ה' וַיֵּן בָּעַם שְׁבָעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם כִּי־הִכָּה ה' בָּעַם מִכָּה גְדוֹלָה: (כ) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵּית־שֹׁמֶשׁ מִי יוֹכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' הָאֱלֹקִים הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֶל־מִי יַעֲלֶה מַעְלֵינוּ: (כא) וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים אֶל־יוֹשְׁבֵי קְרִית־יִעָרִים לֵאמֹר הֲשִׁבוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן ה' רְדּוּ הָעָלוּ אֹתוֹ אֵלֵיכֶם: (שמואל א פרק ו', פסוקים י"ט-כ"א)

סדר אירועים

כתוב מספר מ' עד 5 לפי סדר המאורעות.

מספר	מה קרה?
<u>2</u>	הפלשתים שמים את הארון ואת הארגז עם כלי הזהב על עגלה חדשה.
<u>4</u>	אנשי בית שמש שולחים שליחים אל יושבי קריית יערים.
<u>1</u>	הפלשתים שואלים את הכהנים והקוסמים מה לעשות בארון.
<u>5</u>	הארון מגיע לבית אבינדב בגבעה, ואלעזר בנו שומר עליו.
<u>3</u>	הפרות הולכות בדרך הישרה לבית שמש, וסרני פלשתים הולכים אחריהן.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

אנשי בית שמש שמחו כשהארון חזר – וזו שמחה טובה. אבל מתוך השמחה שכחו לנהוג בו כבוד. גם בשמחה צריך לזכור לפני מי אנחנו עומדים.

13. איך מראים כבוד ויראה למקום קדוש, כמו בית הכנסת, גם בזמן שמחה (למשל בשמחת תורה)? כתוב שתי דוגמאות.

תשובה: תשובה אפשרית: לשמוח בשירה ובריקוד, אבל לא לצחוק ולהשתולל ליד ספר התורה; לשמור על ניקיון ועל שקט בזמן התפילה.

מה למדנו?

אחרי שבעה חודשים החליטו הפלשתים להשיב את הארון עם מתנה של זהב. הם שמו אותו על עגלה חדשה עם שתי פרות מניקות, והפרות הלכו לבדן ישר לבית שמש – סימן שה' הכה את הפלשתים. אנשי בית שמש שמחו, אך נהגו בארון קלות ראש ונענשו. הארון הובא לבית אבינדב בגבעה, בקריית יערים.

פרקי שמואל

פרק ז: מעמד התשובה במצפה

נקרא בכתוב

(ב) וַיְהִי מִיּוֹם שֶׁבַת הָאָרוֹן בְּקֶרֶת יַעֲרִים וַיָּרְבוּ הַזִּמְּמִים וַיְהִיו עֹשִׂים שָׁנָה וַיָּנְהוּ כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי ה': (ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם־בְּכָל־לִבְבְּכֶם אַתֶּם שֹׁבִים אֶל־ה' הִסִּירוּ אֶת־אֱלֹקֵי הַנֶּכֶר מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂתֶם וְהִכִּינוּ לִבְבְּכֶם אֶל־ה' וְעַבְדֶּהוּ לְבַדּוֹ וַיֹּצֵל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: (ד) וַיִּסְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבָּעַלִּים וְאֶת־הַעֲשֻׁתֹת וַיַּעֲבְדוּ אֶת־ה' לְבַדּוֹ:

(שמואל א פרק ז', פסוקים ב'-ד')

מילים קשות

וַיָּנְהוּ	נמשכו, חזרו (רש"י: "לשון המשכה").
אֱלֹקֵי הַנֶּכֶר	אלילים של עמים זרים.
הַבָּעַלִּים וְהַעֲשֻׁתֹת	שמות של אלילים.
וְהִכִּינוּ לִבְבְּכֶם	כוונו את הלב.
וַיִּשְׁאַבוּ־מִים	הוציאו מים מן הבור או מן המעיין.
אֶל־תַּחֲרֹשׁ	אל תשתוק.
טָלָה חֶלֶב	כבש קטן שעדיין יונק.
וַיִּהְיֶם	הבהיל אותם.
וַיִּכְנְעוּ	הובסו, נחלשו.

נבין את הכתוב

- כמה שנים היה הארון בקריית יערים? עשרים שנה.
- מה אמר שמואל לעם שיעשו אם הם שבים אל ה' בכל לבבם? פרט שלושה דברים (פסוק ג).
תשובה: להסיר את אלוקי הנכר והעשתרות; להכין את לבבם אל ה'; לעבוד אותו לבדו - "וְעַבְדֶּהוּ לְבַדּוֹ".

- האם העם שמע לשמואל? הוכח מפסוק ד. "וַיַּעֲבְדוּ אֶת־ה' לְבַדּוֹ".

נקרא בכתוב

(ה) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְּצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בְּעֵדְכֶם אֱלֹהִי: (ו) וַיִּקְבְּצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיֵּשְׁאֲבוּ־מִים וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה' וַיִּצְוּמוּ בַיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שֶׁם חֲטֵאנוּ לַה' וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְפָּה: (ז) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים כִּי־הִתְקַבְּצוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי־פְלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּרָאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים: (ח) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל אֶל־תַּחֲרֹשׁ מִמֶּנּוּ מִזְעַק אֱלֹהִי אֶלְקִינוּ וַיִּשְׁעֲנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:

(שמואל א פרק ז', פסוקים ה'-ח')

4. לאן קיבץ שמואל את כל ישראל, ולשם מה? למצפה, כדי להתפלל בעדם אל ה'

5. מה עשו ישראל במצפה? פרט ארבעה דברים (פסוק ו). שאבו מים ושפכו לפני ה'; צמו; אמרו "חטאנו לך"; ושמואל שפט אותם

6. מה הרגישו ישראל כשעלו עליהם הפלשתים, ומה ביקשו משמואל? פחדו מפני פלשתים, וביקשו ממנו לא לשתוק אלא לזעוק אל ה' שיושיע אותם

נקרא בכתוב

(ט) וַיִּסַּח שְׁמוּאֵל טֹלָה חֶלֶב אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה כָּלִיל לַה' וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֱלֹהִי בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ ה': (י) וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׁוּ לְמַלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעֶם ה' בְּקוֹל־גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל־פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם וַיִּנָּגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יא) וַיֵּצְאוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִּצְפָּה וַיִּרְדְּפוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם עַד־מִתְחַת לְבַיִת כָּר: (יב) וַיִּסַּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אֶחָת וַיָּשֶׂם בֵּין־הַמִּצְפָּה וּבֵין הַשָּׁן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֶזֶר וַיֹּאמֶר עַד־הֵנָּה עֲזָרְנוּ ה':

(שמואל א פרק ז', פסוקים ט'-י"ב)

7. מה עשה שמואל, ומה ענה לו ה'? העלה טלה חלב עולה לה' וזעק אל ה' בעד ישראל, וה' ענה לו

8. במה הבהיל ה' את הפלשתים? העתק מפסוק י'. "וירעם ה' בקול־גדול ביום ההוא על־פלשתים"

9. איזה שם נתן שמואל לאבן, ומה אמר? אבן העזר; "עד־הנה עזרנו ה'"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

וישאבו מים וישפכו - ... ולפי משמעו אינו אלא סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין

10. מה קשה לרש"י? למה שאבו ישראל מים ושפכו אותם לפני ה' - מה הטעם במעשה הזה

11. מה מתרץ רש"י? זה סימן של הכנעה: "הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין" – אנחנו מבטלים את עצמנו לפני ה'

רש"י מפרש

וינהו וגו' אחרי ה' – על ידי שמואל שהיה מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם

12. מה מוסיף רש"י? כיצד הגיעו ישראל לחזור בתשובה? על ידי שמואל, שעבר מעיר לעיר, שפט אותם והוכיח אותם

השוואה: פרק ד מול פרק ז

בשני הפרקים נלחמו ישראל בפלשתים. השלם בטבלה.

נושא	פרק ד	פרק ז
במה בטחו ישראל?	<u>בארון – הביאו אותו למחנה</u>	<u>בה' – חזרו בתשובה והתפללו</u>
מה עשו לפני הקרב?	<u>הריעו תרועה גדולה</u>	<u>צמו, שפכו מים ואמרו "חטאנו"</u>
מה הייתה התוצאה?	<u>ישראל הובסו והארון נלקח</u>	<u>ה' הרעים על פלשתים, וישראל ניצחו</u>

הידעת?

שמואל לא ישב רק בביתו ברמה. בכל שנה סבב בבית אל, בגלגל ובמצפה ושפט את ישראל בכל המקומות האלה (פסוק טז).

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

ההבדל בין שני הקרבות לא היה בכלי הנשק אלא בלב: בפרק ז חזרו ישראל אל ה' ועבדו אותו לבדו. לכן ניצחו – "עֲד־הָנָה עֲזָרְנוּ ה'".

13. שמואל קרא לאבן "אָבֶן הָעֶזֶר" כדי לזכור את עזרת ה'. איך אנחנו זוכרים ומודים על עזרה שקיבלנו? כתוב דוגמה.

תשובה: תשובה אפשרית: אומרים תודה ומברכים ברכת הגומל או "מודים"; כותבים או מספרים על הנס; מסמנים את היום במשפחה כיום של הודיה.

מה למדנו?

אחרי עשרים שנה חזרו ישראל אל ה' בהנהגת שמואל: הסירו את העבודה זרה ועבדו את ה' לבדו. במצפה שאבו מים ושפכו – סימן הכנעה, צמו ואמרו "חָטָאנוּ". שמואל התפלל, ה' הרעים על פלשתים, וישראל ניצחו. שמואל הקים את "אבן העזר" ושפט את ישראל כל ימי חייו.

פרקי שמואל

חזרה – פרקי שמואל

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
אלקנה עלה מעירו לשילה מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה'.	<u>נכון</u>	-
עלי חשב שחנה מתפללת בקול רם.	<u>לא נכון</u>	<u>קולה לא נשמע, ועלי חשב שהיא שיכורה</u>
בני עלי כיבדו את קרבנות ה'.	<u>לא נכון</u>	<u>הם זלזלו במנחת ה', וחטאם היה גדול מאוד</u>
ה' קרא לשמואל ארבע פעמים בלילה.	<u>נכון</u>	-
דגון נפל לפני ארון ה' בבית דגון באשדוד.	<u>נכון</u>	-
הארון חזר לישראל על עגלה שמשכו סוסים.	<u>לא נכון</u>	<u>שתי פרות מניקות משכו את העגלה</u>

סדר אירועים

כתוב מספר מ' עד 6 לפי הסדר.

מספר	מה קרה?
<u>4</u>	ארון ה' נלקח, וחפני ופינחס מתים ביום אחד.
<u>1</u>	חנה מתפללת במשכן שבשילה ונודרת נדר.
<u>6</u>	ישראל שבים אל ה' במצפה, ושמואל מקים את "אבן העזר".
<u>3</u>	ה' קורא לשמואל בלילה ומודיע לו על בית עלי.
<u>5</u>	דגון נופל לפני ארון ה' באשדוד.
<u>2</u>	חנה מביאה את שמואל לשילה, לעלי הכהן.

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"כִּי מָה' שְׁאַלְתִּיו" (א, כ)	<u>חנה</u>	<u>על בנה שמואל</u> <u>כשקראה לו בשמו</u>
"כִּי־מִכְבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְזִי יִקְלוּ" (ב, ל)	<u>ה' - בדברי איש האלקים</u>	<u>לעלי</u>
"דַּבֵּר כִּי שִׁמְעַ עֲבָדְךָ" (ג, י)	<u>שמואל</u>	<u>לה'</u>
"נִקְחָה אֲלֵינוּ מִשְׁלָה אֶת־אָרוֹן בְּרִית ה'" (ד, ג)	<u>זקני ישראל</u>	<u>לעם</u>
"עַד־הֵנָּה עֲזָרְנוּ ה'" (ז, יב)	<u>שמואל</u>	<u>לישראל</u>

רש"י – מתח קו

מתח קו בין המילים מן הפסוק לבין מה שמפרש רש"י.

רש"י מפרש	מן הפסוק
● בחרו פרות שלא משכו עגלה מעולם – ניסיון אם ה' מוליך את הארון	"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר" (ג, י)
● סימן הכנעה: "הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין"	"הָאֲבֹן הָעֶזֶר" (ד, א)
● לא הזכיר את שם ה', כי חשב שאולי זה קול אחר	"אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עֲלֵיהֶם עַל" (ו, ז)
● המקום נקרא כך על שם מה שייקרא לו בסוף, בימי שמואל	"וַיִּשְׁאָבוּ־מִים וַיִּשְׁפְּכוּ" (ז, ו)

תשובה: ויאמר שמואל דבר – לא הזכיר את שם ה' • האבן העזר – על שם סופה • אשר לא עלה עליהם עול – ניסיון • וישאבו מים וישפכו – סימן הכנעה

מי אני?

1. נדרתי נדר, ובני שירת את ה' במשכן שבשילה: חנה

2. שפטתי את ישראל ארבעים שנה, ונפלתי מן הכסא כששמעתי שהארון נלקח: עלי

3. אליל של הפלשתים, ונפלתי לפני ארון ה': דגון

4. עברתי מעיר לעיר, שפטתי את ישראל והחזרתי אותם בתשובה: שמואל

שאלת חשיבה

5. בפרק ד הביאו ישראל את הארון למלחמה והובסו. בפרק ז לא היה הארון במלחמה, וישראל ניצחו. מה למדנו משני הפרקים?

תשובה: תשובה אפשרית: הישועה תלויה בה' ובמעשים שלנו - בתשובה, בתפילה ובעבודת ה' - ולא בחפץ הקודש לבדו. הקדושה תלויה בהתנהגות.

הערות והרחבות למורה

המלכת שאול • פרקים ח-יב

המלכת שאול

פרק ח: משפט המלך

נקרא בכתוב

(א) ויהי כאשר זקן שמואל וישם את־בניו שפטים לישראל: (ב) ויהי שם־בנו הבכור יואל ושם משנהו אביה שפטים בבאר שבע: (ג) ולא־הלכו בניו בדרך ויטו אחרי הבצע ויִקְחוּ־שָׂחַד ויטו משפט: (ד) ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל־שמואל הרִמְתָּה: (ה) ויאמרו אליו הנה אתה זקנת וּבְנֶיךָ לֹא הִלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ עִתָּה שִׁימָה־לָנוּ מֶלֶךְ לְשַׁפְּטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם: (ו) וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תְּנֶה־לָנוּ מֶלֶךְ לְשַׁפְּטֵנוּ ויתפלל שמואל אל־ה': (ז) ויאמר ה' אל־שמואל שמע בקול העם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֶתֶדָּ מֶאֱסוּ כִּי־אֶתִּי מֶאֱסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם:

(שמואל א פרק ח', פסוקים א'-ז')

מילים קשות

הבצע	כסף ורווח.
שחד	מתנה שנותנים לשופט כדי שיפסוק לטובת הנותן.
ויטו משפט	עיוותו את הדין, לא שפטו בצדק.
הרִמְתָּה	אל העיר רמה - עירו של שמואל.
מֶאֱסוּ	דחו, לא רצו.
וימָאֲנוּ	סירבו.

נבין את הכתוב

- 1. את מי שם שמואל לשופטים כשזקן, והיכן שפטו? את בניו, יואל ואביה; בבאר שבע
- 2. פרט שלושה דברים רעים שעשו בני שמואל (פסוק ג): נטו אחרי הבצע • לקחו שוחד • הטו משפט
- 3. מי בא אל שמואל, ולאן? כל זקני ישראל באו אל שמואל לרמה
- 4. השלם את בקשת הזקנים (פסוק ה): "עֲתָה שִׁימָה־לָנוּ מֶלֶךְ לְשַׁפְּטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם".

5. מה עשה שמואל כשהדבר היה רע בעיניו? התפלל אל ה'

6. מה אמר ה' לשמואל? העתק מפסוק ז את המילים "כי לא..." עד סוף הפסוק.

תשובה: "כי לא אתה מאסו כי־אתי מאסו ממלך עליהם"

נקרא בכתוב

(יד) וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־כְּרָמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יָקַח וְנָתַן לַעֲבָדָיו: (טו) וְזֶרְעֵיכֶם וְכְרָמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו: (טז) וְאֶת־שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֶת־בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמוּרֵיכֶם יָקַח וַעֲשֶׂה לְמִלָּאָתוֹ: (יז) צֹאנְכֶם יַעֲשֶׂר וְאֶתֶּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים: (יח) וְזַעֲקֶתֶם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מֶלֶכְכֶם אֲשֶׁר בְּחָרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה ה' אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא:

(שמואל א פרק ח', פסוקים י"ד–י"ח)

7. שמואל סיפר לעם את "משפט המלך" – מה ייקח מהם המלך. השלם את הטבלה (פסוקים יא–יז).

מה ייקח המלך?	מה יעשה בו?
את בניכם (פסוק יא)	<u>ישים אותם במרכבתו ובפרשיו, וירוצו לפני מרכבתו</u>
את שדותיכם, כרמיכם וזיתיכם הטובים (פסוק יד)	<u>ייתן לעבדיו</u>
מעשר מזרעכם ומכרמיכם (פסוק טו)	<u>ייתן לסריסיו ולעבדיו</u>
מעשר מצאנכם (פסוק יז)	<u>יקח לעצמו – "ואתם תהיו־לו לעבדים"</u>

8. מה יקרה כשהעם יזעק בגלל המלך? (פסוק יח) ה' לא יענה אותם ביום ההוא

9. האם העם שינה את דעתו אחרי ששמע את משפט המלך? העתק את דבריהם מפסוק כ.

תשובה: לא. העם אמר: "וְהָיִינוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וְשִׁפְטָנוּ מִלְּכֵנוּ וְיֵצֵא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְחַמָּתֵנוּ"

10. מה אמר ה' לשמואל בסוף הפרק? "שִׁמַּע בְּקוֹלִי וְהַמְלַכְתָּ לָהֶם מֶלֶךְ"

רש"י מפרש

בתורה (דברים יז, טו) יש מצווה: "שום תשים עליך מלך" – מצווה למנות מלך.

רש"י מפרש

ויירע הדבר – לפי שאמרו לשפטנו ככל הגוים

11. מה קשה לרש"י? אם יש מצווה בתורה למנות מלך – למה הדבר היה רע בעיני שמואל?

12. לפי רש"י, מה היה רע בבקשת העם? שאמרו "לשפטנו כְּכָל־הַגּוֹיִם" – רצו מלך כמו של הגויים, ולא

מלך שעושה את רצונו ה'

רש"י מפרש

העז תעיד בהם - התרה בהם שתהא אימת מלכם עליהם

13. מה מוסיף רש"י? מה צריך שמואל להודיע לעם במילים "הַעֵד תְּעִיד בָּהֶם"? להזהיר אותם מראש שהמלך יהיה חזק, והם יפחדו ממנו

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
בני שמואל הלכו בדרכי אביהם.	<u>לא נכון</u>	<u>לא הלכו בדרכיו - לקחו שוחד והטו משפט</u>
הזקנים באו אל שמואל לשילה.	<u>לא נכון</u>	<u>באו אל שמואל לרמה</u>
ה' אמר לשמואל: לא אותך מאסו, אלא אותי.	<u>נכון</u>	-
אחרי משפט המלך העם התחרט ולא ביקש עוד מלך.	<u>לא נכון</u>	<u>העם סירב לשמוע ואמר: "לא כי אם-מלך. יהיה עלינו"</u>
בסוף הפרק שלח שמואל את אנשי ישראל איש לעירו.	<u>נכון</u>	-

שאלת חשיבה

הידעת?

מלך בישראל אינו "כָּכָל־הַגּוֹיִם": הוא שליח של ה' ועליו ללכת בדרך התורה. ה' הוא המלך האמיתי - זו מלכות שמים.

14. מה ההבדל בין מלך שעושה את רצון ה' לבין מלך "כָּכָל־הַגּוֹיִם"?

תשובה: תשובה אפשרית: מלך "כָּכָל־הַגּוֹיִם" עושה מה שהוא רוצה ושולט בעם לטובתו; מלך בישראל מקבל על עצמו את מלכות ה', שומע לנביא ושומר על העם בדרך התורה.

הידעת?

הידעת? חז"ל אמרו ששלוש מצוות נצטוו ישראל כשנכנסו לארץ: למנות להם מלך, להכרית את זרעו של עמלק ולבנות את בית המקדש.

מה למדנו?

בני שמואל לא הלכו בדרכיו, והזקנים ביקשו מלך "כָּכָל־הַגּוֹיִם". הדבר היה רע בעיני שמואל, כי רצו להיות כמו הגויים (רש"י). ה' אמר: "לא אתָךְ מָאָסוּ כִּי־אֲתִי מָאָסוּ". שמואל הזהיר אותם במשפט המלך, אך העם התעקש, וה' אמר: "שִׁמְעַע בְּקוֹלָם".

המלכת שאול

פרק ט: שאול ושמואל נפגשים

נקרא בכתוב

(א) וַיְהִי־אִישׁ מִבְּנֵי־מִינַי וְשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאל בֶּן־צֹרֹר בֶּן־כּוֹרֵת בֶּן־אֲפִים בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִבּוֹר חֵיל: (ב) וְלֹו־הָיָה בֶן וְשְׁמוֹ שָׁאוּל בְּחוּר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוֹ וְמַעֲלָה גְבוֹה מִכָּל־הָעָם: (ג) וַתֹּאבְדָּנָה הָאֲתָנוֹת לְקִישׁ אָבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שָׁאוּל בָּנוּ כַּח־נָא אֶתְךָ אֶת־אַחַד מֵהַנְּעָרִים וְקוּם לָךְ בִּקֵּשׁ אֶת־הָאֲתָנוֹת: (ד) וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־שִׁלְשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעֲבֹרוּ בְּאֶרֶץ־שַׁעֲלִים וְאִין וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ: (ה) הִמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צוֹף וְשָׁאוּל אָמַר לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לָכֶה וְנִשׁוּבָה פֹרֶי־חֵדֶל אָבִי מִן־הָאֲתָנוֹת וְדָאג לָנוּ: (ו) וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־אֶלְקִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כָּל אֲשֶׁר־יֵדְבַר בּוֹא יְבוֹא עִתָּה וְלָכֶה שָׁם אוֹלִי יִגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכָּנוֹ אֲשֶׁר־הֵלַכְנוּ עָלֶיהָ:

(שמואל א פרק ט', פסוקים א'-ו')

מילים קשות

גִּבּוֹר חֵיל	אדם חשוב, חזק ועשיר.
מִשְׁכָּמוֹ וְמַעֲלָה	מן הכתפיים ולמעלה - גבוה מכולם בראשו.
הָאֲתָנוֹת	חמורות.
יֶחֱדֵל	יפסיק.
אִישׁ־אֶלְקִים	נביא.
תְּשׁוּבָה	מתנה.
הָרָאָה	כך קראו פעם לנביא.

נבין את הכתוב

1. מאיזה שבט היה קיש, אבי שאול? משבט בנימין
2. כתוב שני דברים שנאמרו על שאול בפסוק ב: "בְּחוּר וְטוֹב" - אין טוב ממנו בבני ישראל • גבוה מכל העם "משכמו ומעלה"
3. מה ביקש קיש משאול? לקחת אחד מהנערים וללכת לבקש את האתונות שאבדו

4. למה רצה שאול לחזור הביתה? (פסוק ה) שמה אביו יפסיק לדאוג לאתונות ויתחיל לדאוג להם
5. מה הציע הנער? ללכת אל איש האלקים שבעיר - אולי יגיד להם את דרכם
6. מה הדאיג את שאול, ואיך פתר הנער את הבעיה? (פסוקים ז-ח) לא היה להם מה להביא לאיש האלקים; לנער היה רבע שקל כסף

נקרא בכתוב

(טו) וה' גלה את-אֶזְנֵן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לִפְנֵי בֹא-שְׁאוּל לְאֹמֶר: (טז) כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֶלֶיךָ אִישׁ מֵאַרְצָךְ בְּנִגְמֹן וּמִשְׁחָתוֹ לְנִגִּיד עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת-עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת-עַמִּי כִּי בָאָה צָעֲקוֹתוֹ אֵלַי: (יז) וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת-שְׁאוּל וְה' עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי:

(שמואל א פרק ט', פסוקים ט"ו-י"ז)

7. מה גילה ה' לשמואל יום אחד לפני שבא שאול? שמחר יבוא אליו איש מארץ בנימין, ושמואל ימשח אותו לנגיד על ישראל
8. לשם מה ישלח ה' את האיש? (פסוק טז) כדי להושיע את ישראל מיד פלשתים, כי צעקתם באה אליו
9. מה אמר ה' לשמואל כשראה את שאול? העתק מפסוק יז.

תשובה: "הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ומה נביא לאיש - ... לא היה שאול מכיר במעשיו של שמואל וסבר שישאל שכן

10. מה קשה לרש"י? למה דאג שאול שאין להם מה להביא לאיש האלקים? הרי נביא אינו מבקש שכר
11. איך מתרץ רש"י? שאול עוד לא הכיר את מעשיו של שמואל, וחשב שהוא מבקש שכר

רש"י מפרש

ולמי כל חמדת ישראל - כאן בא לרמוז לו דבר המלוכה

12. מה מוסיף רש"י? מה רמז שמואל לשאול במילים "וְלִמִּי כָל-חֲמַדַּת יִשְׂרָאֵל"? רמז לו שהוא יהיה המלך
13. מה ענה שאול? (פסוק כא) איזו מידה טובה רואים בתשובתו?

תשובה: תשובה אפשרית: אמר שהוא משבט בנימין, הקטן בשבטי ישראל, ומשפחתו הצעירה מכל המשפחות - רואים את ענוותנותו.

רש"י מפרש

וידבר עם שאול על הגג - מוכיחו ומלמדו ליראה את הקב"ה

14. לפי רש"י, מה לימד שמואל את שאול על הגג? ליראה את הקב"ה

סדר האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר בפרק (1-6):

מספר	אירוע
<u>3</u>	הנער מציע ללכת אל איש האלקים
<u>6</u>	שמואל אומר לשאול לעמוד, כדי להשמיע לו את דבר ה'
<u>1</u>	האתונות של קיש אובדות
<u>4</u>	ה' אומר לשמואל: "הֲנֵה הָאִישׁ"
<u>2</u>	שאול והנער עוברים בהר אפרים ובארץ שלישה, ולא מוצאים
<u>5</u>	שאול אוכל עם שמואל את המנה ששמורה לו

שאלת חשיבה

15. שאול יצא לחפש אתונות ומצא מלוכה. איך רואים בפרק שה' מנהל את הדברים גם דרך פרטים קטנים? פרט לפחות שני פרטים.

תשובה: תשובה אפשרית: האתונות אבדו, והחיפוש הוביל את שאול לארץ צוף; הנער ידע שיש נביא בעיר והיה בידו רבע שקל; וה' גילה לשמואל יום לפני כן - כל הפרטים הובילו את שאול אל שמואל.

הידעת?

הידעת? בימים ההם קראו לנביא "רֹאֶה": "כִּי לְנָבִיא הַיּוֹם יִקְרָא לְפָנִים הָרֹאֶה" (פסוק ט).

מה למדנו?

שאול בן קיש, משבט בנימין, יצא לחפש את האתונות של אביו, ובעצת הנער הגיע אל שמואל. ה' גילה לשמואל מראש: "זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי". שמואל רמז לשאול על המלוכה, ושאול ענה בענווה. למדנו שה' מנהל את העולם גם דרך פרטים קטנים.

המלכת שאול

פרק י: המלכת שאול הראשונה

נקרא בכתוב

(א) וַיִּסַּח שְׁמוּאֵל אֶת-פָּדֶה הַשָּׁמֶן וַיִּצֹק עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי-מִשְׁחָהּ ה' עַל-נַחְלָתוֹ לְנָגִיד: (ב) בִּלְכֶתֶךָ הַיּוֹם מֵעַמָּדִי וּמִצָּאתָ שְׁנֵי אַנְשִׁים עִם-קִבְרֵת רָחֵל בְּגִבּוֹל בְּנֵימֵן בְּצֹלֶצַח וְאָמְרוּ אֵלָיֶךָ נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ אָבִיךָ אֶת-דְּבָרֵי הָאֲתֹנוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לְבָנִי: (ג) וְחִלַּפְתָּ מִשָּׁם וְהִלָּאָה וּבָאתָ עַד-אֵלוֹן תְּבוֹר וּמִצְאוּךָ שָׁם שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֹלִים אֶל-הָאֱלֹקִים בֵּית-אֵל אֶחָד נָשָׂא שְׁלֹשָׁה גְדִיִּים וְאֶחָד נָשָׂא שְׁלֹשֶׁת כִּכְרוֹת לֶחֶם וְאֶחָד נָשָׂא גִבְל־יִין: (ד) וּשְׁאַלְוּ לָךְ לְשָׁלוֹם וְנָתַנוּ לָךְ שְׁתֵּי-לֶחֶם וְלִקְחָתָהּ מִיָּדָם:

(שמואל א פרק י', פסוקים א'-ד')

מילים קשות

פָּדֶה הַשָּׁמֶן	כלי קטן של שמן.
וַיִּצֹק	שפך.
וַיִּשְׁקֵהוּ	נישק אותו.
לְנָגִיד	למנהיג, למלך.
נָטַשׁ	עזב.
גְדִיִּים	בני עזים צעירים.
גִּבְל־יִין	נאד, כלי של יין.

נבין את הכתוב

- מה עשה שמואל עם פך השמן? יצק את השמן על ראש שאול ונישק אותו
- מה אמר שמואל לשאול? העתק: "הֲלוֹא כִּי-מִשְׁחָהּ ה' עַל-נַחְלָתוֹ לְנָגִיד"
- מה יגידו לשאול שני האנשים שליד קבורת רחל? שהאתונות נמצאו, ואביו עזב את דבר האתונות ודואג לו
- מה נשאו שלושת האנשים שעלו לבית אל? שלושה גדיים, שלושה כיכרות לחם ונבל יין

5. מה ייתנו האנשים לשאול? שתי כיכרות לחם

נקרא בכתוב

(ו) וְצָלְחָה עֲלֵידָה רֹחַ ה' וְהִתְנַבֵּיתָ עִמָּם וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר: (ז) וְהָיָה כִּי תִבְאֲנָה הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה לָךְ עֲשֵׂה לָךְ אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ כִּי הָאֱלֹקִים עִמָּךְ: (ח) וַיֵּרֶדְתָּ לִפְנֵי הַגִּלְגָל וְהָיָה אֲנֹכִי יֹרֵד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת לְזִבְחֵי שְׁלָמִים שִׁבְעַת יָמִים תִּזְחַל עַד-בּוֹאִי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ט) וְהָיָה כִּהִפְנֹתוֹ שְׁכֻמוֹ לָלֶכֶת מֵעַם שְׁמוּאֵל וַיִּהְפֹּךְ-לוֹ אֱלֹקִים לֵב אַחֵר וַיָּבֹאוּ כָל-הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַהוּא:

(שמואל א פרק י', פסוקים ו'-ט')

6. מה יקרה לשאול כשתצלח עליו רוח ה' (פסוק ו) יתנבא עם הנביאים ויהפוך לאיש אחר7. לאן ביקש שמואל ששאל ירד, וכמה ימים עליו לחכות? (פסוק ח) לגלגל; שבעה ימים, עד ששמואל יבוא8. מה עשה ה' לשאול כשהלך מעם שמואל? (פסוק ט) ויהפך-לו אלקים לב אחר

הידעת?

הערה למורה: ההוראה לחכות שבעה ימים בגלגל תחזור בפרק יג – שם שאול לא יחכה עד בוא שמואל.

שלושת האותות

השלם את הטבלה לפי פסוקים ב-ו:

מקום	מי פוגש את שאול?	מה קורה שם?
קבורת רחל	<u>שני אנשים</u>	<u>אומרים לו שהאתונות נמצאו</u>
אלון תבור	<u>שלושה אנשים העולים לבית אל</u>	<u>שואלים לשלומם ונותנים לו שתי כיכרות לחם</u>
גבעת האלקים	<u>חבל נביאים</u>	<u>רוח ה' צולחת עליו והוא מתנבא איתם</u>

רש"י מפרש

רש"י מפרש

כי תבאנה האותות האלה לך – ותדע כי דברי אמת וכשם שבאו לך אותות הללו כך יתקיים דבר המלוכה

9. מה קשה לרש"י? למה נתן שמואל לשאול אותות? מה הם מלמדים?10. איך מתרץ רש"י? כשיתקיימו האותות, שאול ידע שדברי שמואל אמת – וכך יתקיים גם דבר המלוכה

רש"י מפרש

לב אחר - רוח גבורת מלכות

11. לפי רש"י, מהו ה"לב האחר" שנתן ה' לשאול? רוח גבורת מלכות

נקרא בכתוב

(יד) ויאמר דוד שאול אליו ואֶל־נָעֲרוֹ אֲנִי הִלַכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ אֶת־הָאֲתָנוֹת וְנִרְאָה כִּי־אֵין וְנִבּוֹא אֶל־שְׁמוּאֵל: (טו) וַיֹּאמֶר דוד שאול הִגִּידָה־נָּא לִי מָה־אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל: (טז) וַיֹּאמֶר שאול אֶל־דודו הִגֵּד הַגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת וְאֶת־דָּבָר הַמְּלוּכָה לֹא־הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל:

(שמואל א פרק י', פסוקים י"ד-ט"ז)

12. מה סיפר שאול לדודו, ומה לא סיפר? סיפר שהאתונות נמצאו; לא סיפר על דבר המלוכה

רש"י מפרש

ואת דבר המלוכה לא הגיד - דרך צניעות היתה בו

13. לפי רש"י, למה לא סיפר שאול על המלוכה? דרך צניעות היתה בו

סדר האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר (1-5):

מספר	האירוע
<u>3</u>	שלושה אנשים בותנים לשאול שתי כיכרות לחם.
<u>1</u>	שמואל יוצק את כר השמן על ראש שאול.
<u>5</u>	שאול מספר לדודו שהאתונות נמצאו.
<u>2</u>	שני אנשים ליד קבורת רחל מספרים שהאתונות נמצאו.
<u>4</u>	שאול מתנבא עם חבל הנביאים.

מתח קו

מילה	פירוש
תֹּחֵל	כלי קטן
נָגִיד	עזב

נָטַשׁ ●

פָּדָה ●

תַּמְתִּין ●

מִנְהִיג ●

תשובה: תוחל - תמתין • נגיד - מנהיג • נטש - עזב • פך - כלי קטן

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

שאל נמשח למלך - ובכל זאת לא סיפר על כך אפילו לדודו. הוא לא רץ להתגאות בכבוד שקיבל.

14. מה אפשר ללמוד משאל על דרך ההתנהגות כשמצליחים או מקבלים תפקיד חשוב? כתוב דוגמה מחיך.

תשובה: תשובה אפשרית: לא להתגאות ולא להתפאר; לקבל את התפקיד בענווה. למשל, כשנבחרתי לגזבר הכיתה לא התרברבתי בפני חברי.

נקודה למחשבה

הידעת? המילה "משיח" באה מן המשיחה בשמן - כך היו ממנים מלך בישראל.

מה למדנו?

שמואל משח את שאול בפך השמן ואמר לו שה' משח אותו לנגיד. הוא נתן לו שלושה אותות, וכולם באו באותו היום. ה' נתן לשאול "לב אחר" - רוח גבורת מלכות. שאול לא סיפר לדודו על המלוכה, כי דרך צניעות היתה בו.

הערות והרחבות למורה

המלכת שאול

פרק י: המלכת שאול במצפה

נקרא בכתוב

(יז) וַיִּצְעַק שְׁמוּאֵל אֶת־הָעָם אֶל־ה' הַמִּצְפָּה: (יח) וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי הָעֲלִיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְאָצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הַלְחָצִים אֶתְכֶם: (יט) וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת־אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר־הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכָּל־רָעוֹתֵיכֶם וְצָרְתִּיכֶם וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי־מֶלֶךְ תִּשָּׂא עָלֵינוּ וְעַתָּה הִתְיַצְבוּ לִפְנֵי ה' לְשִׁבְטֵיכֶם וּלְאֶלְפֵיכֶם: (כ) וַיִּקְרַב שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכָּד שִׁבְט בְּנִימִן: (כא) וַיִּקְרַב אֶת־שִׁבְט בְּנִימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַתִּלְכָּד מִשְׁפַּחַת הַמַּטְרִי וַיִּלְכָּד שְׁאוּל בֶּן־קִישׁ וַיִּבְקֹשׁוּ וְלֹא נִמְצָא:

(שמואל א פרק י', פסוקים י"ז–כ"א)

מילים קשות

וַיִּצְעַק	כינס, קרא לכולם לבוא.
מְאַסְתֶּם	דחיתם, לא רציתם.
הִתְיַצְבוּ	עמדו.
לְאֶלְפֵיכֶם	לפי המשפחות הגדולות.
וַיִּלְכָּד	נבחר בגורל.
נִחְבָּא	מתחבא.
בְּנֵי בְלִיעַל	אנשים רעים.

נבין את הכתוב

1. לאן כינס שמואל את העם? למצפה
2. איזה חסד של ה' הזכיר שמואל לעם? ה' העלה אותם ממצרים והציל אותם מכל אויביהם
3. מה הוכיח שמואל את העם? העתק: "וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת־אֱלֹקֵיכֶם"
4. סדר את הגורל מן הגדול אל הקטן: שאול בן קיש / שבט בנימין / משפחת המטרי. שבט בנימין ← משפחת המטרי ← שאול בן קיש

5. מה קרה כשחיפשו את שאול? לא מצאו אותו

נקרא בכתוב

(כב) וַיִּשְׁאַל-לוֹ עוֹד בַּה' הֲבָא עוֹד הַלֵּם אִישׁ וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה-הוּא נִחְבָּא אֶל-הַכָּלִים: (כג) וַיִּרְצוּ וַיִּקְחֻהוּ מִשָּׁם וַיַּתְנִיב בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבֶּה מִכָּל-הָעָם מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה: (כד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-כָּל-הָעָם הִרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר-בוֹ ה' כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל-הָעָם וַיִּרְעוּ כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ יַחֲי הַמֶּלֶךְ:

(שמואל א פרק י', פסוקים כ"ב-כ"ד)

6. היכן היה שאול? העתק את תשובת ה': "הנה הוא נחבא אל הכלים"

7. מה אמר שמואל לעם על שאול? (פסוק כד) שאין כמוהו בכל העם, ושה' בחר בו

8. מה קרא העם? "יחי המלך"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

וילכד שאול - אף על פי שלא היה שם נפל הגורל עליו שהיו כתובין שמם באיגרות ונתונין בקופסא והנביא מכניס ידו ונוטל איגרת אחת

9. מה קשה לרש"י? שאול לא היה שם - איך נלכד בגורל?

10. איך עשו את הגורל לפי רש"י? שמות כתובים באיגרות בקופסה, והנביא מכניס יד ולוקח איגרת אחת

רש"י מפרש

נחבא אל הכלים - בבית שנתנו שם הבאין כליהן שהיה בורח מן הגדולה

11. לפי רש"י, למה התחבא שאול? כי ברח מן הגדולה - לא רצה כבוד

נקרא בכתוב

(כה) וַיִּדְבֹּר שְׁמוּאֵל אֶל-הָעָם אֶת מִשְׁפַּט הַמֶּלֶכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיַּנַּח לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁלַח שְׁמוּאֵל אֶת-כָּל-הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: (כו) וְגַם-שְׁאוּל הָלַךְ לְבֵיתוֹ גְּבַעְתָּה וַיֵּלְכוּ עִמּוֹ הַחִיל אֲשֶׁר-נָגַע אֱלֻקִּים בְּלֶבָם: (כז) וּבְגִי בְלִיעַל אָמְרוּ מֶה-יִשְׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְזְהוּ וְלֹא-הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כַמְחִישׁ:

(שמואל א פרק י', פסוקים כ"ה-כ"ז)

נכון או לא נכון?

המשפט	נכון / לא נכון	תיקון
שמואל כתב את משפט המלוכה בספר.	<u>נכון</u>	
כל העם שמח בשאול ונתן לו מתנות.	<u>לא נכון</u>	<u>בני בליעל בזו לו ולא הביאו לו מנחה</u>
שאול חזר לביתו בגבעה.	<u>נכון</u>	
שאול כעס וענה לבני בליעל.	<u>לא נכון</u>	<u>הוא שתק - "ויהי כמחריש"</u>

מי אמר למי?

הדברים	מי אמר?	למי?
"יחי המלך"	<u>העם</u>	<u>לשאול / למלך</u>
"הֲרֵאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה'?"	<u>שמואל</u>	<u>לכל העם</u>
"מֶה־יִשְׁעֶנּוּ זֶה?"	<u>בני בליעל</u>	<u>זה לזה, על שאול</u>

שאלת חשיבה

הידעת?

בני בליעל אמרו: "מֶה־יִשְׁעֶנּוּ זֶה?" - ושאול שתק.

12. למה לדעתך בחר שאול לשתוק ולא לענות להם?

תשובה: תשובה אפשרית: כי היה עניו ולא רדף אחרי כבוד; הוא לא רצה ריב בתחילת מלכותו, ורצה להוכיח את עצמו במעשים.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

שאול התחבא כשבחרו בו, ושתק כשביזו אותו. כך נראה מנהיג שאינו רודף אחרי כבוד.

13. כתוב מצב שבו כדאי לשתוק ולא לענות למי שמעליב אותך.

נקודה למחשבה

הידעת? שאול היה גבוה מכל העם משכמו ומעלה - וכבר בפרק ט נאמר זאת עליו.

 מה למדנו?

שמואל כינס את העם במצפה והוכיח אותם על שביקשו מלך. בגורל נבחר שבט בנימין, משפחת המטרי ושאול בן קיש. שאול התחבא אל הכלים, כי ברח מן הגדולה. העם קרא "יחי המלך", ושמואל כתב את משפט המלוכה בספר. בני בליעל בזו לשאול, והוא שתק.

 הערות והרחבות למורה

המלכת שאול

פרק יא: מלחמת שאול בעמון וחידוש המלוכה

נקרא בכתוב

(א) וַיַּעַל נָחָשׁ הָעֲמוֹנִי וַיַּחֵן עַל־זִבְיִשׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָל־אֲנָשֵׁי זִבְיִשׁ אֶל־נָחָשׁ כְּרַת־לָנוּ בְרִית וְנַעֲבֹדָה:

(שמואל א פרק י"א, פסוקים א'-א')

נחש העמוני הציב תנאי קשה ומשפיל לאנשי יבש: הוא רצה לבזות אותם ואת כל ישראל.

נקרא בכתוב

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו זִקְנֵי זִבְיִשׁ הֲרֹף לָנוּ שִׁבְעַת יָמִים וְנִשְׁלַח מַלְאָכִים בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ אֶתָּנוּ וַיִּצְאָנוּ אֵלָיָהּ: (ד) וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שְׁאוּל וַיַּדְּבְּרוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאוּ כָל־הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: (ה) וְהָיָה שְׁאוּל בָּא אַחֲרֵי הַבָּקָר מִן־הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מַה־לָּעָם כִּי יִבְכּוּ וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֶת־דְּבָרֵי אֲנָשֵׁי זִבְיִשׁ: (ו) וַתִּצְלַח רוּחַ־אֱלֹקִים עַל־שְׁאוּל כְּשִׁמְעוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיַּחֲר אָפוּ מְאֹד: (ז) וַיִּסַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּנְתַּחֲהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בִּיד הַמַּלְאָכִים לֵאמֹר אֲשֶׁר אֵינָנוּ יֹצֵא אַחֲרֵי שְׁאוּל וְאַחַר שְׁמוּאֵל כֹּה יַעֲשֶׂה לַבָּקָר וַיִּפֹּל פַּחַד־ה' עַל־הָעָם וַיִּצְאוּ כָאִישׁ אֲחָד:

(שמואל א פרק י"א, פסוקים ג'-ז')

מילים קשות

וַיַּחֵן	חנה, הקים מחנה.
כְּרַת לָנוּ בְרִית	עשה איתנו הסכם.
הֲרֹף לָנוּ	תן לנו זמן.
חֲרָפָה	בושה, ביזיון.
צֶמֶד בָּקָר	זוג פרים.
וַיִּנְתַּחֲהוּ	חתך אותו לחתיכות.
פַּחַד ה'	יראת ה'.

נבין את הכתוב

1. מי עלה להילחם ביבש גלעד? נחש העמוני
2. מה ביקשו זקני יבש מנחש? שבעה ימים, כדי לשלוח שליחים בכל גבול ישראל ולבקש מושיע
3. מה עשה העם בגבעת שאול כששמעו את הדברים? בכו
4. מהיכן בא שאול באותה שעה? מן השדה, אחרי הבקר
5. מה קרה לשאול כששמע את הדברים? (פסוק ו) צלחה עליו רוח אלקים וחרה אפו מאוד
6. מה שלח שאול בכל גבול ישראל, ומה אמר? חתיכות מצמד בקר; מי שלא יצא אחרי שאול ושמואל - כר יעשה לבקרו
7. איך יצא העם למלחמה? "ויצאו כאיש אחד"

נקרא בכתוב

(ח) ויפקדם בבזק ויהיו בני־ישראל שלש מאות אָלֶף ואיש יהודה שלשים אָלֶף: (ט) ויאמרו למלָאֲכִים הַבָּאִים לָהּ תֹאמְרוּן לְאִישׁ יָבִישׁ גִּלְעָד מֶחָר תִּהְיֶה־לָּכֶם תְּשׁוּעָה כָּחֶם הַשָּׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ הַמִּלָּאֲכִים וַיִּגִּדּוּ לְאַנְשֵׁי יָבִישׁ וַיִּשְׁמְחוּ: (י) ויאמרו אנשי יבִישׁ מֶחָר נֵצַא אֲלֵיכֶם וְעֲשִׂיתֶם לָנוּ כְּכֹל־הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם: (יא) ויהי ממחרת וישם שאול את־הָעַם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ־הַמַּחֲנֶה בְּאֶשְׁמֶרֶת הַבֶּקֶר וַיִּכּוּ אֶת־עֲמוֹן עַד־חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנֶּשְׂאָרִים וַיִּפְצּוּ וְלֹא נִשְׁאָרוּ־בָם שְׁנַיִם יָחִיד:

(שמואל א פרק י"א, פסוקים ח'-י"א)

8. מה הבטיחו השליחים לאנשי יבש? "מחר תהיה־לכם תְּשׁוּעָה"
9. כמה חלקים עשה שאול מן העם, ומתי באו למחנה? שלושה ראשים; באשמורת הבוקר

סדר האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר (1-5):

מספר	האירוע
<u>3</u>	שאול שולח חתיכות בקר בכל גבול ישראל.
<u>1</u>	נחש העמוני חונה על יבש גלעד.
<u>5</u>	ישראל מכים את עמון עד חום היום.
<u>2</u>	השליחים באים לגבעת שאול והעם בוכה.
<u>4</u>	העם יוצא כאיש אחד ונפקד בבזק.

נקרא בכתוב

(יב) ויאמר העם אל־שמואל מי האמר שאול ימלך; עלינו תנו האנשים ונמיתם: **(יג)** ויאמר שאול לא־יומת איש ביום הזה כי היום עשה־ה' תשועה בישראל: **(יד)** ויאמר שמואל אל־העם לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה: **(טו)** וילכו כל־העם הגלגל ונמלכו שם את־שאול לפני ה' בגלגל ויזבחו־שם זבחים שלמים לפני ה' וישמח שם שאול וכל־אנשי ישראל עד־מאד:

(שמואל א פרק י"א, פסוקים י"ב-ט"ו)

רש"י מפרש

רש"י מפרש

מי האומר - בלשון בזיון שאול ימלוד עלינו תנו אותם ונמיתם
ימלוד עלינו - בתמיה

10. מה קשה לרש"י? הפסוק נשמע כאילו מישוהו אמר "שאול ימלוד עלינו" - והרי העם רצו להעניש מישוהו

11. איך מתרץ רש"י? אלה דברי בני בליעל שאמרו בבז ובתמיה: האם שאול ימלוד עלינו?

12. מה ענה שאול לעם? "כי היום עשה־ה' תשועה בישראל"

רש"י מפרש

ויאמר שמואל וגו' ונחדש שם המלוכה - לפי שבראשונה היו עוררים על הדבר ועתה נתרצו כולם

13. לפי רש"י, למה היה צריך לחדש את המלוכה? בפעם הראשונה היו מי שהתנגדו, ועכשיו כולם הסכימו

שאלת חשיבה

הידעת?

שאול ניצח - ובכל זאת לא נקם בבני בליעל, ואמר שה' עשה את התשועה.

14. מה אנו לומדים משאול על התנהגות של מלך אחרי ניצחון?

תשובה: תשובה אפשרית: מלך טוב אינו נוקם ואינו מתגאה; הוא מודה לה' על הניצחון ומאחד את העם.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

העם יצא "כאיש אחד" - כולם יחד, בלי מחלוקת. כך זכו לישועה.

15. כתוב דוגמה שבה הכיתה שלך פעלה יחד "כאיש אחד".

נקודה למחשבה

הידעת? יבש גלעד לא שכחה את הטובה של שאול – בסוף הספר יבואו אנשיה לכבד אותו.

מה למדנו?

נחש העמוני חנה על יבש גלעד. שאול, שבא מן השדה אחרי הבקר, שמע את הדברים וצלחה עליו רוח אלקים. הוא קרא לעם, והעם יצא כאיש אחד. ישראל הכו את עמון והצילו את יבש. שאול לא נקם בבני בליעל ואמר: היום עשה ה' תשועה. בגלגל חידשו את המלוכה, וכולם שמחו.

הערות והרחבות למורה

המלכת שאול

פרק יב: נאום שמואל על המלכות

נקרא בכתוב

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶּם לְכָל אֲשֶׁר-אַמְרָתֶם לִי וְאַמְלִיץ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: (ב) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זִסְנֹתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנָּס אֶתְכֶם וְאֲנִי הִתְהַלֵּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְעָרִי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: (ג) הֲנִנִי עָנוּ בִּי נֶגֶד ה' וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת-שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת-מִי עֲשָׂקְתִּי אֶת-מִי רְצוֹתִי וּמִיזְדֹּמִי לְקַחְתִּי כִּפֹּר וְאַעֲלִים עֵינַי בּוֹ וְאַשִּׁיב לָכֶם: (ד) וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשָׂקְתָנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא-לְקַחְתָּ מִיזְדֹּמִי אִישׁ מְאוּמָה: (ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד ה' בָּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצַאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עַד:

(שמואל א פרק י"ב, פסוקים א'-ה')

מילים קשות

וְשִׁבְתִּי	הלבין שערי - נעשיתי זקן.
עָנוּ בִּי	העידו עליי.
עֲשָׂקְתִּי	לקחתי בכוח מה שאינו שלי.
רְצוֹתִי	לחצתי, הצקתי.
כִּפֹּר	שוחד, כסף כדי לשנות את הדין.
מְאוּמָה	שום דבר.
הִתְהוּ	דבר ריק - אלילים.

נבין את הכתוב

1. לפני מי נשא שמואל את הנאום? לפני כל ישראל.
2. כתוב שני דברים שאמר שמואל על עצמו בפסוק ב. זקן ושב; התהלך לפני העם מנעוריו עד היום.
3. מה שאל שמואל את העם? העתק: "את-שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי".
4. מה ענה העם? "לא עשקתנו ולא רצותנו".
5. מי הם העדים לדברים? (פסוק ה) ה' ומשיחו - המלך שאול.

רש"י מפרש

רש"י מפרש

וחמור מי לקחתי - כשהייתי הולך מעיר לעיר לשפוט אותם על עסקי צרכיהם הייתי הולך על החמור שלי והיה לי ליטול משלהם

6. מה קשה לרש"י? למה מדגיש שמואל דווקא שלא לקח חמור?

7. איך מתרץ רש"י? שמואל נסע מעיר לעיר לשפוט את העם, ורכב על החמור שלו ולא לקח חמור מהם - אף שהיה מותר לו

נקרא בכתוב

(יא) וישלח ה' את־ירבעל ואת־בדן ואת־יפתח ואת־שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבבו בטח: (יב) ותראו כי־נחש מלך בני־עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי־מלך ימלך עלינו וה' אלקיכם מלכם: (יג) ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן ה' עליכם מלך:

(שמואל א פרק י"ב, פסוקים י"א-י"ג)

רש"י מפרש

ירובעל - זה גדעון

בדן - זה שמשון שמשבט דן בא

8. לפי רש"י, מי הם ירובעל ובדן? ירובעל הוא גדעון; בדן הוא שמשון משבט דן

9. מה הקשה שמואל על העם? הם ביקשו מלך, אף על פי ש" וה' אלקיכם מלכם"

נקרא בכתוב

(טז) גם־עתה התנצבו וראו את־הדבר הגדול הזה אשר ה' עשה לעיניכם: (יז) הלוא קציר־חטים היום אקרא אלהי ויתן קלות ומטר ודעו וראו כי־רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך: (יח) ויקרא שמואל אלהי ויתן ה' קלת ומטר ביום ההוא ויירא כל־העם מאד את־ה' ואת־שמואל: (יט) ויאמרו כל־העם אל־שמואל התפלל בעד־עבדיך אלהי אלקיך ואל־נמות כי־נספנו על־כל־חטאתינו רעה לשאל לנו מלך:

(שמואל א פרק י"ב, פסוקים ט"ז-י"ט)

10. מה אמר שמואל שיקרה בקציר החיטים? יקרא אל ה' וה' ייתן קולות ומטר

11. מה עשה העם כשראה את הגשם? ירא מאוד את ה' ואת שמואל, וביקש משמואל שיתפלל בעדם

רש"י מפרש

הלא קציר חטים היום - ...אף על פי כן יש בי כח ואקרא אל ה' ויתן קולות ומטר

12. לפי רש"י, מה רצה שמואל להראות לעם בגשם? שיש כוח בתפילתו - ולא היו צריכים לבקש מלך

בחיון

נקרא בכתוב

(כ) ויאמר שמואל אל־העם אל־תיראו אתם עשיתם את כל־הרעה הזאת אך אל־תסורו מאחרי ה' ועבדתם את־ה' בכל־לבבכם: (כא) ולא תסורו כי אחרי היתהו אשר לא־יועילו ולא יצילו כ־יתהו הַמָּה: (כב) כי לא־יטש ה' את־עמו בַּעֲבוּר שְׁמו הגדול כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם: (כג) גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בַּעֲדְכֶם והוריתי אתכם בַּדֶּרֶךְ הטובה והישרה: (כד) אך יראו את־ה' ועבדתם אותו בַּאֲמַת בכל־לבבכם כי ראו את אשר־הגדל עִמָּכֶם: (כה) ואם־הרע תַּרְעוּ גַם־אַתֶּם גַּם־מִלְכְּכֶם תִּסָּפוּ:

(שמואל א פרק י"ב, פסוקים כ'-כ"ה)

השלם את דברי שמואל

מחסן מילים

יטש • להתפלל • באמת • הגדול

"כי לא יטש ה' את עמו בַּעֲבוּר שְׁמו הַגְּדוֹל"

"חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בַּעֲדְכֶם"

"אך יראו את ה' ועבדתם אותו בַּאֲמַת באמת בכל לבבכם"

רש"י מפרש

גם אנכי חלילה לי - מאחר שתעשו אתם את שלכם לשוב אל ה' גם אנכי חלילה לי מחדול מהתפלל בעדכם

13. לפי רש"י, מתי ימשיך שמואל להתפלל בעד העם? כשהם יעשו את שלהם וישובו אל ה'

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

גם כשיש מלך בישראל - המלך האמיתי הוא ה'. מלך בשר ודם צריך לשמוע בקול ה', ממש כמו כל העם.

תשובה: תשובה אפשרית: לא לשמור טינה; להמשיך לעזור ולהתפלל גם בעד מי שפגע בנו, ולהדריך אותו בדרך הטובה.

הידעת? בארץ ישראל אין גשם בקציר החיטים (בקיץ) - לכן הגשם של שמואל היה נס גדול.

שמואל עמד לפני כל ישראל והעם העיד שלא לקח מהם דבר. הוא הזכיר את חסדי ה' מיציאת מצרים ועד השופטים, והוכיח אותם על שביקשו מלך - והרי ה' מלכם. בקציר החיטים קרא שמואל אל ה', וה' נתן קולות ומטר. שמואל הבטיח שה' לא יטוש את עמו, ושהוא לא יחדל להתפלל בעדם.

המלכת שאול

חזרה – המלכת שאול

השלם את המשפטים

מחסן מילים

מלך • אתונות • פך השמן • צניעות • יבש גלעד • גשם • הכלים • הגלגל

- העם ביקש משמואל: "תנה לנו מלך לשפטנו".
- שאול יצא לחפש את ה-אתונות של אביו, וכך הגיע אל שמואל.
- שמואל לקח את פך השמן ויצק על ראש שאול.
- שאול לא סיפר לדודו על המלוכה, כי היתה בו צניעות.
- כשבחרו בשאול בגורל, הוא היה נחבא אל הכלים.
- שאול הציל את אנשי יבש גלעד מנחש העמוני.
- אחרי הניצחון חידשו את המלוכה ב-הגלגל.
- בקציר החיטים שמואל התפלל, וה' נתן קולות ו-גשם.

סדר את האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר שבו הם מופיעים בספר (1-6):

מספר	אירוע
<u>4</u>	הגורל במצפה
<u>1</u>	העם מבקש מלך
<u>6</u>	נאום שמואל והגשם בקציר
<u>2</u>	חיפוש האתונות
<u>5</u>	המלחמה בעמון
<u>3</u>	המשיחה בסתר ושלושת האותות

מתח קו

מה עשה?
● חנה על יבש גלעד
● בזו לשאול ולא הביאו לו מנחה
● הוכיח את העם ונתן אות בקציר החיטים
● שתק ולא ענה למי שביזה אותו

מי?
● שמואל
● שאול
● נחש העמוני
● בני בליעל

תשובה: שמואל – הוכיח את העם ונתן אות בקציר החיטים • שאול – שתק ולא ענה למי שביזה אותו • נחש העמוני – חנה על יבש גלעד • בני בליעל – בזו לשאול ולא הביאו לו מנחה

שאלת חשיבה

הידעת?

ה' אמר לשמואל: "לא אֶתְּךָ מֶאֱסוּ כִּי אֶתִּי מֶאֱסוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם".

9. הסבר: מה היה רע בבקשת העם למלך? ומה צריך לעשות מלך בישראל כדי שמלכותו תהיה טובה?

תשובה: העם רצה מלך "ככל הגוים" ולא סמך על ה' שהוא מלכם. מלך בישראל צריך לשמוע בקול ה', להיות עניו ולאחד את העם.

סיכום אישי

10. איזו תכונה של שאול בפרקים ח-יב הכי מצאה חן בעיניך? הסבר מדוע.

תשובה: תשובה אישית.

הערות והרחבות למורה

קרב מכמש • פרקים יג–יד

קרב מכמש

פרק יג: הקרב במכמש והכישלון בגלגל

נקרא בכתוב

(ב) ויבחר-לו שאול שלשת אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל וַיְהִיו עִם-שָׂאוּל אֲלָפִים בְּמִכְמֶשׁ וּבָהָר בֵּית-אֵל וְאֶלֶף הָיוּ עִם-יוֹנָתָן בְּגִבְעַת בְּנִימִין וְיֵתֶר הָעָם שָׁלַח אִישׁ לֵאמֹר: (ג) וַיֵּד יוֹנָתָן אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וְשָׂאוּל תִּקַּע בַּשּׁוֹפָר בְּכָל-הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הָעֶבְרִים: (ד) וְכָל-יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ לֵאמֹר הִנֵּה שָׂאוּל אֶת-נָצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם-נָבֶאֱשׁ יִשְׂרָאֵל בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצְעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי שָׂאוּל הַגִּלְגָּל: (ה) וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ לְהִלָּחֵם עִם-יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רָכָב וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעַם כָּחוֹל אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-הַיָּם לָרֹב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמֶשׁ קִדְמַת בֵּית אֲנֹן:

(שמואל א פרק י"ג, פסוקים ב'-ה')

מילים קשות

מושל (ממונה) שהעמידו הפלשתים על ישראל.	נָצִיב פְּלִשְׁתִּים
נעשה שנוא (כמו ריח רע).	נָבֶאֱשׁ
המתין, חיכה.	וַיֹּחֵל
העם התפזר והלך ממנו.	וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעָלָיו
ביקשתי, התפללתי.	חִלֵּיתִי
עשית מעשה של טיפשות (סכלות).	נִסְכַּלְתָּ
אומן שעושה כלים מברזל.	חָרָשׁ

נבין את הכתוב

1. כמה אנשים בחר לו שאול, ואיך חילק אותם? (פסוק ב) שלושת אלפים: אלפיים עם שאול במכמש ובהר בית אל, ואלף עם יונתן בגבעת בנימין

2. מה עשה יונתן בגבעה? היכה את נציב פלשתים

3. מה עשה שאול כדי שכל העם ישמע? תקע בשופר בכל הארץ
4. פרט מה אספו הפלשתים למלחמה. (פסוק ה) שלושים אלף רכב, ששת אלפים פרשים, ועם רב כחול אשר על שפת הים
5. העם פחד מאוד. היכן התחבאו אנשי ישראל? פרט לפחות שלושה מקומות. (פסוק ו) במערות, בחוחים, בסלעים, בצריחים ובבורות

נקרא בכתוב

(ח) ויִזְחַל שְׁבַעַת יָמִים לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שָׁמוּאֵל וְלֹא־בָא שָׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעֵלְיוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַגִּשּׁוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְׁלֵמִים וַיַּעַל הָעֵלָה: (י) וַיְהִי כְּכֹלְתוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֵלָה וְהִנֵּה שָׁמוּאֵל בָּא וַיֵּצֵא שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ לְבָרְכוֹ:
(שמואל א פרק י"ג, פסוקים ח'-י')

6. כמה ימים חיכה שאול לשמואל בגלגל? שבעה ימים
7. מה ביקש שאול כשראה שהעם מתפזר ממנו? שיגישו אליו את העולה והשלמים - והוא העלה את העולה
8. מתי הגיע שמואל? העתק מפסוק י. "כְּכֹלְתוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֵלָה"

נקרא בכתוב

(יא) וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל מָה עָשִׂיתָ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כִּי־רָאִיתִי כִּי־נִפֹּץ הָעָם מֵעֵלְי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֹאֲסָפִים מְכַמָּשׁ: (יב) וַאֲמַר עָתָה יֵרְדוּ פְּלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל וּפָנִי ה' לֹא חֲלִיתִי וְאַתָּה אֶפֶס וְאַעֲלֶה הָעֵלָה: (יג) וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוַת ה' אֶלְקִידָה אֲשֶׁר צִוָּךְ כִּי עָתָה הִכִּין ה' אֶת־מַמְלַכְתְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: (יד) וְעָתָה מַמְלַכְתְּךָ לֹא־תִקּוּם בִּקֶּשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבּוֹ וַיִּצְוֶהוּ ה' לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת־אֲשֶׁר־צִוָּךְ ה':
(שמואל א פרק י"ג, פסוקים י"א-י"ד)

9. שאול אמר לשמואל שלוש סיבות למעשה שלו (פסוק יא). כתוב אותן.
- תשובה: 1. העם התפזר ממנו - "נִפֹּץ הָעָם מֵעֵלְי". 2. שמואל לא בא בזמן - "וְאַתָּה לֹא־בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים". 3. הפלשתים נאספו למלחמה - "וּפְלִשְׁתִּים נֹאֲסָפִים מְכַמָּשׁ".
10. מה היה קורה אילו שמר שאול את מצוות ה'? (פסוק יג) ה' היה מכין את ממלכתו על ישראל עד עולם
11. מה היה העונש של שאול? (פסוק יד) ממלכתו לא תקום; ה' ביקש לו איש כלבבו להיות נגיד על עמו

רש"י מפרש

רש"י מפרש

מה עשית - הלא אמרתי לך הנני יורד אליך להעלות העולה אני אעלה אותה ולא אתה
ואתאפק - נתחזקתי על רצוני שהיה לבי אומר להמתין לך על כרחי העמדתי את לבי ואעלה העולה

12. מה קשה לרש"י בשאלה של שמואל "מה עשית"? ואיך הוא מסביר?

תשובה: קשה: שמואל רואה ששאל העלה עולה - למה הוא שואל "מה עשית"? רש"י מסביר שזו שאלה של תוכחה: הרי אמרתי לך שאני ארד להעלות את העולה - "אני אעלה אותה ולא אתה".

13. מה מוסיף רש"י על המילה "וַאֲתָאֶפֶק"? מה רצה הלב של שואל, ומה עשה בסוף? לבו רצה להמתין לשמואל, אבל שואל התגבר על רצונו בעל כורחו והעלה את העולה

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
יונתן היכה את נציב פלשתים בגבע.	<u>נכון</u>	<u>-</u>
שואל חיכה לשמואל שלושה ימים.	<u>לא נכון</u>	<u>שבעה ימים</u>
שמואל הגיע לפני ששאל התחיל להעלות את העולה.	<u>לא נכון</u>	<u>שמואל בא כשסיים שואל להעלות את העולה</u>
הפלשתים לא נתנו לישראל חרש ברזל, שלא יעשו חרב או חנית.	<u>נכון</u>	<u>-</u>
ביום המלחמה היו חרב וחנית לכל העם.	<u>לא נכון</u>	<u>רק לשואל וליונתן בנו</u>

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"הִגֵּשׁוּ אֵלַי הָעֹלָה וְהַשְׁלֵמִים" (יג, ט)	<u>שואל</u>	<u>לעם</u>
"מָה עָשִׂיתָ" (יג, יא)	<u>שמואל</u>	<u>לשואל</u>
"בְּסִפְלָתָ לֹא שִׁמַּרְתָּ אֶת־מִצְוַת ה' אֱלֹקֶיךָ" (יג, יג)	<u>שמואל</u>	<u>לשואל</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

רש"י מסביר שהתורה מצווה את המלך "לבלתי סור מן המצוה" - ומצווה זו כוללת גם ציווי של נביא. לכן גם המלך חייב לשמוע בקול שמואל.

14. שואל רצה לבקש מה' עזרה לפני המלחמה, ובכל זאת נענש. מה אפשר ללמוד מכך?

 מה למדנו?

הערות והרחבות למורה

קרב מכמש

פרק יד: מעשה יונתן ונער

נקרא בכתוב

(ד) ובין המעברות אשר בקש יונתן לעבר על-מצב פלשתים שן-הסלע מהעבר מזה ושן-הסלע מהעבר מזה ושם האחד בוצץ ושם האחד סנה: (ה) השן האחד מצויס מצפון מול מכמש והאחד מנגב מול גבע: (ו) ויאמר יונתן אל-הנער נשא כליו לכה ונעברה אל-מצב הערלים האלה אולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט: (ז) ויאמר לו נשא כליו עשה כל-אשר בלבבך נטה לך הנני עמך כלבבך: (שמואל א פרק י"ד, פסוקים ד'-ז')

מילים קשות

משמר של חיילים פלשתים (עמדת שמירה).	מצב פלשתים
הנער שנושא את כלי הנשק של יונתן.	נשא כליו
סלע חד ובולט, כמו שן.	שן הסלע
דבר שעוצר ומונע.	מעצור
חכו, עמדו במקומכם.	דמו
פחד גדול.	חרדה
נמס, התפזר.	נמוג

נבין את הכתוב

- למי לא סיפר יונתן שהוא יוצא? (פסוק א) לאביו, שאול
- מה היו השמות של שתי שיני הסלע? בוצץ וסנה
- העתק מפסוק ו את המשפט שמראה את הביטחון של יונתן בה'. "אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט"
- מה ענה נושא הכלים ליונתן? (פסוק ז) "עשה כל-אשר בלבבך ... הנני עמך כלבבך"

נקרא בכתוב

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנִי וְעַבְדִּי אֶל־הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם: (ט) אֲסֹכָה יֹאמְרוּ אֲלֵינוּ דָמוֹ עַד־הִגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם וְעַמְדָנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם: (י) וְאֲסֹכָה יֹאמְרוּ עָלֵינוּ וְעָלֵינוּ כִּי־נִתְּנָם ה' בְּיָדֵנוּ וְזֶה־לָנוּ הָאוֹת:
(שמואל א פרק י"ד, פסוקים ח'-י')

5. השלם את הסימן שקבע יונתן.

אז יונתן ונערו...	אם הפלשתים יאמרו...
<u>יעמדו במקומם ולא יעלו אליהם</u>	"דמו עד־הגיענו אליכם"
<u>יעלו אליהם - כי זה האות שה' נתן את הפלשתים בידם</u>	"עלו עלינו"

6. מה אמרו הפלשתים כשראו את יונתן ונערו? (פסוק יא) "הנה עבדים יצאים מן־החרים אשר התחבאו־שם"

7. כמה אנשים היכו יונתן ונושא כליו במכה הראשונה? (פסוק יד) כעשרים איש

נקרא בכתוב

(טו) וַתְּהִי חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בַּשָּׂדֶה וּבְכָל־הָעָם הַמַּצֵּב וְהַמִּשְׁחִית חֲרָדוֹ גַּם־הָמָּה וַתִּרְגַּז הָאָרֶץ וַתְּהִי לַחֲרָדַת אֲלָקִים: (טז) וַיֵּרְאוּ הַצָּפִים לְשָׂאוֹל בַּגִּבְעָת בְּנִימֹן וְהִנֵּה הָהָמוֹן נִמוֹג וְיֵלֶךְ וְהַלֵּם: (יז) וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל לָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ פְּקֻד־נָא וַיֵּרְאוּ מִי הַלָּךְ מַעֲמָנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה אֵין יוֹנָתָן וְנִשְׂא כָלָיו:
(שמואל א פרק י"ד, פסוקים ט"ו-י"ז)

8. מה קרה במחנה פלשתים? (פסוקים טו, כ) הייתה חרדה גדולה, הארץ רגזה, והפלשתים הכו זה את זה - "חרב איש ברעהו"

9. מי הצטרפו למלחמה נגד הפלשתים? (פסוקים כא-כב) העברים שהיו עם הפלשתים, ואנשי ישראל שהתחבאו בהר אפרים

10. מי הושיע את ישראל? העתק מפסוק כג. "וַיֹּשֶׁעַ ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

דמו - המתינו ... אם כה יאמרו דומו ונעלה אליכם שעתם מצלחת ולבם רם עליהם
ואם כה יאמרו עלו עלינו - פחד הקב"ה בלבם ויראים לזוז ממקומם
על ידיו ועל רגליו - כלומר בכל כח ומרוצה

11. מה קשה לרש"י בסימן של יונתן? למה דווקא המילים "עלו עלינו" הן סימן לניצחון? לכאורה, מי שקורא לאויב "עלו אלינו" - בטוח בעצמו, וזה נשמע כמו סימן רע.

12. איך מסביר רש"י? אם יאמרו "דומו" - סימן שהם בטוחים ולבם רם עליהם. אם יאמרו "עלו עלינו" - סימן שה' נתן פחד בלבם והם מפחדים לזוז ממקומם.

13. מה מוסיף רש"י על המילים "על-ידיו ועל-רגליו"? שיונתן עלה בכל כוחו ובריצה - במהירות.

סדר אירועים

מספר את האירועים לפי הסדר (1-6):

מספר	האירוע
<u>2</u>	יונתן ונושא כליו מתגלים אל מצב פלשתים.
<u>1</u>	יונתן אומר לנערו: "לָכָה וְנַעֲבְרָה".
<u>4</u>	יש חרדה גדולה במחנה פלשתים.
<u>3</u>	יונתן עולה על ידיו ועל רגליו.
<u>6</u>	ה' מושיע את ישראל.
<u>5</u>	שאול פוקד את העם ורואה שיונתן איבנו.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

שאל אמר לאחיה הכהן: "הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹקִים" (פסוק יח).
 רש"י מסביר שהכוונה לאורים ותומים - שאול רצה לשאול בה' מה לעשות.

14. יונתן ונערו היו רק שניים מול מחנה גדול. מה עשה יונתן בעצמו, ובמה בטח בה? מה אפשר ללמוד מכך לחיים שלנו?

תשובה: תשובה אפשרית: יונתן עשה השתדלות - יצא, טיפס ונלחם בכל כוחו - אבל ידע שהניצחון בא מה': "אֵין לָהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמַעֵט". גם אנחנו צריכים לעשות את שלנו ולבטוח בה'.

מה למדנו?

יונתן ונושא כליו עברו לבדם אל מצב פלשתים, בביטחון שה' יכול להושיע גם במעט. הפלשתים אמרו "עלו עִלֵּינוּ", וזה היה האות. נפלה חרדה במחנה פלשתים, וה' הושיע את ישראל ביום ההוא.

הערות והרחבות למורה

קרב מכמש

פרק יד: השבועה, יערת הדבש והגורל

נקרא בכתוב

(כד) ואיש־יִשְׂרָאֵל נָגַשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאכַל שְׂאוֹל אֶת־הָעֵם לֹאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל לֶחֶם עַד־הָעֶרֶב וְנִשְׁמָתִי מֵאִיבִי וְלֹא־טַעַם כָּל־הָעֵם לֶחֶם: (כה) וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ בַּיֶּעַר וַיְהִי דָבֶשׁ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (כו) וַיָּבֹא הָעֵם אֶל־הַיַּעַר וְהָיָה הַלֶּךְ דָּבֶשׁ וְאִין־מִשְׁיֵג יָדוֹ אֶל־פִּי כִי־יֵרָא הָעֵם אֶת־הַשְּׂבָעָה: (כז) וַיּוֹנְתֵן לֹא־שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת־הָעֵם וַיִּשְׁלַח אֶת־קָצָה מִמָּטָה אֲשֶׁר בָּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בַּיַּעַר הַדָּבֶשׁ וַיֵּשֶׁב יָדוֹ אֶל־פִּי וַתֵּאָרְנָה עֵינָיו:

(שמואל א פרק י"ד, פסוקים כ"ד-כ"ז)

מילים קשות

וַיֹּאכַל	השביע (מלשון אָלָה - שבועה).
יַעַר הַדָּבֶשׁ	קנה (חלת) הדבש.
וַתֵּאָרְנָה עֵינָיו	עיניו האירו - קיבל כוח.
וַיִּנְעַף הָעֵם	העם היה עייף מאוד.
עָכָר	בלבל, גרם צרה.
הָבָה תָּמִים	תן גורל אמת.
וַיִּפְדּוּ	הצילו.

נבין את הכתוב

1. במה השביע שאול את העם? (פסוק כד) "אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל לֶחֶם עַד־הָעֶרֶב"
2. מה מצא העם ביער, ולמה לא אכלו ממנו? דבש; הם לא אכלו "כִי־יֵרָא הָעֵם אֶת־הַשְּׂבָעָה"
3. למה טעם יונתן מן הדבש? כי לא שמע כשאביו השביע את העם
4. מה קרה ליונתן אחרי שטעם? עיניו האירו - התחזק

נקרא בכתוב

(כח) וַיַּעַן אִישׁ מִהָעָם וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע הַשְּׂבִיעַ אֲבִידָה אֶת־הָעָם לְאֹמֶר אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכֵל לֶחֶם הַיּוֹם וַיַּעַף הָעָם: **(כט)** וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן עֹכֵר אָבִי אֶת־הָאָרֶץ רְאוּ־נָא כִּי־אֲרוּ עֵינַי כִּי טַעַמְתִּי מֶעֶט דָּבַשׁ הִזָּה: **(ל)** אַף כִּי לֹא אָכַל אֲכָל הַיּוֹם הָעָם מִשְׁלַל אִיָּבּוֹ אֲשֶׁר מָצָא כִּי עָתָה לֹא־רִבְתָּה מִכָּה בְּפִלְשֹׁתִים:

(שמואל א פרק י"ד, פסוקים כ"ח-ל')

5. מה אמר יונתן על השבועה של אביו? העתק מפסוק כט. **"עכר אבי את-הארץ"**

6. לפי יונתן, מה היה קורה אילו אכל העם מן השלל? (פסוק ל) **המכה בפלשתים הייתה גדולה יותר**

7. העם היה עייף ורעב. במה חטאו בסוף היום, ומה עשה שאול כדי לתקן? (פסוקים לב-לה) **שחטו בהמות ואכלו על הדם; שאול ציווה להביא כל שור ושה ולשחוט על אבן גדולה, ובנה מזבח לה'**

נקרא בכתוב

(מג) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יוֹנָתָן הַגִּידָה לִּי מָה עָשִׂיתָה וַיַּגִּד־לוֹ יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טַעַם טַעַמְתִּי בְּקִצָּה הַמָּטָה אֲשֶׁר־בְּיָדִי מֶעֶט דָּבַשׁ הִנְנִי אֲמוֹת: **(מד)** וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה־נַעֲשֶׂה אֱלָקִים וְכֹה יוֹסֵף כִּי־מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן: **(מה)** וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׁאוּל הַיּוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בַּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חִי־הוּא אִם־יִפֹּל מִשְׁעֶרֶת רָאשׁוֹ אֲרָצָה כִּי־עַם־אֱלָקִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּפְדּוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מָת:

(שמואל א פרק י"ד, פסוקים מ"ג-מ"ה)

8. שאול שאל בה' אם לרדת אחרי פלשתים, וה' לא ענה לו. מה עשה שאול כדי לדעת במה החטא? **הפיל גורל**

9. על מי נפל הגורל? **על יונתן**

10. מה אמר העם לשאול? העתק מפסוק מה. **"חלילה חי-ה' אם-יפל משערת ראשו ארצה"**

11. פרט שלושה מן האויבים ששאול נלחם בהם. (פסוקים מז-מח) **מואב, בני עמון, אדום, מלכי צובה, פלשתים ועמלק**

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ויואל - לשון אלה

אשר יאכל לחם - כל מאכל במשמע

ויפדו העם - התיירו לו לשאול שבועתו

12. מה קשה לרש"י? בשבועה כתוב "אשר יאכל לחם", ויונתן אכל דבש ולא לחם! האם השבועה אסרה רק לחם? אם כן, למה יונתן נחשב כמי שעבר על השבועה?

13. איך מסביר רש"י? "לחם" כאן הוא כל מאכל – השבועה אסרה לאכול כל דבר, גם דבש

14. מה מוסיף רש"י על המילים "וַיִּפְדוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן"? העם התיר לשאול את שבועתו, וכך ניצל יונתן

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"הַשֹּׁבַע הַשְּׂבִיעַ אֲבִיר אֶת־הָעָם" (יד, כח)	<u>איש מן העם</u>	<u>ליונתן</u>
"עָכָר אֲבִי אֶת־הָאָרֶץ" (יד, כט)	<u>יונתן</u>	<u>לאיש מן העם</u>
"הַגִּידָה לִי מָה עָשִׂיתָה" (יד, מג)	<u>שאול</u>	<u>ליונתן</u>
"הַיּוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת" (יד, מה)	<u>העם</u>	<u>לשאול</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

שאול נשבע כדי לנצח מהר: "וְנִקְמְתִי מֵאִיִּבִי".
אבל העם נחלש מרעב, ויונתן כמעט נענש בגלל שבועה שנאמרה בחיפזון.

15. מה למדנו מן הפרק על כוחו של הדיבור ועל הזהירות בשבועות ובהבטחות?

תשובה: תשובה אפשרית: לדיבור יש כוח גדול. צריך לחשוב היטב לפני שמבטיחים או נשבעים, כי שבועה שנאמרה בחיפזון יכולה לגרום צרה לאחרים – כמו שקרה ליונתן ולעם העיף.

מה למדנו?

שאול השביע את העם לא לאכול עד הערב. יונתן לא שמע וטעם מעט דבש. ה' לא ענה לשאול, והגורל נפל על יונתן. העם אמר: "חֲלִילָה", התיר לשאול את שבועתו, ויונתן ניצל.

קרב מכמש

חזרה – קרב מכמש

סדר אירועים

מספר את האירועים לפי הסדר (1-6):

מספר	האירוע
<u>3</u>	יונתן ונושא כליו עולים אל מצב פלשתים.
<u>1</u>	שאול מעלה עולה בגלגל בלי לחכות לשמואל.
<u>4</u>	שאול משביע את העם לא לאכול עד הערב.
<u>2</u>	שמואל אומר לשאול: "מִמֶּלֶכְתָּךְ לֹא־תָקוּם".
<u>6</u>	העם פודה את יונתן, ויונתן לא מת.
<u>5</u>	יונתן טועם מעט דבש ביער.

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"וּפָגַי ה' לֹא חֲלִיתִי" (יג, יב)	<u>שאול</u>	<u>לשמואל</u>
"לָכֵה וְנִעְבְּרָה אֶל־מִצֵּב הָעֲרָלִים הָאֵלֶּה" (יד, ו)	<u>יונתן</u>	<u>לנושא כליו</u>
"עָלוּ אֵלֵינוּ וְנִודִיעָה אֶתְכֶם דָּבָר" (יד, יב)	<u>אנשי המצבה – הפלשתים</u>	<u>ליונתן ולנושא כליו</u>
"הִיוֹנְתָן יָמוּת" (יד, מה)	<u>העם</u>	<u>לשאול</u>

רש"י – מתח קו

רש"י מפרש	מן הפסוק
● כל מאכל במשמע	● וַיֹּחֵל
● התירו לו לשאול שבועתו	● וְאַתָּאֶפֶק
● המתין	● עַל־יָדָיו וְעַל־רִגְלָיו
● נתחזקתי על רצוני	● לֶחֶם (בשבועה של שאול)

ויפדו העם

בכל כח ומרוצה

תשובה: ויוחל - המתין • ואתאפק - נתחזקתי על רצוני • על ידיו ועל רגליו - בכל כח ומרוצה • לחם - כל מאכל במשמע • ויפדו העם - התירו לו לשאול שבועתו

השלם את המשפטים

מחסן מילים

חָרַב • שְׁבַעָה • דָּבַשׁ • בּוֹצֵץ • גּוֹרֵל

1. שאול חיכה לשמואל שְׁבַעָה ימים בגלגל.

2. ביום המלחמה לא נמצאה חָרַב וחנית ביד העם - רק אצל שאול ויונתן.

3. שם אחד משיני הסלע היה בּוֹצֵץ.

4. יונתן טבל את קצה המטה ביערת ה דָּבַשׁ.

5. שאול הפיל גּוֹרֵל בינו ובין יונתן בנו.

שאלת חשיבה

6. השווה בין שאול ליונתן בפרקים יג-יד: מה עשה כל אחד מהם כשהמצב היה קשה, ובמי בטח?

תשובה: תשובה אפשרית: יונתן בטח בה' ויצא להילחם גם עם מעט אנשים - "אין לה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמַעֲט". שאול פחד שהעם יתפזר ממנו, ולכן לא חיכה לשמואל כפי שנצטווה.

הערות והרחבות למורה

מלחמת עמלק • פרק טו

מלחמת עמלק

פרק טו: מלחמת עמלק

נקרא בכתוב

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֲתִי שָׁלַח ה' לְמַשְׁחֶךָ לְמַלְךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי ה': (ב) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פָּסַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בְּדֶרֶךְ בְּעֵלְתּוֹ מִמִּצְרַיִם:

(שמואל א פרק ט"ו, פסוקים א'-ב')

מילים קשות

פָּסַדְתִּי	זכרתי (ואני בא להעניש).
וְהִחְרַמְתִּים	תשמידו לגמרי, ולא תיקחו לעצמכם דבר.
וְלֹא תִחְמַל	ולא תרחם.
וַיִּשְׁמַע	הכריז וכינס את העם.
הַקִּינִי	בני יתרו, חותן משה.
מִיטֵב	הטוב ביותר.
וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל	שמואל הצטער וכעס מאוד.

נבין את הכתוב

- מה אמר שמואל לשאול לפני שמסר לו את הציווי? העתק מפסוק א. "וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי ה'"
- על מה פוקד ה' את עמלק? (פסוק ב) על מה שעשה עמלק לישראל בדרך, כשעלו ממצרים
- מה ציווה ה' לעשות לעמלק? (פסוק ג) להכות את עמלק, להחרים את כל אשר לו ולא לחמול עליו
- כמה אנשים פקד שאול? (פסוק ד) מאתיים אלף רגלי, ועשרת אלפים איש יהודה

נקרא בכתוב

(ו) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־הַקִּינִי לָכוּ סְרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְלָקִי פֶּן־אֶסְפָּף עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסֵר קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלָק: (ז) וַיֵּךְ שְׂאוּל אֶת־עַמְלָק מִחוּלָה בּוֹאֵף שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם: (ח) וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלָק חִי וְאֶת־כָּל־הָעַם הַחֲרִים לְפִי־חָרֵב: (ט) וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעַם עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטָב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכֹּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמַּס אֶתָּה הַחֲרִימוּ: (שמואל א פרק ט"ו, פסוקים ו'-ט')

5. למה אמר שאול לקיני לסור מתוך עמלק? כי הקיני עשה חסד עם כל בני ישראל כשעלו ממצרים

6. את מי תפס שאול חי? את אגג מלך עמלק

7. על מה חמלו שאול והעם? פרט. (פסוק ט) על אגג, על מיטב הצאן והבקר, המשנים והכרים, ועל כל הטוב

8. מה כן החרימו? את כל המלאכה הנבזה והנמס - את הדברים הגרועים

נקרא בכתוב

(י) וַיְהִי דְבַר־ה' אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: (יא) נְחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרֵי וְאֶת־דָּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־ה' כָּל־הַלַּיְלָה: (יב) וַיִּשָּׁכֶם שְׁמוּאֵל לְקִרְיַת שְׂאוּל בַּבֹּקֶר וַיִּגַּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל הַכֹּרְמֶלָה וְהִנֵּה מְצִיב לוֹ יָד וַיִּסָּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרָד הַגִּלְגָּל: (שמואל א פרק ט"ו, פסוקים י"א-י"ב)

9. מה אמר ה' לשמואל על שאול? (פסוק יא) שאול שב מאחרי ה' ולא קיים את דבריו

10. מה עשה שמואל כששמע זאת? חרה לו, והוא זעק אל ה' כל הלילה

11. לאן הלך שאול אחרי המלחמה? (פסוק יב) לכרמל, ואחר כך ירד לגלגל

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ועתה שמע לקול דברי ה' - פעם אחת נסכלת עתה הזהר בעצמך
ויפקדם בטלאים - אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה מצאנו של מלך ואחר כך מנה את הטלאים
לפי שאסור למנות את ישראל
עם כל בני ישראל - שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל והרי מעלה עליו כאלו עשה
חסד עם כל בני ישראל

12. מה קשה לרש"י במילה "ועתה" בפסוק א? ומה הוא מסביר?

תשובה: קשה: למה שמואל מזהיר את שאול "ועתה שמע"? רש"י מסביר: פעם אחת כבר נכשלת (בגלגל, בפרק יג) – עכשיו היזהר בעצמך ושמע בקול ה'.

13. מה מוסיף רש"י על "וַיִּפְקְדֵם בְּטָלָאִים"? למה ספרו טלאים ולא אנשים? כל אחד לקח טלה מצאן המלך, ושאול מנה את הטלאים – כי אסור למנות את ישראל

14. מה קשה לרש"י? איך עשה הקיני חסד "עַם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"? ומה מסביר? יתרו עשה סעודה רק למשה, לאהרן ולזקני ישראל – ומעלים עליו כאילו עשה חסד עם כל ישראל

מתח קו

מה עשה?	מי?
● סר מתוך עמלק	● שְׁמוּאֵל
● תפס את אגג חי וחמל על מיטב הצאן	● הַקִּינִי
● זעק אל ה' כל הלילה	● שְׁאֹול

תשובה: שמואל – זעק אל ה' כל הלילה • הקיני – סר מתוך עמלק • שאול – תפס את אגג חי וחמל על מיטב הצאן

בחר את התשובה הנכונה

15. מדוע ציווה ה' להילחם בעמלק?

○ כי עמלק לקח את הכסף של ישראל ○ כי עמלק פגע בישראל בדרך כשעלו ממצרים ○ כי שאול רצה ארץ חדשה

תשובה: כי עמלק פגע בישראל בדרך: "אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ בַדֶּרֶךְ בְּעֵלְתוֹ מִמִּצְרַיִם" (פסוק ב).

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

בתורה נצטוונו: "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז). לכן קוראים בכל שנה, בשבת שלפני פורים, את פרשת זכור.

16. שאול קיים את רוב הציווי, אבל לא את כולו. למה חשוב לקיים מצווה עד הסוף, ולא רק "כמעט"?

תשובה: תשובה אפשרית: מצווה היא ציווי של ה', ואנחנו לא מחליטים בעצמנו איזה חלק ממנה לקיים. מי שעושה רק חלק – עושה את מה שהוא רוצה, ולא את מה שה' רוצה.

מה למדנו?

ה' ציווה את שאול להילחם בעמלק ולהחרים את כל אשר לו. שאול הוציא את הקיני, היכה את עמלק, אבל חמל על אגג ועל מיטב הצאן והבקר. ה' אמר לשמואל ששאול לא קיים את דבריו, ושמואל זעק אל ה' כל הלילה.

מלחמת עמלק

פרק טו: הנה שמע מזבח טוב

נקרא בכתוב

(יג) וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי אֶת-דְּבַר ה' : (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ : (טו) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל מַעֲמִלְקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטַב הַצֶּאֱזָן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָבַת לַיהוָה אֱלֹקֵינוּ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֶרֶם נֹנִי :

(שמואל א פרק ט"ו, פסוקים י"ג-ט"ו)

מילים קשות

הקִימְתִּי	קיימתי, עשיתי.
הָרָף	חכה, הפסק לדבר.
וַתַּעַט אֶל-הַשָּׁלַל	מיהרת לקחת את השלל (כמו עיט - עוף טורף).
לְהַקְשִׁיב	לשמוע ולציית.
חֶלֶב אֵילִים	השומן של האילים, שמקריבים על המזבח.
וַיִּמְאַסְדָּךְ	דחה אותך, לא רצה בך.
נֶצַח יִשְׂרָאֵל	הקב"ה, שהוא הניצחון והכוח של ישראל.

נבין את הכתוב

- מה אמר שאול לשמואל כשנפגשו? (פסוק יג) "ברוך אתה לה' הקימתי את-דבר ה'"
- איך ידע שמואל ששאול לא קיים את הציווי? (פסוק יד) "שמע קול צאן וקול בקר"
- על מי הטיל שאול את האחריות, ולשם מה לקחו את הצאן והבקר לדבריו? (פסוק טו) "על העם; למען זבחת לה' אלקינו" - כדי להקריב קרבנות
- שמואל אמר לשאול: "אם-קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה". מה רצה לומר לו? (פסוק יז)

תשובה: תשובה אפשרית: אף שאתה רואה את עצמך קטן, ה' משח אותך למלך על כל ישראל. מלך אינו צריך לפחד מן העם ולשמוע בקולם - עליו לשמוע בקול ה'.

נקרא בכתוב

(כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחִפָּץ לְה' בְּעֵלּוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל ה' הֲנֵה שֹׁמֵעַ מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים: **(כג)** כִּי חֲטָאת־קָסָם מָרִי וְאָנֹן וּתְרָפִים הִפָּצַר יַעֲן מָאֲסַתְּ אֶת־דְּבַר ה' וַיִּמָּאֲסָד מִמֶּלֶךְ:

(שמואל א פרק ט"ו, פסוקים כ"ב-כ"ג)

5. העתק מפסוק כב את המשפט שמלמד מה חשוב יותר לה'. "הנה שֹׁמֵעַ מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים"

6. מה היה העונש של שאול? (פסוק כג) "ה' מאס בו מלהיות מלך - וַיִּמָּאֲסָד מִמֶּלֶךְ"

נקרא בכתוב

(כו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאֲסַתְּהָ אֶת־דְּבַר ה' וַיִּמָּאֲסָד ה' מִהָיִית מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: **(כז)** וַיֵּסֶב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בְּכַנֶּף־מַעֲיָלוֹ וַיִּקְרַע: **(כח)** וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע ה' אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתַנָּה לְרַעֲדָה הַטּוֹב מִמָּד:

(שמואל א פרק ט"ו, פסוקים כ"ו-כ"ח)

7. שאול הודה ואמר "חֲטָאתִי". איזו סיבה נתן לחטאו? (פסוק כז) "פחד מן העם ושמע בקולם"

8. מה קרה כששמואל פנה ללכת? (פסוק כז) "שאול החזיק בכנף המעיל, והמעיל נקרע"

9. מה אמר שמואל על המעיל שנקרע? העתק מפסוק כח. "קרע ה' את־ממלכות ישראל מעליך היום"

10. למי תינתן המלכות? "לרַעֲבָה הַטּוֹב מִמָּד"

11. מה ביקש שאול משמואל בפסוק ל? "שיכבד אותו לפני זקני העם ולפני ישראל, וישוב עמו להשתחוות לה"

12. האם ראה שמואל את שאול שוב? (פסוק לה) "לא; שמואל לא ראה עוד את שאול עד יום מותו, והתאבל עליו"

רש"י מפרש

רש"י מפרש

הנה שמוע - בקולו טוב מזבח

יראתי את העם - דואג האדומי שהיה חשוב ככולם

ויחזק בכנף מעילו - לפי פשוטו משמעו שכשפנה שמואל ללכת מאחרי שאול אחז שאול בכנף של שמואל ... ומסר לו סימן זה מי שיכרות כנף מעילו הוא ימלוך תחתיו

13. מה קשה לרש"י במילים "יראתי את־הָעָם"? ואיך הוא מסביר?

תשובה: קשה: וכי המלך פחד מכל העם? את מי בדיוק פחד שאול? רש"י מסביר: שאול פחד מדואג האדומי, שהיה חשוב כמו כל העם.

14. מה מוסיף רש"י על "הִנֵּה שָׁמַעַ מִזְבֵּחַ טוֹב"? לשמוע בקול ה' טוב יותר מלהקריב זבח

15. לפי המדרש שמביא רש"י, איזה סימן נמסר בקריעת המעיל? מי שיכרות את כנף מעילו של שאול - הוא ימלך תחתיו (וכר היה עם דוד, בפרק כד)

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"וַיְהִי קוֹל־הַצֶּאֱן הָזֶה בְּאָזְנוֹ" (טו, יד)	<u>שמואל</u>	<u>לשאול</u>
"חֲטֹאתַי כִּי־עֲבַרְתִּי אֶת־פִּי־ה'" (טו, כד)	<u>שאול</u>	<u>לשמואל</u>
"כִּבְדִּנִּי נָא נָגֵד זִקְנִי־עִמִּי" (טו, ל)	<u>שאול</u>	<u>לשמואל</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

ה' אינו רוצה קרבן שבא מתוך עבירה על דבריו. ציות מלא לדבר ה' חשוב יותר מכל טקס וקרבן.

16. שאול חשב שקרבנות מן השלל ישמחו את ה'. למה ה' לא רצה בהם? תן דוגמה מחיינו לאדם שעושה "מעשה טוב" במקום לעשות את מה שביקשו ממנו.

תשובה: תשובה אפשרית: הקרבנות באו מתוך עבירה על ציווי ה', וה' רוצה קודם כול שנשמע בקולו. דוגמה: ילד שהוריו ביקשו ממנו לעשות שיעורי בית, והוא במקום זה הכין להם הפתעה - ההפתעה יפה, אבל הוא לא עשה את מה שביקשו ממנו.

מה למדנו?

שאול אמר שקיים את דבר ה', אבל שמואל שמע קול צאן ובקר. שמואל אמר: "הִנֵּה שָׁמַעַ מִזְבֵּחַ טוֹב". המעיל נקרע, ושמואל אמר שה' קרע את המלכות משאול ונתן אותה "לְרַעַךְ הַטּוֹב מֵמָךְ".

מלחמת עמלק

חזרה – מלחמת עמלק

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
ה' ציווה להילחם בעמלק בגלל מה שעשה לישראל בדרך ממצרים.	<u>נכון</u>	-
שאול הרג את הקיני יחד עם עמלק.	<u>לא נכון</u>	<u>שאול אמר לקיני לסור מתוך עמלק, כי עשה חסד עם ישראל</u>
שאול והעם חמלו על אגג ועל מיטב הצאן והבקר.	<u>נכון</u>	-
שאול אמר שלקח את הצאן והבקר בשביל עצמו.	<u>לא נכון</u>	<u>הוא אמר שהעם לקחו אותם כדי לזבוח לה'</u>
כשהמעיל נקרע, אמר שמואל שה' קרע את המלכות משאול.	<u>נכון</u>	-

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"לכו סרו רדו מתוך עמלקי" (טו, ו)	<u>שאול</u>	<u>לקיני</u>
"נחמתי כי־המלכתי את־שאול למלך" (טו, יא)	<u>ה'</u>	<u>לשמואל</u>
"הקימתי את־דבר ה'" (טו, יג)	<u>שאול</u>	<u>לשמואל</u>
"וְנָשׁוּב עָמִי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַה'" (טו, כה)	<u>שאול</u>	<u>לשמואל</u>

רש"י – מתח קו

רש"י מפרש	מן הפסוק
● מנה את הטלאים, כי אסור למנות את ישראל	● ועתה שמע
● דואג האדומי, שהיה חשוב ככולם	● ויפקדם בטלאים
● פעם אחת נסכלת - עתה הזהר בעצמך	● הנה שמע מזבח טוב

● בקולו טוב מזבח

● יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם

תשובה: ועתה שמע – פעם אחת נסכלת, עתה הזהר בעצמך • ויפקדם בטלאים – מנה את הטלאים •
הנה שמע מזבח טוב – בקולו טוב מזבח • יראתי את העם – דואג האדומי

השלם את המשפטים

מחסן מילים

מִיטֵב • צֹאן • חֲטָאִתִּי • מַעִיל • רֵעַ

1. שאול והעם חמלו על מיטב הצאן והבקר.2. שמואל שמע באוזניו קול צֹאן ובקר.3. שאול אמר חֲטָאִתִּי, כי ירא את העם.4. כנף ה מַעִיל נקרעה.5. ה' ייתן את המלכות ל רֵעַ של שאול, הטוב ממנו.

שאלת חשיבה

6. שאול אמר "הִקִּימֹתִי אֶת־דָּבָר הַזֶּה", ושמואל ענה "הֲנֵה שָׁמַעַ מִזְבֵּחַ טוֹב". הסבר במילים שלך מה היה חטאו של שאול, ומה אנחנו לומדים ממנו.

תשובה: תשובה אפשרית: שאול קיים רק חלק מהציווי – חמל על אגג ועל מיטב הצאן והבקר, ואמר שהם לקרבנות. למדנו שה' רוצה שנשמע בקולו עד הסוף, ושציות חשוב יותר מקרבנות.

הערות והרחבות למורה

משיחת דוד ודוד בבית שאול • פרקים טז–כ

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק טז: משיחת דוד למלך

נקרא בכתוב

(א) ויאמר ה' אל-שמואל עד-מתי אתה מתאבל אל-שאול ואני מאסתיו ממלך על-ישראל מלא קרנד שמן ולך אשלחך אל-ישי בית-הלחמי כי-ראיתי בבניו לי מלך: (ב) ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תסח בידך ואמרת לזבח לה' באתי: (ג) וקראת לישי בזבח ואנכי אודיעך את אשר-תעשה ומשחת לי את אשר-אמר אליך:

(שמואל א פרק ט"ז, פסוקים א'–ג')

מילים קשות

מתאבל	מצטער ועצוב (על שאול).
מאסתיו	דחיתי אותו, אינני רוצה בו עוד.
מלא קרנד שמן	מלא את הקרן בשמן – כדי למשוח מלך.
עגלת בקר	פרה צעירה, לקרבן.
ויחרדו	מיהרו לצאת לקראתו (רש"י).

נבין את הכתוב

1. לאן שלח ה' את שמואל, ולמה? אל ישי מבית לחם, כי ה' ראה באחד מבניו מלך.

2. ממה פחד שמואל, ומה עצה נתן לו ה'? (פסוק ב)

תשובה: שמואל פחד ששאול ישמע ויהרוג אותו. ה' אמר לו לקחת עגלת בקר ולומר: "לזבח לה' באתי".

נקרא בכתוב

(ו) וַיְהִי בְּבוֹאָם וַיֵּרָא אֶת־אֱלִיָּאב וַיֹּאמֶר אֶדְנִי נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ: **(ז)** וַיֹּאמֶר ה' אֶל־שְׁמוּאֵל אֶל־תִּבֹּט אֶל־מְרֹאֵהוּ וְאֶל־גִּבֹּהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מֵאַסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יֵרָאֶה לְעֵינָיו וְה' יֵרָאֶה לְלִבָּב:

(שמואל א פרק ט"ז, פסוקים ו'-ז')

3. מה חשב שמואל כשראה את אליאב? שהוא הראוי להיות המלך - "אנ נגד ה' משיחו"

4. העתק מפסוק ז את המילים שמלמדות במה ה' מסתכל.

תשובה: "וה' יראה ללבב".

נקרא בכתוב

(יא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יֹשֵׁי הַתְּמֹנִי הַנִּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁאֵר הַקָּטָן וְהִנֵּה רֹעֶה בְּצֹאן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יֹשֵׁי שְׁלָחַה וְקָחְנוּ כִּי לֹא־נִסָּב עַד־בָּאוּ פֹה: **(יב)** וַיִּשְׁלַח וַיְבִיֵּאֵהוּ וְהוּא אֶדְמוֹנִי עֵם־יִפֶּה עֵינָיו וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי־זֶה הוּא: **(יג)** וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־קָרְנוֹ הַשֶּׁמֶן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אָחִיו וַתִּצְלַח רוּחַ־ה' אֶל־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וַמָּעֵלָה וַיִּקַּם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הָרְמָתָה:

(שמואל א פרק ט"ז, פסוקים י"א-י"ג)

5. כמה מבני ישי עברו לפני שמואל ולא נבחרו? שבעה

6. איפה היה דוד כששמואל הגיע? רועה בצאן

7. מה קרה לדוד מיד אחרי שנמשח? (פסוק יג) רוח ה' צלחה עליו מאותו יום והלאה

רש"י מפרש

רש"י מפרש

כי מאסתינו - לפי שכעסן הוא כמה שנאמר (לקמן יז כח) ויחר אף אליאב בדוד
כי לא אשר יראה האדם - אף על פי שקראת לעצמך רואה שאמרת לשאול (לעיל ט יט) אנכי הרואה כאן אני מודיעך שאינך רואה

8. מה קשה לרש"י במילים «כִּי מֵאַסְתִּיהוּ»? אליאב היה גבוה ונראה מתאים למלוכה - מדוע ה' דחה אותו?

9. לפי רש"י, איזו תכונה הייתה באליאב? הוא היה כעסן. באיזה מקום בהמשך רואים זאת? בפרק יז, כשכעס על דוד - "ויחר־אף אליאב בדוד"

10. מה מוסיף רש"י על המילים «כִּי לֹא אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָאָדָם»? מה מוסיף רש"י על המילים «כִּי לֹא אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָאָדָם»?

תשובה: שמואל קרא לעצמו "הרואה" (פרק ט), וה' מלמד אותו שגם נביא אינו רואה מה שבלב האדם; רק ה' רואה ללבב.

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
עבדי שאול הציעו להביא איש שיודע לנגן בכינור.	<u>נכון</u>	-
הנער אמר על דוד שהוא יודע לנגן, גיבור חיל ונבון דבר.	<u>נכון</u>	-
ישי שלח עם דוד לשאול זהב וכסף.	<u>לא נכון</u>	<u>חמור עם לחם, נאד יין וגדי עזים</u>
שאול שנא את דוד מן הרגע הראשון.	<u>לא נכון</u>	<u>שאול אהב אותו מאוד ועשה אותו נושא כליו</u>
כשדוד ניגן – רווח לשאול וסרה ממנו רוח הרעה.	<u>נכון</u>	-

מן הכתוב אל החיים

11. «הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב». תאר מצב שבו אנשים שופטים משהו לפי המראה שלו. מה מלמד אותנו הפסוק?

תשובה: תשובה אפשרית: לפעמים בוחרים חבר לקבוצה או לתפקיד לפי הגובה או הבגדים. הפסוק מלמד שהעיקר הוא הלב והמידות הטובות, ושעלינו לא למהר לשפוט אדם לפי מראהו.

נקודה למחשבה

שאול נמשח ב«פֶּה הַשֶּׁמֶן» (י, א), ודוד נמשח ב«קֶרֶן הַשֶּׁמֶן» (טז, יג). חז"ל אמרו שמלכי בית דוד, שנמשחו בקרן – מלכותם נמשכה.

מה למדנו?

ה' שלח את שמואל למשוח את דוד, הבן הקטן של ישי, כי ה' רואה את הלב ולא את המראה. רוח ה' צלחה על דוד, ודוד הגיע לבית שאול לנגן לפניו בכינור.

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק יז: גלית מחרף את מערכות ישראל

מילים קשות

איִשׁ הַבָּנִים	גיבור שיוצא לעמוד בין שני המחנות (רש"י).
כּוֹבֵעַ נְחֹשֶׁת	קסדת מתכת להגנה על הראש.
שָׁרִיוֹן קַשְׁשִׁים	בגד מגן עשוי חלקי מתכת, כמו קשקשים של דג.
חֲרָפְתִּי	ביזיתי, העלבתי.
וַיַּחֲתוּ	נבהלו, נשבר לבם.

נבין את הכתוב

1. (פסוקים א-ג) איפה חנו הפלשתים, ואיפה חנו ישראל? הפלשתים: בין שוכה ובין עזקה, באפס דמים; ישראל: בעמק האלה.

2. מה היה בין שני המחנות? (פסוק ג) הגיא - העמק.

נקרא בכתוב

(ד) וַיֵּצֵא אִישׁ־הַבָּנִים מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גִּלְתָּ שְׁמוֹ מִגֵּת גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרַת: (ה) וְכוֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁרִיוֹן קַשְׁשִׁים הוּא לְבוּשׁ וּמַשְׁקַל הַשָּׁרִיוֹן חֲמֶשֶׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת: (ו) וּמִצָּחַת נְחֹשֶׁת עַל־רִגְלָיו וְכִידּוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְפָּיו: (ז) וַעַץ חֲנִיתוֹ כְּמִנּוֹר אֲרָגִים וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ־מֵאוֹת שְׁקָלִים בְּרֹזֶל וְנִשְׂא הַצָּנָה הַלֵּךְ לִפְנָיו:
(שמואל א פרק י"ז, פסוקים ד'-ז')

3. השלם את הטבלה על גלית:

מה?	מה כתוב בפסוקים?
מאיזו עיר?	<u>מגת</u>
גובהו	<u>שש אמות וזרת</u>
על ראשו	<u>כובע נחושת</u>
משקל השריון	<u>חמשת אלפים שקלים נחושת</u>
מי הולך לפניו?	<u>נושא הצינה</u>

נקרא בכתוב

(ח) וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל־מַעֲרֹכַת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תִּצָּאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הַלּוֹא אֲנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוֹל בְּרוּ־לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֶד אֵלָי: (ט) אִם־יִוָּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי וְהִינּוּ לָכֶם לַעֲבָדִים וְאִם־אֲנִי אוֹכַל־לוֹ וְהִכִּיתִּיו וְהִיִּיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וַעֲבַדְתֶּם אֹתָנוּ: (י) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֲרַפְתִּי אֶת־מַעֲרֹכֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תִּנּוּ־לִי אִישׁ וְנִלְחָמָה יָחַד: (יא) וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיַּחֲתּוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד: (שמואל א פרק י"ז, פסוקים ח'-י"א)

4. מה הציע גלית לישראל? (פסוקים ח-ט)

תשובה: שישראל יבחרו איש אחד שיילחם בו: אם האיש ינצח - הפלשתים יהיו עבדים לישראל; ואם גלית ינצח - ישראל יהיו עבדים לפלשתים.

5. כמה ימים יצא גלית לחרף? ארבעים יום

רש"י מפרש

רש"י מפרש

השכם והערב - אמרו רבותינו (סוטה מב ב) כדי לבטלם מקריאת שמע **הלוא אנכי הפלשתי** - איני לא שר מאה ולא שר אלף אלא פלשתי כאחד מן האחרים ... אני הרגתי חפני ופנחס ושביתי את הארון

6. מה קשה לרש"י במילים «השכם והערב»? מדוע גלית יצא דווקא בבוקר ובערב?

7. לפי רש"י, מה רצה גלית לבטל מישראל? קריאת שמע של שחרית ושל ערבית

8. מה מוסיף רש"י על דברי גלית «הלוא אנכי הפלשתי»? הוא מוסיף לומר שהוא רק חייל פשוט, לא שר מאה ולא שר אלף, ובכל זאת הוא הרג את חפני ופנחס ושבה את הארון.

דוד בא אל המחנה

9. מה שלח ישי עם דוד? לאחיו: איפת הקליא ועשרה לחם; לשר האלף: עשרת חריצי החלב.

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"תְּנוּ-לִי אִישׁ וְנִלְחָמָה יָחַד" (פסוק י)	<u>גלית</u>	<u>למערכות ישראל</u>
"וְהָרַץ הַמַּחֲנֶה לְאַחִיָּה" (פסוק יז)	<u>ישי</u>	<u>לדוד</u>
"מִה־יַּעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי" (פסוק כו)	<u>דוד</u>	<u>לאנשים שעמדו עמו</u>
"לָמָּה־זֶּה יִרְדָּתָּ" (פסוק כח)	<u>אליאב</u>	<u>לדוד</u>

שאלת חשיבה

10. כל אנשי ישראל ראו בגלית אדם גדול ומפחיד. כיצד ראה אותו דוד? העתק מפסוק כו את המילים שמראות זאת, והסבר.

תשובה: "כִּי חָרַף מַעֲרָכוֹת אֱלֹקִים חַיִּים". תשובה אפשרית: דוד לא הסתכל על הגובה והנשק של גלית, אלא הבין שגלית מבזה את ה', ולכן לא פחד ממנו.

מה למדנו?

גלית הפלשתי חירף את מערכות ישראל ארבעים יום, וכל העם פחד. דוד הגיע למחנה כדי להביא אוכל לאחיו, ושמע את גלית מחרף. דוד ראה בכך חרפה לה', ודבריו הגיעו אל שאול.

הערות והרחבות למורה

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק יז: קרב דוד וגלית

נקרא בכתוב

(לד) ויאמר דוד אל־שאול רעה הנה עבדך לאביו בצאן ובא הארי ואת־הדוב ונשא שמה מהעדר: (לה) ונצאתי אחרי ויהפתי והצלתי מפיו ויקסם עלי והחזקתי בזקנו והפתי והמיתיו: (לו) גם את־הארי גם־הדב הנה עבדך והנה הפלשתי הערל הנה כאחד מהם כי חרף מערכת אלקים חיים: (לז) ויאמר דוד ה' אשר הצלני מיד הארי ומיד הדב הוא יצילני מיד הפלשתי הנה ויאמר שאול אל־דוד לך וה' יהיה עמך:

(שמואל א פרק יז, פסוקים ל"ד-ל"ז)

מילים קשות

אל יפחד אף אחד.	אֶל־יִפְּלַל לִב־אָדָם
הבגדים שלו (בגדי המלחמה של שאול).	מָדִיו
אבנים דקות וחלקות (רש"י).	חֲלָקֵי־אֲבָנִים
תרמיל, שק קטן של רועים.	זִלְקוּט
רצועה שמסובבים בה אבן וזורקים אותה למרחק.	קֶלַע

נבין את הכתוב

- מדוע אמר שאול לדוד שלא יוכל להילחם בגלית? (פסוק לג) כי דוד נער, וגלית איש מלחמה מנעוריו
- אילו חיות הכה דוד כשהיה רועה? הארי והדוב
- העתק מפסוק לז את המילים שמראות שדוד בוטח בה'.

תשובה: "ה' אשר הצלני מיד הארי ומיד הדב הוא יצילני מיד הפלשתי הנה".

- למה הסיר דוד את בגדי המלחמה של שאול? כי לא התנסה ולא היה רגיל ללכת בהם – "כי לא נסיתי"
- מה לקח דוד בידו כשניגש אל גלית? (פסוק מ) מקלו, חמישה חלוקי אבנים בכלי הרועים, וקלעו

נקרא בכתוב

(מה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי אֲתָהּ בָּא אֵלַי בְּחָרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאֲנֹכִי בְּאֶ־אֱלִיף בְּשֵׁם ה' צָבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעְרָכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חִרְפְּתָהּ: **(מו)** הַיּוֹם הַזֶּה יִסְגְּרָהּ ה' בְּזִידִי וְהַכִּיתָהּ וְהִסְרַתִּי אֶת־רֹאשָׁהּ מֵעֲלֶיהָ וְנָתַתִּי פָגֶר מַחְנֶה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיַּת הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים לְיִשְׂרָאֵל: **(מז)** וַיִּדְעוּ כָל־הַקָּהָל הַזֶּה כִּי־לֹא בְּחָרֶב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לַה' הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ:
(שמואל א פרק י"ז, פסוקים מ"ה-מ"ז)

6. השלם את דברי דוד לגלית: "אֲתָהּ בָּא אֵלַי בְּחָרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאֲנֹכִי בְּאֶ־אֱלִיף בְּשֵׁם ה' צָבָאוֹת".

7. מה ידעו כל הארץ וכל הקהל אחרי הניצחון? (פסוקים מו-מז)

תשובה: "כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים לְיִשְׂרָאֵל", ו"כִּי־לֹא בְּחָרֶב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לַה' הַמִּלְחָמָה".

נקרא בכתוב

(מח) וְהָיָה כִּי־קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּלָּךְ וַיִּקְרַב לְקִרְבַּת דָּוִד וַיִּמָּהַר דָּוִד וַיִּרָץ הַמַּעְרָכָה לְקִרְבַּת הַפְּלִשְׁתִּי: **(מט)** וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַכְּלִי וַיִּשָּׁח מִשָּׁם אֶבֶן וַיִּקְלַע וַיִּדָּח אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־מַצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמַצְחוֹ וַיַּפֵּל עַל־פָּנָיו אֶרְצָה: **(נ)** וַיַּחֲזֹק דָּוִד מִן־הַפְּלִשְׁתִּי בַקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיִּדָּח אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמָּתְהוּ וַיִּחָרֵב אֵין בְּיַד־דָּוִד:
(שמואל א פרק י"ז, פסוקים מ"ח-נ')

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ה' אשר הצילני מיד הארי - יודע אני שלא לחנם נזדמן לי הדבר ההוא אלא שלעתיד אני בא לידי כיוצא בה לתשועת ישראל ואסמוך עליה ואצא
ויפל על פניו - לא היה לו לפול אלא לאחוריו שהרי על מצחו הוכה אלא כדי שלא יצטער דוד לילך ולחתוך את ראשו

8. מה קשה לרש"י במילים «וַיַּפֵּל עַל־פָּנָיו»? גלית הוכה במצחו, ולכן היה צריך ליפול לאחור ולא על פניו

9. לפי רש"י, למה נפל גלית על פניו? כדי שדוד לא יצטער ללכת רחוק כדי להגיע לראשו - נס מאת ה'

10. מה מוסיף רש"י על דברי דוד «ה' אֲשֶׁר הִצִּילֵנִי מִיַּד הָאָרִי»?

תשובה: דוד הבין שהמקרה עם הארי והדוב לא קרה סתם: ה' הכין אותו כך להצלת ישראל בעתיד, ועל כך הוא סומך כשהוא יוצא אל גלית.

סדר אירועים

11. מספר את האירועים לפי הסדר (1-5):

מספר	האירוע
<u>2</u>	דוד בוחר חמישה חלוקי אבנים מן הנחל.
<u>1</u>	שאול מלביש את דוד במדיו.
<u>4</u>	האבן טובעת במצחו של גלית.
<u>3</u>	דוד אומר לגלית: אני בא אליך בשם ה'.
<u>5</u>	הפלשתים רואים שמת גיבורם, ובורחים.

מן הכתוב אל החיים

12. דוד בטח בה', ובכל זאת בחר אבנים חלקות ולקח קלע שהוא מכיר. מה אפשר ללמוד מכך על ביטחון בה' והשתדלות?

תשובה: תשובה אפשרית: צריך לבטוח בה' וגם לעשות את ההשתדלות שלנו – להתכונן וללמוד כמה שאפשר – ולדעת שההצלחה באה מה'.

מה למדנו?

דוד יצא אל גלית בשם ה', בלי בגדי המלחמה של שאול, במקל ובקלע. הוא הכה את גלית באבן במצחו, וישראל ניצחו את הפלשתים. כולם ידעו "כִּי לַה' הַמִּלְחָמָה".

הערות והרחבות למורה

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק יח: שאול עוין את דוד

נקרא בכתוב

(א) וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל-שָׂאוּל וַנִּפְּשׂ יְהוֹנָתָן נִקְשָׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֹּאקְהֶבְהוּ יְהוֹנָתָן כְּנִפְשׁוֹ:
 (ב) וַיִּקְחֵהוּ שָׂאוּל בַּיּוֹם הַהוּא וְלֹא נָתַנוּ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו: (ג) וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית
 בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ כְּנִפְשׁוֹ: (ד) וַיִּתְּפֹשֶׁט יְהוֹנָתָן אֶת-הַמַּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדְיוֹ
 וְעַד-חֲרָבּוֹ וְעַד-קִשְׁתּוֹ וְעַד-חֲגָרֹ:

(שמואל א פרק י"ח, פסוקים א'-ד')

מילים קשות

נקשָׁרָה בְּנֶפֶשׁ	התחברה מאוד, באהבה גדולה.
נִשְׁכָּל / מִשְׁכָּל	מצליח (רש"י).
עוֹיֵן	מביט בעין רעה, באיבה.
וַיִּגַּר מִפְּנֵיו	פחד ממנו.
חָתָן לַמֶּלֶךְ	מתחתן עם בת המלך.

נבין את הכתוב

1. כיצד אהב יהונתן את דוד? (פסוק א) כנפשו - כמו את עצמו
2. מה נתן יהונתן לדוד? (פסוק ד) את המעיל שעליו, ואת מדיו, חרבו, קשתו וחגורו
3. מה עשה שאול לדוד ביום שבו ניצח את גלית? (פסוק ב) לקח אותו אליו ולא נתן לו לשוב לבית אביו

נקרא בכתוב

(ח) וַיַּחַר לְשָׁאוּל מְאֹד וַיִּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתַנוּ לְדָוִד רֶבֶבוֹת וְלִי נָתַנוּ הָאֱלֹפִים וְעוֹד לוֹ אֶךְ הַמְּלוּכָה: (ט) וַיְהִי שָׁאוּל עֹנִין אֶת־דָּוִד מִהַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה: (י) וַיְהִי מִמָּחָרָת וַתִּצָּלַח רוּחַ אֱלֹקִים רָעָה אֶל־שָׁאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹד־הַבַּיִת וְדָוִד מִגֵּן בְּיָדוֹ כְּיוֹם כְּיוֹם וְהַחֲנִית בְּיָד־שָׁאוּל: (יא) וַיִּטֹּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אָכֵּה בְּדָוִד וּבִקְרִיר וַיִּסַּב דָּוִד מִפְּנֵי פְעָמִים: (יב) וַיֵּרָא שָׁאוּל מִלִּפְנֵי דָוִד כִּי־הָיָה ה' עִמּוֹ וַיִּמָּעַס שָׁאוּל סָר: (שמואל א פרק י"ח, פסוקים ח'-י"ב)

4. כשחזרו מן המלחמה, שרו לקראת המלך: "הִכָּה שָׁאוּל בְּאֶלְפֵי וְדָוִד בְּרֶבֶבוֹתָיו". מה הרגיש שאול כששמע זאת? (פסוק ח) הוא כעס מאוד, והדבר היה רע בעיניו

5. העתק מפסוק ט את המילים שמתארות את יחס שאול לדוד מאותו יום.

תשובה: "וַיְהִי שָׁאוּל עֹנִין אֶת־דָּוִד מִהַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה".

6. מה עשה שאול בחנית שבידו? כמה פעמים ניצל דוד? שאול הטיל את החנית כדי להכות את דוד; דוד ניצל פעמיים

7. ממה פחד שאול? (פסוק יב) מדוד - כי ה' היה עמו, וממנו (משאול) סר

נקרא בכתוב

(יד) וַיְהִי דָוִד לְכָל־דָּרָכָו מִשְׁכִּיל וְה' עִמּוֹ: (טו) וַיֵּרָא שָׁאוּל אֶשְׁר־הוּא מִשְׁכִּיל מְאֹד וַיִּגְרַם מִפְּנֵיו: (טז) וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה אָהָב אֶת־דָּוִד כִּי־הוּא יוֹצֵא וְנָבָא לִפְנֵיהֶם: (שמואל א פרק י"ח, פסוקים י"ד-ט"ז)

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ועוד לו - ועוד לו מה הוא נחסר שצריך להוסיף לו
אך המלוכה - אינו צריך עוד אלא למלוכה
אל תהי ידי בו - פן אענש

8. מה קשה לרש"י במילים «ועוד לו אך המלוכה»? המילים קצרות ולא ברורות: מה עוד חסר לדוד?

9. לפי רש"י, מה חשב שאול? שלדוד כבר יש הכול, ואין חסר לו דבר - רק המלוכה

10. מה מוסיף רש"י על דברי שאול «אֶל־תְּהִי יָדִי בּוֹ»? מה מוסיף רש"י על דברי שאול «אֶל־תְּהִי יָדִי בּוֹ»? - כי פחד שייענש; לכן רצה שדוד ייפול במלחמה ביד הפלשתים.

מתח קו

מה כתוב עליו בפרק?	מי?
● "מִי אֲנִי... כִּי־אֶהְיֶה חֶתָן לַמֶּלֶךְ"	● יְהוֹנָתָן
● "וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אֲהַב אֶת־דָּוִד"	● שְׁאוּל
● "וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית"	● דָּוִד
● "וַיִּטֹּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית"	● הָעָם

תשובה: יְהוֹנָתָן - "וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית" • שְׁאוּל - "וַיִּטֹּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית" • דָּוִד - "מִי אֲנִי... כִּי־אֶהְיֶה חֶתָן לַמֶּלֶךְ" • הָעָם - "וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אֲהַב אֶת־דָּוִד"

הידעת?

בסוף הפרק נתן שְׁאוּל לדוד את מיכל בתו לאישה. ובכל זאת כתוב: "וַיְהִי שְׁאוּל אֵיב אֶת־דָּוִד כָּל־הַיָּמִים".

מן הכתוב אל החיים

11. יְהוֹנָתָן היה בן המלך, ויכול היה לקנא בדוד. שְׁאוּל קינא בדוד ושנא אותו. במה שונה יְהוֹנָתָן משְׁאוּל? מה אפשר ללמוד מיהוֹנָתָן?

תשובה: תשובה אפשרית: יְהוֹנָתָן שמח בהצלחת דוד ואהב אותו בלי קנאה, ואילו שְׁאוּל ראה בהצלחת דוד איום. מיהוֹנָתָן לומדים לשמוח בהצלחת חבר ולהיות נאמן לו.

מה למדנו?

יְהוֹנָתָן אהב את דוד כנפשו וכרת איתו ברית. דוד הצליח בכל דרכיו כי ה' היה עמו, וכל העם אהב אותו. שְׁאוּל קינא בדוד, ניסה לפגוע בו וראה בו אויב.

הערות והרחבות למורה

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק יט: דוד נמלט משאול

נקרא בכתוב

(ד) וַיִּדְבֹּר יְהוֹנָתָן בְּדָוִד טוֹב אֶל־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶל־יִחְסָא הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ בְּדָוִד כִּי לֹא חָטָא לָךְ וְכִי מַעֲשָׂיו טוֹב־לָךְ מְאֹד: (ה) וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וַיֵּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ ה' תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה לְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאִיתָ וּתְשַׁמַּח וּלְמָה תַּחֲטָא בְּדָם נָקִי לְהַמִּית אֶת־דָּוִד חֲנָם: (ו) וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל בְּקוֹל יְהוֹנָתָן וַיִּשְׁבַּע שָׁאוּל חִי־ה' אִם־יּוֹמָת: (שמואל א פרק י"ט, פסוקים ד'-ו')

מילים קשות

אל־יִחְסָא הַמֶּלֶךְ	שהמלך לא יעשה חטא.
וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ	סיכן את חייו.
דָּם נָקִי	הריגת אדם שלא עשה רע.
וַיַּפְטֹר	התחמק, יצא והסתלק.
נִיּוֹת	בית מדרש, מקום לימוד (רש"י).

נבין את הכתוב

1. מה ביקש שאול מיהונתן ומעבדיו? (פסוק א) להמית את דוד

2. מה עשה יהונתן כדי לעזור לדוד? (פסוקים ב-ד)

תשובה: הוא סיפר לדוד ששאול רוצה להמיתו ואמר לו להסתתר, ודיבר טוב על דוד לפני שאול.

3. אילו שתי טענות אמר יהונתן לשאול? (פסוקים ד-ה) דוד לא חטא לשאול, ומעשיו טובים לו מאוד - הוא סיכן את חייו והכה את הפלשתי

4. במה נשבע שאול? חי־ה' אם־יּוֹמָת - שדוד לא ימות

נקרא בכתוב

(ט) וַתְּהִי רוּחַ ה' רָעָה אֶל־שָׁאוּל וְהוּא בְּבֵיתוֹ יֹשֵׁב וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְדָוִד מְנַגֵּן בָּיָד: **(י)** וַיִּבְקֹשׁ שָׁאוּל לְהַכּוֹת בַּחֲנִית בְּדָוִד וַיִּפְּטֹר מִפְּנֵי שָׁאוּל וַיֵּד אֶת־הַחֲנִית בַּקִּיר וְדָוִד נָס וַיִּמָּלֵט בְּלִילָה הוּא:

(שמואל א פרק י"ט, פסוקים ט'-י')

5. מה ניסה שאול לעשות כשדוד ניגן לפניו? להכות את דוד בחנית ובקיר

6. מה עשה דוד? התחמק, והחנית נכנסה בקיר; דוד ברח ונמלט בלילה

הידעת?

מיכל, אשת דוד, הזהירה אותו ועזרה לו לברוח דרך החלון.
כך ניצל דוד מן השליחים שבאו לביתו בבוקר.

נקרא בכתוב

(יח) וְדָוִד בָּרַח וַיִּמָּלֵט וַיָּבֹא אֶל־שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה וַיַּגֵּד־לוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לוֹ שָׁאוּל וַיִּלְךְ הוּא וּשְׁמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־חֵט: **(יט)** וַיַּגֵּד לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּנֵי־חֵט בָּרְמָה: **(כ)** וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד וַיֵּרָא אֶת־לַהֲקֵת הַנְּבִיאִים נְבָאִים וּשְׁמוּאֵל עֹמֵד נֹצֵב עֲלֵיהֶם וַתְּהִי עַל־מַלְאָכָיו שָׁאוּל רוּחַ אֱלֹקִים וַיִּתְּנָבְאוּ גַם־הֵמָּה:

(שמואל א פרק י"ט, פסוקים י"ח-כ')

רש"י מפרש

רש"י מפרש

בניות - (תרגום) בבית אולפנא

ויפשט גם הוא בגדיו - בגדי מלכות ללבוש בגדי התלמידים

7. מה קשה לרש"י במילה «בְּנֵי־חֵט»? לא ברור מהו המקום «בניות» שבו ישבו שמואל ודוד

8. לפי רש"י, מהו המקום "בניות"? בית אולפנא - בית מדרש שבו למדו תלמידי הנביאים

9. מה מוסיף רש"י על המילים «וַיִּפְּשֵׁט גַם־הוּא בְּגָדָיו»? תשובה: שאול פשט את בגדי המלכות שלו, ולבש בגדים כמו של התלמידים שלמדו לפני שמואל.

סדר אירועים

10. מספר את האירועים לפי הסדר (1-5):

מספר	האירוע
<u>3</u>	דוד בורח אל שמואל לרמה.
<u>1</u>	יהונתן מדבר טוב על דוד, ושאל נשבע שדוד לא יומת.
<u>5</u>	שאל עצמו מגיע לניו ומתנבא.
<u>2</u>	שאל מטיל את החנית, ודוד נמלט בלילה.
<u>4</u>	שלוש פעמים שולח שאל שליחים, וכולם מתנבאים.

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"מִבְקֶשׁ נְשָׂאֹל אָבִי לְהַמִּיתָךְ" (פסוק ב)	<u>יהונתן</u>	<u>לדוד</u>
"אֶל-יְחֻטָּא הַמֶּלֶךְ בְּעֶבְדִּי דָּוִד" (פסוק ד)	<u>יהונתן</u>	<u>לשאל</u>
"אִיפֹה נְשָׂמֹאֵל יְדֹד" (פסוק כב)	<u>שאל</u>	<u>לאנשים שליד הבור הגדול אשר בשכו (הפסוק לא אומר מי הם)</u>

שאלת חשיבה

11. שאל שלח שליחים לקחת את דוד, אך כשהגיעו לשמואל – התנבאו. מה זה מלמד על השגחת ה' על דוד?

תשובה: תשובה אפשרית: ה' שמר על דוד בדרכים מופלאות; השליחים, ואפילו שאל עצמו, לא יכלו לפגוע בו, כי ה' רצה שדוד יינצל.

מה למדנו?

יהונתן דיבר טוב על דוד, ושאל נשבע לא להמיתו, אבל שוב ניסה להכותו בחנית. דוד נמלט אל שמואל לניו ברמה, וה' שמר עליו: כל השליחים ושאל עצמו התנבאו, ואמרו: "הֲגַם נְשָׂאֹל בְּנִבְיָאִם".

משיחת דוד ודוד בבית שאול

פרק כ: דוד עוזב את בית שאול

נקרא בכתוב

(א) וַיִּבְרַח דָּוִד מִנִּיּוֹת בֶּרֶמָה וַיָּבֹא וַיֹּאמֶר לִפְנֵי יְהוֹנָתָן מֶה עָשִׂיתִי מֶה־עֹנִי וּמֶה־חַטָּאתִי לִפְנֵי אָבִיךָ כִּי מִבְּקֶשׁ אֶת־נַפְשִׁי: (ב) וַיֹּאמֶר לוֹ חֲלִילָה לֹא תִּמּוֹת הִנֵּה לֹא־נַעֲשֶׂה אָבִי דָּבָר גָּדוֹל אוֹ דָּבָר קָטָן וְלֹא יִגָּלֶה אֶת־אֲזָנִי וּמִדּוֹעַ יִסְתִּיר אָבִי מִמֶּנִּי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֵין זֹאת: (ג) וַיֵּשְׁבֶּעַ עוֹד דָּוִד וַיֹּאמֶר יָדַע יָדַע אָבִיךָ כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וַיֹּאמֶר אֶל־יָדַע־זֹאת יְהוֹנָתָן פֶּן־יַעֲצֹב וְאוֹלָם חִי־הוּא וְחִי נַפְשְׁךָ כִּי כָפַשְׁעַ בֵּינִי וּבֵין הַמּוֹת: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־דָּוִד מֶה־תֹּאמַר נַפְשְׁךָ וְנַעֲשֶׂה־לָּךְ:

(שמואל א פרק כ', פסוקים א'-ד')

מילים קשות

מֶה עֹנִי	מה החטא שלי?
כָּפַשְׁעַ	כמו פסיעה אחת – קרוב מאוד (רש"י).
חֲדָשׁ מָחָר	מחר ראש חודש.
חֲצִים	חצים שיורים בקשת.
וּנִפְקְדָתָּ	ישאלו עליך, ירגישו שאינך.

נבין את הכתוב

1. מה שאל דוד את יהונתן? (פסוק א)

תשובה: "מֶה עָשִׂיתִי מֶה־עֹנִי וּמֶה־חַטָּאתִי לִפְנֵי אָבִיךָ כִּי מִבְּקֶשׁ אֶת־נַפְשִׁי".2. מה ענה לו יהונתן בתחילה? (פסוק ב) שֶׁאֲבִיו לֹא יַעֲשֶׂה דָבָר בְּלִי לִגְלוֹת לוֹ, וְלֹכֵן דָּוִד לֹא יָמוּת

3. איזו תוכנית הציע דוד ליהונתן? (פסוקים ה'-ז)

תשובה: דוד יסתתר בשדה ולא יבוא לסעודת ראש חודש אצל המלך. אם שאול יאמר "טוב" – סימן ששלום לדוד; ואם יכעס – סימן שהוא רוצה להרע לו.

נקרא בכתוב

(יה) ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפסקדת פי יפקד מושבך: **(יט)** ושלשת תרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: **(כ)** ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: **(כא)** והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אם אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחנו ובאה כי שלום לך ואין דבר חיה: **(כב)** ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך ה':

(שמואל א פרק כ', פסוקים י"ח-כ"ב)

4. השלם את סימן החיצים:

מה יאמר יהונתן לנער?	מה פירוש הדבר לדוד?
"הנה החצים ממך והנה"	<u>שלום לך - בוא אליי</u>
"הנה החצים ממך והלאה"	<u>לך, כי שלחך ה' - עליך לברוח</u>

5. מה עשה שאול כשהונתן הגן על דוד? (פסוק לג) הטיל עליו את החנית להכותו

6. מה הרגיש יהונתן, ומה עשה? (פסוק לד) קם מן השולחן בכעס ולא אכל, כי נעצב על דוד

נקרא בכתוב

(מא) הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את רגלו ויבכו איש את רגלו עד דוד הגדיל: **(מב)** ויאמר יהונתן לדוד לך שלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם ה' לאמר ה' יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם:

(שמואל א פרק כ', פסוקים מ"א-מ"ב)

רש"י מפרש

רש"י מפרש

כפשע - כפסיעה אחת נפטרתי מפניו והכה בחנית בקיר באותה פסיעה נצלתי מן המות
הנה חדש מחר - חידוש הלבנה וכל אוכלי שולחן המלך אין נמנע איש מלבא ביום טוב אל הלחם

7. מה קשה לרש"י במילים «כי כפשע ביני ובין המות»? מה פירוש «כפשע», ולמה דוד אומר שהוא קרוב כל כך למוות?

8. לפי רש"י, לאיזה מקרה התכוון דוד? כשהטיל שאול את החנית, ודוד ניצל בפסיעה אחת והחנית נכנסה בקיר

9. מה מוסיף רש"י על המילים «הנה חדש מחר»? מדוע זה הזמן המתאים לבדיקה?

תשובה: בראש חודש כל אוכלי שולחן המלך באים לסעודה, ואיש אינו נעדר; לכן שאול ירגיש מיד שדוד חסר, ויתברר מה בלבו.

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
ביום הראשון של החודש שאול לא אמר דבר על דוד.	<u>נכון</u>	-
יהונתן אמר לשאול שדוד הלך לבית לחם לזבח המשפחה.	<u>נכון</u>	-
הנער של יהונתן ידע את סוד החיצים.	<u>לא נכון</u>	<u>הנער לא ידע מאומה; רק יהונתן ודוד ידעו</u>
דוד ויהונתן נפרדו בשמחה ובצחוק.	<u>לא נכון</u>	<u>הם נשקו זה לזה ובכו</u>

מן הכתוב אל החיים

10. יהונתן היה בן המלך, ומי שאמור למלוך אחרי שאול. ובכל זאת שמר על דוד וכתר איתו ברית. מה זה מלמד על חברות אמיתית?

תשובה: תשובה אפשרית: חבר אמיתי נאמן גם כשהדבר עולה לו מחיר; יהונתן העדיף את האמת ואת טובת דוד על פני הכבוד והמלוכה שלו.

נקודה למחשבה

במסכת אבות (פרק ה) נאמר: אהבה «שאינה תלויה בדבר – אינה בטלה לעולם». ומהי אהבה שאינה תלויה בדבר? «זו אהבת דוד ויהונתן».

מה למדנו?

דוד ויהונתן קבעו סימן: דוד יסתתר בשדה, ויהונתן יבדוק בסעודת ראש חודש מה בלב שאול. שאול כעס מאוד, ויהונתן הבין שאביו רוצה להמית את דוד. בסימן החיצים הודיע לדוד לברוח, והם נפרדו בבכי ובברית "עד-עולם".

משיחת דוד ודוד בבית שאול

חזרה – משיחת דוד ודוד בבית שאול

באיזה פרק?

הפרק (טז-כ)	האירוע
<u>כ</u>	יהונתן יורה חיצים, ודוד מבין שעליו לברוח.
<u>טז</u>	שמואל מושח את דוד בקרן השמן בבית לחם.
<u>יט</u>	שאול שולח שליחים לבית, וכולם מתנבאים.
<u>יז</u>	דוד מכה את גלית באבן מן הקלע.
<u>יח</u>	יהונתן כורת ברית עם דוד ונותן לו את מעילו.

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"אַל-תִּבֹּט אֶל-מְרָאָהוּ" (טז, ז)	<u>ה'</u>	<u>לשמואל</u>
"לֹא תוֹכֵל לָלֶכֶת אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה" (יז, לג)	<u>שאול</u>	<u>לדוד</u>
"מִי אֲנִכִּי וּמִי חַיִּי" (יח, יח)	<u>דוד</u>	<u>לשאול</u>
"לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה" (כ, לב)	<u>יהונתן</u>	<u>לשאול</u>

רש"י – מתח קו

רש"י מפרש	על איזו מילה?
● "לפי שכעסן הוא" (טז, ז)	● ניות
● "כדי לבטלם מקריאת שמע" (יז, טז)	● כי מאסתיהו
● "מצליח" (יח, יד)	● השכם והערב
● "בבית אולפנא" (יט, יט)	● משכיל

תשובה: "לפי שכעסן הוא" – כי מאסתיהו • "כדי לבטלם מקריאת שמע" – השכם והערב • "מצליח" – משכיל • "בבית אולפנא" – ניות

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
דוד היה הבן הבכור של ישי.	<u>לא נכון</u>	<u>דוד היה הבן הקטן</u>
דוד יצא אל גלית בבגדי המלחמה של שאול.	<u>לא נכון</u>	<u>דוד הסירם, ויצא במקלו ובקלעו</u>
שאול קינא בדוד אחרי השירה "וַיִּדְדֵּן בְּרָבֶבְתִּי".	<u>נכון</u>	<u>-</u>

מי אני?

1. אני אחיו הגדול של דוד, וה' לא בחר בי: אליאב

2. אני הפלשתי מגת, שחירפתי את מערכות ישראל: גלית

3. אני בן המלך, ואהבתי את דוד כנפשי: יהונתן

שאלת חשיבה

4. בפרקים טז-כ דוד עולה וגדל, ושאול יורד. כתוב שני הבדלים בין דוד לשאול בפרקים אלה, והסבר מה למדת מהם.

תשובה: תשובה אפשרית: דוד בטח בה' ויצא אל גלית בשם ה', ושאול פחד; דוד הצליח כי ה' היה עמו, ושאול קינא ורדף אותו. לומדים שביטחון בה' ושמחה בהצלחת אחרים מביאים ברכה, וקנאה מזיקה.

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד • פרקים כא–כז

נדודי דוד

פרק כא: דוד בנוב ובגת

נקרא בכתוב

(ב) וַיָּבֹא דָוִד נָכָה אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיַּחְרֹד אֲחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ מִדּוּעַ אַתָּה לְבִדָּד וַאִישׁ אֵין אִתְּךָ: (ג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צֹנִי דָבָר וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אֶל־יָדַע מְאוּמָּה אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אַנְכִי שְׁלַחְךָ וְאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאֶת־הַנְּעָרִים יוֹדְעֵתִי אֶל־מְקוֹם פְּלָנִי אֶלְמוֹנִי: (ד) וְעַתָּה מֶה־יֵשׁ תַּחַת־יָדְךָ חֲמִשָּׁה־לֶּחֶם תֵּנָה בְּיָדִי אוֹ הַנֶּמְצָא:

(שמואל א פרק כ"א, פסוקים ב'–ד')

מילים קשות

נָכָה	לעיר נוב – עיר הכהנים.
וַיַּחְרֹד	נבהל, נחרד.
מְאוּמָּה	שום דבר.
פְּלָנִי אֶלְמוֹנִי	מקום שאין מזכירים את שמו, כי הדבר סוד.
לֶחֶם הַפָּנִים	שתיים עשרה החלות שעל השולחן במשכן.
נְחוּץ	דחוף, צריך למהר.
לוֹטָה בְּשִׁמְלָה	עטופה בבגד.
וַיִּתְּהַלֵּל	עשה את עצמו כמשוגע.

נבין את הכתוב

1. אל מי הגיע דוד בנוב? אל אחימלך הכהן.
2. העתק מפסוק ב את השאלה ששאל אחימלך את דוד. "מדוע אתה לבדך ואיש אין איתך".
3. מה ענה דוד לאחימלך? (פסוק ג) שהמלך שלח אותו בשליחות סודית, ואת הנערים שלו קבע לפגוש במקום אחר.
4. מה ביקש דוד מאחימלך? (פסוק ד) חמישה לחם, או מה שיימצא.

נקרא בכתוב

(ז) ויתנו־לו הכהן קדש כי לא־היה שם לחם כי־אם־לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לשום לחם חם ביום הקקחו: (ח) ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דאג האדמי אביר הרעים אשר לשאול: (ט) ויאמר דוד לאחימלך ואין יש־פה תחת־ידך חנית או־חרב כי גם־חרבי וגם־כלי לא־לקחתי בידי כי־היה דבר־המלך נחוי: (י) ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר־הכית בעמק האלה הנה־היא לוטה בשמלה אחרי האפוד אם־אתה תשח־לך קח כי אין אחרת זולתה בזה ויאמר דוד אין כמוה תננה לי: (שמואל א פרק כ"א, פסוקים ז'–י')

5. איזה לחם נתן הכהן לדוד, ומדוע? את לחם הפנים, כי לא היה שם לחם חול אחר

6. מי היה שם באותו יום? כתוב את שמו ואת תפקידו אצל שאול. דואג האדומי – "אביר הרעים אשר לשאול"

7. איזה נשק נתן הכהן לדוד, והיכן היה מונח? את חרב גלית הפלשתי – עטופה בשמלה מאחורי האפוד

8. מה ענה דוד על החרב? "אין כמוה תננה לי"

דוד בגת

נקרא בכתוב

(יא) ויקם דוד ויברח ביום־ההוא מפני שאול ויבא אל־אכיש מלך גת: (יב) ויאמרו עבדי אכיש אליו הלוא־זה דוד מלך הארץ הלוא לזה יענו במחלות לאמר הנה שאול בא־לפך ודוד ברבבתו: (יג) וישם דוד את־הדברים האלה בלבבו ויבא מאד מפני אכיש מלך־גת: (יד) וישנו את־טעמו בעיניהם ויתהלל בידם ויתו על־דלתות השער ויורד רירו אל־זקנו: (שמואל א פרק כ"א, פסוקים י"א–י"ד)

9. אל מי ברח דוד אחרי נוב? אל אכיש מלך גת

10. מה אמרו עבדי אכיש על דוד? (פסוק יב) שזה דוד, "מלך הארץ", שעליו שרו במחלות שהכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו

11. מה עשה דוד כדי להינצל מאכיש? פרט לפחות שני דברים. (פסוק יד)

תשובה: שינה את דיבורו, עשה את עצמו כמשוגע, כתב (שרבט) על דלתות השער, ונתן לרוק לרדת על זקנו.

12. מה החליט אכיש? (פסוקים טו–טז) שדוד משוגע, ואין לו צורך שיבוא אל ביתו

רש"י מפרש

רש"י מפרש

הלא זה דוד מלך הארץ - אמרו לו לאכיש תנאי היה בינינו (לעיל יז ט) אם יוכל להלחם אתי והכני והיינו לכם לעבדים אין לך אלא שתד מכסאך ויהיה מלך הארץ הזאת

13. מה קשה לרש"י בדברי עבדי אכיש "מֶלֶךְ הָאָרֶץ"? הרי דוד לא היה מלך - שאל היה המלך! למה קראו לו כך?

14. איך מסביר רש"י? הזכר את התנאי שהציב גלית.

תשובה: גלית אמר שאם ניצח אותו לוחם מישראל - יהיו הפלשתים עבדים לישראל. דוד ניצח את גלית, ולכן לפי התנאי אכיש צריך לרדת מכסאו, ודוד יהיה מלך הארץ הזאת. לכן דוד פחד מאוד.

רש"י מפרש

אחרי האפוד - אחר ששאלו באורים ותומים אמר לו כן

15. מה מוסיף רש"י על המילים "אַחֲרֵי הָאֶפֹּד"? הכחן שאל באורים ותומים, ורק אחר כך אמר לדוד לקחת את החרב

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"חֲמִשָּׁה-לָחֶם תִּנֶּה בְיָדִי אוֹ הַנֶּמֶץ" (כא, ד)	<u>דוד</u>	<u>אחימלך הכהן</u>
"אִם-אֶתָּה תִּקַּח-לָךְ קֶחַ" (כא, י)	<u>אחימלך הכהן</u>	<u>דוד</u>
"הֲלוֹא-זֶה דָּוִד מֶלֶךְ הָאָרֶץ" (כא, יב)	<u>עבדי אכיש</u>	<u>אכיש</u>
"לָמָּה תָּבִיאוּ אֹתוֹ אֵלַי" (כא, טו)	<u>אכיש</u>	<u>עבדיו</u>

שאלת חשיבה

16. דוד היה בסכנה גדולה בגת, והשתמש בחוכמה ובתושייה כדי להינצל. מה אפשר ללמוד מכך על ביטחון בה' יחד עם השתדלות?

תשובה: תשובה אפשרית: אדם בוטח בה', אבל גם עושה כל מה שביכולתו כדי להינצל - דוד לא חיכה לנס, אלא חשב ופעל בחוכמה.

הידעת?

על פי חז"ל, על ההצלה בגת חיבר דוד את מזמור לד בספר תהלים, הפותח במילים "לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך" (אבימלך - כינוי למלכי פלשתים).

מה למדנו?

דוד ברח אל אחימלך הכהן בנוב וקיבל ממנו את לחם הפנים ואת חרב גלית. דואג האדומי ראה זאת. אחר כך ברח אל אכיש מלך גת, ועשה את עצמו כמשוגע כדי להינצל.

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד

פרק כב: מערת עדולם וכהני נוב

נקרא בכתוב

(א) וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמְלֹט אֶל-מְעֵרַת עֲדֹלָם וַיִּשְׁמְעוּ אַחִיו וְכָל-בֵּית אָבִיו וַיֵּרְדּוּ אֵלָיו שָׁמָּה:
 (ב) וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל-אִישׁ מִצֹּק וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ נֶשֶׂא וְכָל-אִישׁ מִרֶנֶּפֶשׁ וַיְהִי עֲלֵיהֶם
 לִשָּׁר וַיְהִיו עִמּוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ: (ג) וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצָּפָה מוֹאֵב וַיֹּאמֶר אֶל-מֶלֶךְ מוֹאֵב
 יֵצֵא-נָא אָבִי וְאִמִּי אֶתְכֶם עַד אֲשֶׁר אֵדַע מַה-יַּעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹקִים: (ד) וַיִּנָּחֶם אֶת-פָּנָיו מֶלֶךְ
 מוֹאֵב וַיִּשְׁבּוּ עִמּוֹ כָּל-יְמֵי הַיּוֹת-דָּוִד בְּמִצְוֵהָ: (ה) וַיֹּאמֶר גֹּד הַנְּבִיא אֶל-דָּוִד לֹא תֵשֵׁב
 בְּמִצְוֵהָ לָךְ וּבְאֶת-לֶךְ אֶרֶץ יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיָּבֹא יַעַר חֶרֶת:
 (שמואל א פרק כ"ב, פסוקים א'-ה')

מילים קשות

מִצֹּק	נמצא בצרה, במצוקה.
אֲשֶׁר-לוֹ נֶשֶׂא	שיש לו חוב, ומישהו דורש ממנו לשלם.
מִרֶנֶפֶשׁ	עצוב ומר בלבו.
לִשָּׁר	למנהיג, לראש.
הַמִּצְוֵהָ	מקום גבוה ושמור, מבצר.
קִשְׁרָתָם	עשיתם קשר נגדי, מרדתם בי.
גִּלָּה אֶת-אָזְנוֹי	מספר לי, מגלה לי.
צִידָה	אוכל לדרך.

נבין את הכתוב

1. לאן ברח דוד מגת? אל מערת עדולם2. מי ירדו אל דוד למערה? אחיו וכל בית אביו

3. אילו אנשים התקבצו אל דוד? פרט שלושה סוגים, וכתוב כמה היו. (פסוק ב)

תשובה: כל איש מצוק, כל איש שיש לו נושה (חוב), וכל איש מר נפש - "כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ". דוד היה עליהם לשר.

4. מה ביקש דוד ממלך מואב? (פסוק ג) שאביו ואמו יגורו אצלו עד שיידע מה יעשה לו ה'
5. מה אמר גד הנביא לדוד? (פסוק ה) לא לשבת במצודה, אלא ללכת לארץ יהודה

נקרא בכתוב

(ט) וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי וְהוּא נָצַב עַל־עַבְדֵי־שָׂאוֹל וַיֹּאמֶר רְאִיתִי אֶת־בֶּן־יִשִּׁי בָּא לָכֶּה אֶל־אַחִימֶלֶךְ בֶּן־אַחֲטוֹב: (י) וַיִּשְׁאַל־לוֹ בְּה' וַיְצִיחֵהוּ נֶתַן לוֹ וְאֵת חֶרֶב גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי נֶתַן לוֹ: (שמואל א פרק כ"ב, פסוקים ט'-י')

6. על מה התלונן שאול לפני עבדיו? (פסוקים ז-ח) שכולם קשרו עליי, ואיש מהם לא גילה לי שבנו יהונתן כרת ברית עם דוד
7. דואג סיפר לשאול שלושה דברים שעשה אחימלך לדוד. מהם? (פסוק י) שאל לו בה', נתן לו צידה, ונתן לו את חרב גלית

נקרא בכתוב

(יד) וַיַּעַן אַחִימֶלֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר וּמִי בְּכָל־עַבְדֵיךָ כְּדוֹד נֶאֱמָן וַחֲתָן הַמֶּלֶךְ וְסָר אֶל־מִשְׁמַעְתְּךָ וְנִכְבַּד בְּבֵיתְךָ: (טו) הַיּוֹם הַחֲלַתִּי לְשָׂאֵל־לוֹ בְּאַלְקִים חֲלִילָה לִּי אֶל־יִשָּׁם הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ דָּבָר בְּכָל־בֵּית אָבִי כִּי לֹא־יָדַע עַבְדְּךָ בְּכָל־זֹאת דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל: (שמואל א פרק כ"ב, פסוקים י"ד-ט"ו)

8. איך תיאר אחימלך את דוד לפני שאול? פרט לפחות שני דברים. (פסוק יד) אין בכל עבדי המלך נאמן כמוהו; הוא חתן המלך, שומע בקולו ונכבד בביתו
9. האם ידע אחימלך שדוד בורח מפני שאול? הוכח מפסוק טו. לא - "כי לא־ידע עבְדְּךָ בְּכָל־זֹאת דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל"
10. שאול ציווה על הרצים לפגוע בכהני ה'. מה עשו הרצים? (פסוק יז) סירבו - "ולא־אָבוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לְשַׁלַּח אֶת־יָדָם לִפְגַּע בְּכַהֲנֵי ה'"
- דואג האדומי עשה את מה שהרצים סירבו לעשות, ושמונים וחמישה כהנים נהרגו באותו יום - אסון גדול שנגרם בגלל לשון הרע.
11. מי ניצל מבית אחימלך, ולאן ברח? (פסוק כ) אביתר בן אחימלך - ברח אל דוד
12. מה הבטיח דוד לאביתר? (פסוק כג) שישב איתו ולא יפחד, כי יהיה תמיד בשמירתו

רש"י מפרש

רש"י מפרש

אנכי סבתי - סבבתי הדבר עד שבא לידי כך

13. מה קשה לרש"י במילים "אֶנְכִי סְבִיתִי" (כב, כב)? הרי שאלו דואג פגעו בכהנים, ולא דוד! למה דוד אומר "אנכי"?

14. איך מסביר רש"י? ומה אפשר ללמוד מכך על דוד?

תשובה: דוד גרם לדבר בלי כוונה: בגלל שבא לנוב, הדבר התגלגל "עד שבא לידי כך". דוד לוקח אחריות ואינו מאשים רק אחרים.

רש"י מפרש

לרצים הנצבים עליו - אבנר ועמשא היו

15. מה מוסיף רש"י על "הַרְצִים" (כב, יז)? מי היו הרצים - אבנר ועמשא

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
כארבע מאות איש התקבצו אל דוד במערת עדולם.	<u>נכון</u>	-
דוד השאיר את הוריו איתו במערה.	<u>לא נכון</u>	<u>הביא אותם אל מלך מואב, במצפה מואב</u>
גד הנביא אמר לדוד ללכת לארץ יהודה.	<u>נכון</u>	-
עבדי המלך מיהרו לקיים את פקודת שאלו נגד הכהנים.	<u>לא נכון</u>	<u>הם סירבו לפגוע בכהני ה'</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

חז"ל אמרו שלשון הרע פוגעת בשלושה: במי שמספר, במי שמקבל (שומע ומאמין), ובמי שמדברים עליו. בפרק זה ראינו כמה גדול הנזק שיכול לגרום דיבור אחד.

16. דואג סיפר דברים שקרו באמת. מדוע בכל זאת דבריו הם לשון הרע? ומה תעשה אם תשמע מישהו מספר לשון הרע?

תשובה: תשובה אפשרית: גם דבר אמת הוא לשון הרע אם הוא נאמר כדי לגרום נזק לאחר - דואג ידע ששאלו כועס על דוד ורצה להזיק לאחימלך. אם אשמע לשון הרע - לא אאמין, לא אמשיך לספר, ואנסה לשנות את נושא השיחה.

מה למדנו?

במערת עדולם התקבצו אל דוד כארבע מאות איש, והוא היה עליהם לשר. דואג האדומי סיפר לשאלו שאחימלך עזר לדוד, ובגלל לשון הרע שלו נהרגו כהני נוב. אביתר ניצל וברח אל דוד.

נדודי דוד

פרק כג: ההסגרות בקעילה ובזיף

נקרא בכתוב

(א) וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פִלְשֹׁתַיִם נִלְחָמִים בְּקַעִילָה וְהֵמָּה שְׂסִים אֶת־הַגִּרְנוֹת: (ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר הֲאֵלֶךְ וְהַפִּיתִי בַּפִּלְשֹׁתַיִם הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר ה' אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהַפִּיתָ בַּפִּלְשֹׁתַיִם וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קַעִילָה: (ג) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה אֲנַחְנוּ פֹּה בִּיהוּדָה יִרְאִים וְאֵף כִּי־נִלְדָּה קַעִלָה אֶל־מַעֲרֻכֹת פִּלְשֹׁתַיִם: (ד) וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד לִשְׂאוֹל בַּה' וַיַּעֲנֶהוּ ה' וַיֹּאמֶר קוּם רֵד קַעִילָה כִּי־אֲנִי נָתַן אֶת־פִּלְשֹׁתַיִם בְּיָדְךָ: (ה) וַיִּלְךָ דָּוִד וַאֲנָשׁוֹ קַעִילָה וַיִּלָּחֶם בַּפִּלְשֹׁתַיִם וַיִּנָּהֵג אֶת־מַקְנֵיהֶם וַיֵּךְ בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה וַיִּשַׁע דָּוִד אֶת יָשְׁבֵי קַעִילָה:

(שמואל א פרק כ"ג, פסוקים א'-ה')

מילים קשות

שְׂסִים	בוזזים, שודדים.
הַגִּרְנוֹת	המקומות שבהם אוספים ודשים את התבואה.
וַיִּנָּהֵג אֶת־מַקְנֵיהֶם	לקח והוביל את הבהמות שלהם.
נָפַר	מסר, הסגיר (כך מפרש רש"י).
דָּלְתַיִם וּבָרִיחַ	שערים נעולים – עיר סגורה.
מַחְרִישׁ הָרָעָה	מתכנן רעה בשקט, בסתר.
יִסְגְּרוּ	ימסרו (לידי האויב).
לְמִשְׁנָה	השני אחרי המלך.
עֲטָרִים	מקיפים מכל הצדדים.

נבין את הכתוב

- מה עשו הפלשתים בקעילה? (פסוק א) נלחמו בעיר ושסו (בזזו) את הגרנות.
- כמה פעמים שאל דוד בה' אם לצאת להילחם? מדוע שאל שוב? (פסוקים ב-ד) פעמיים – כי אנשיו פחדו ללכת אל מערכות פלשתים

3. מה הייתה תוצאת המלחמה? (פסוק ה) דוד הכה בפלשתים מכה גדולה, לקח את מקניהם והושיע את יושבי קעילה

4. מה חשב שאול כששמע שדוד בקעילה? העתק מפסוק ז. "נפר אתו אלקים בידיו" – כי דוד נסגר בעיר עם דלתיים וברח

נקרא בכתוב

(ט) וידע דוד כי עליו שאול מִחְרִיש הָרָעָה ויאמר אֶל־אֲבִיתָר הַכֹּהֵן הַגִּישָׁה הָאֶפֹּד: (י) ויאמר דוד ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמַע שְׁמַע עֲבָדְךָ כִּי־מִבְקָשׁ שָׁאוּל לָבוֹא אֶל־קַעִילָה לְשַׁחַת לְעִיר בְּעִבּוּרִי: (יא) הִנֵּסְגָּרְנִי בַּעֲלֵי קַעִילָה בָּזְדוּ הִנֵּרַד שָׁאוּל כְּאֲשֶׁר שָׁמַע עֲבָדְךָ ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הִגֵּדְנָא לְעֲבָדְךָ ויאמר ה' יֵרַד: (יב) ויאמר דוד הִנֵּסְגָּרוּ בַּעֲלֵי קַעִילָה אֹתִי וְאֶת־אֲנָשֵׁי בֵּי־שָׁאוּל ויאמר ה' יִסְגִּירוּ:

(שמואל א פרק כ"ג, פסוקים ט'-י"ב)

5. במה שאל דוד את ה', ומי הביא אותו? (פסוקים ו, ט) באפוד, שהביא אביתר הכהן כשברח אל דוד

6. השלם את הטבלה: מה שאל דוד, ומה ענה ה'?

השאלה של דוד	התשובה
"הִירַד שָׁאוּל" (פסוק יא)	"יֵרַד"
"הִנֵּסְגָּרוּ בַּעֲלֵי קַעִילָה אֹתִי" (פסוק יב)	"יִסְגִּירוּ"

7. מה עשה דוד אחרי התשובות, וכמה אנשים היו איתו עכשיו? (פסוק יג) יצא מקעילה עם כשש מאות איש, והלכו לאן שיכלו ללכת

נקרא בכתוב

(טז) וַיָּקָם יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל וַיִּלָּךְ אֶל־דָּוִד חֶרֶשׁה וַיַּחַזֵּק אֶת־דָּוִד בְּאַלְקִים: (יז) ויאמר אֵלָיו אֶל־תִּירָא כִּי לֹא תִמָּצָאָךְ יָד שָׁאוּל אָבִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה־לָּךְ לְמִשְׁנָה וְגַם־שָׁאוּל אָבִי יָדַע כֵּן: (יח) וַיַּכְרֹתִי שְׁגִיָּהֶם בְּרִית לִפְנֵי ה' וַיָּשֶׁב דָּוִד בְּחֶרֶשׁה וַיְהוֹנָתָן הָלַךְ לְבֵיתוֹ:

(שמואל א פרק כ"ג, פסוקים ט"ז-י"ח)

8. מי בא אל דוד בחורשה במדבר זיף, ומה עשה לו? יהונתן בן שאול – חיזק את ידו באמונה בה'

9. מה אמר יהונתן לדוד? פרט שלושה דברים. (פסוק יז)

תשובה: אל תירא; יד שאול אבי לא תמצא אותך; אתה תמלוך על ישראל, ואני אהיה לך למשנה (וגם שאול אבי יודע זאת).

10. מה עשו אנשי זיף? (פסוקים יט-כ) עלו אל שאול, גילו לו שדוד מסתתר אצלם והציעו להסגיר אותו

בידו

נקרא בכתוב

(כו) וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל מֵצֵד הַהָר מִזֶּה וְדָוִד וְאֶנְשָׁיו מֵצֵד הַהָר מִזֶּה וַיְהִי דָוִד נֶחֱפָז לָלֶכֶת מִפְּנֵי שָׁאוּל וְשָׁאוּל וְאֶנְשָׁיו עֹטְרִים אֶל-דָּוִד וְאֶל-אֶנְשָׁיו לְתַפְּשָׁם: **(כז)** וּמִלֶּאךָ בָּא אֶל-שָׁאוּל לֵאמֹר מִהֲרָה וְלָכָה כִּי-פָשְׁטוּ פְלִשְׁתִּים עַל-הָאָרֶץ: **(כח)** וַיָּשֶׁב שָׁאוּל מִרְדֹּף אַחֲרֵי דָוִד וַיֵּלֶךְ לְקִרְיַת פְּלִשְׁתִּים עַל-כֵּן קָרְאוּ לְמָקוֹם הַהוּא סָלַע הַמַּחְלָקוֹת:
(שמואל א פרק כ"ג, פסוקים כ"ו-כ"ח)

11. מה קרה ברגע ששאול ואנשיו כמעט תפסו את דוד? (פסוק כז) בא מלאך אל שאול ואמר שפלשתים

פשטו על הארץ, ושאול חזר להילחם בהם

רש"י מפרש

רש"י מפרש

סלע המחלקות - שהיה לבו של שאול חלוק לשתי דעות אם לשוב להציל את ארצו מיד פלשתים או לרדוף ולתפוש את דוד

12. מה קשה לרש"י בשם "סלע המחלקות" (כג, כח)? מה פירוש השם - מה "נחלק" במקום הזה?

13. איך מסביר רש"י? לבו של שאול היה חלוק לשתי דעות: לחזור ולהציל את ארצו מפלשתים, או

להמשיך לרדוף אחרי דוד ולתפוס אותו

רש"י מפרש

היסגרוני בעלי קעילה וגוי' - למדנו מכאן שהשואל שני דברים אין משיבין לו אלא אחד ואין משיבין לו אלא ראשון וכאן דוד שאל שלא כסדר שהיה לו לשאול תחילה הירד שאול היסגרוני בידו והשיבוהו כסדר

14. לפי רש"י, דוד שאל בפסוק יא שתי שאלות. על איזו שאלה ענה ה', ולמה?

תשובה: ה' ענה רק על השאלה "הירד שאול", כי לשואל שני דברים משיבים רק על אחד - על הראשון לפי הסדר. דוד שאל שלא כסדר, וה' ענה לו כסדר. על השאלה השנייה שאל דוד שוב בפסוק יב.

סדר את האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר שבו הם מופיעים בפרק (1-4):

מספר	אירוע
<u>3</u>	יהונתן מחזק את דוד בחורשה
<u>1</u>	דוד מושיע את קעילה מן הפלשתים
<u>4</u>	שאל מפסיק לרדוף אחרי דוד – סלע המחלקות
<u>2</u>	דוד שואל באפוד ויוצא מקעילה

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

זו הפגישה האחרונה של דוד ויהונתן המסופרת בספר. יהונתן, בן המלך, ויתר בשמחה על המלוכה – כי ידע שה' בחר בדוד.

15. דוד הציל את אנשי קעילה, ובכל זאת ה' אמר שהם יסגירו אותו. מה חסר באנשי קעילה? ומה אפשר ללמוד מיהונתן על חברות אמת?

תשובה: תשובה אפשרית: לאנשי קעילה חסרה הכרת הטוב – הם היו מוכנים למסור את מי שהציל אותם. יהונתן לימד אותנו שחבר אמת מחזק את חברו בזמן קשה ושמח בהצלחתו, גם כשהוא עצמו מוותר על משהו חשוב.

מה למדנו?

דוד הושיע את קעילה, אבל ה' אמר לו שאנשיה יסגירו אותו, והוא יצא משם. יהונתן חיזק את דוד בחורשה, והם כרתו ברית. הזיפים גילו לשאל היכן דוד, אך כשכמעט תפס אותו – פשטו פלשתים על הארץ, ושאל חזר. המקום נקרא «סלע המחלקות».

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד

פרק כד: מעשה המערה בעין גדי

נקרא בכתוב

(ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁב שָׂאוּל מֵאַחֲרֵי פִלְשֹׁתַיִם וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּמִדְבַּר עֵין גִּדִּי: (ג) וַיִּסָּח שָׂאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ בַּחֹר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ לִבְקֹשׁ אֶת־דָּוִד וְאֶנְשָׁיו עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיַּעְלִים: (ד) וַיָּבֹא אֶל־גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל־הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מָעְרָה וַיָּבֹא שָׂאוּל לְהִסָּדֵף אֶת־רִגְלָיו וְדָוִד וְאֶנְשָׁיו בְּיָרְכְתִי הַמָּעְרָה יֹשְׁבִים: (ה) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר־אָמַר ה' אֵלֶיךָ הִנֵּה אֲנִכִּי נָתַן אֶת־אֵיבֶךָ בְּיָדְךָ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר יֵטֵב בְּעֵינֶיךָ וַיִּקָּם דָּוִד וַיַּכְתֵּם אֶת־כָּנֶף־הַמָּעִיל אֲשֶׁר־לְשָׂאוּל בִּלְטָ:

(שמואל א פרק כ"ד, פסוקים ב'-ה')

מילים קשות

מִצְדוֹת	מקומות גבוהים ושמורים בהרים.
צוּרֵי הַיַּעְלִים	הסלעים שבהם חיים היעלים.
גְּדֵרוֹת הַצֹּאן	מכלאות של צאן.
בְּיָרְכְתִי הַמָּעְרָה	בחלק הפנימי והעמוק של המערה.
כָּנֶף־הַמָּעִיל	קצה הבגד העליון.
בִּלְטָ	בשקט, בסתר.
וַיֵּלֶךְ לִבְקֹשׁ אֶת־דָּוִד	דוד הצטער, לבו "הכה" בו.
וַיִּשְׁסַע	עצר אותם בדברים.
צָדָה אֶת־נַפְשִׁי	רודף אחריי כדי להרוג אותי.
פָּרַעַשׁ	חרק קטן מאוד – דוד מקטין את עצמו.

נבין את הכתוב

1. לאן עלה דוד? (פסוק א) למצדות עין גדי
2. כמה אנשים לקח שאול כדי לחפש את דוד? (פסוק ג) שלושת אלפים איש בחורים מכל ישראל
3. שאול נכנס למערה לצורך עצמו. היכן היו דוד ואנשיו? (פסוק ד) בירכתי המערה – בחלק הפנימי שלה

4. מה אמרו אנשי דוד לדוד? (פסוק ה) שזה היום שה' אמר לו שייתן את אויבו בידו, ויעשה לו כרצונו

5. מה עשה דוד לשאול במערה? כרת בסתר את כנף המעיל של שאול

נקרא בכתוב

(ו) וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּדָבֶר לִב־דָּוִד אֵתוּ עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־כִּנּוֹף אֲשֶׁר לְשָׁאוֹל: (ז) וַיֹּאמֶר לְאַנְשָׁיו חֲלִילָה לִּי מִה' אֲס־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְאֹדְנֵי לְמַשִּׁיחַ ה' לְשַׁלַּח יָדַי בּוֹ כִּי־מְשִׁיחַ ה' הוּא: (ח) וַיִּשְׁפֹּעַ דָּוִד אֶת־אַנְשָׁיו בַּדְּבָרִים וְלֹא נָתַנָּם לְקוֹם אֶל־שָׁאוֹל וְשָׁאוֹל קָם מִהַמְּעָרָה וַיֵּלֶךְ בַּדֶּרֶךְ:

(שמואל א פרק כ"ד, פסוקים ו'-ח')

6. איך הרגיש דוד אחרי שכרת את כנף המעיל? (פסוק ו) הצטער - "וַיֵּדָבֶר לִב־דָּוִד אֵתוּ"

7. העתק מפסוק ז את הסיבה שבגללה דוד לא פגע בשאול. "כִּי־מְשִׁיחַ ה' הוּא"

8. מה עשה דוד לאנשיו? (פסוק ח) עצר אותם בדברים, ולא נתן להם לקום אל שאול

9. מה עשה דוד כשיצא מן המערה אחרי שאול? (פסוק ט) קרא לו "אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ", קד אפיים ארצה והשתחוה

10. איזו הוכחה הראה דוד לשאול שאינו רוצה להורגו? (פסוק יב) את כנף המעיל שבידו - יכול היה להרוג אותו ולא הרג

נקרא בכתוב

(יז) וַיְהִי כְּכֹלֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־שָׁאוֹל וַיֹּאמֶר שָׁאוֹל הַקֶּלֶךְ זֶה בְּנֵי דָוִד וַיִּשָּׂא שָׁאוֹל קִלּוֹ וַיֵּבֶד: (יח) וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צָדִיק אַתָּה מִמֶּנִּי כִּי אַתָּה גִּמְלַתְנִי הַטּוֹבָה וְאֲנִי גִּמְלַתִּיךָ הָרָעָה: (יט) וְאַתָּה הַגִּדְתָּ הַיּוֹם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָה אֵתִי טוֹבָה אֵת אֲשֶׁר סָגַרְנִי ה' בְּיָדְךָ וְלֹא הִרְגָתְנִי:

(שמואל א פרק כ"ד, פסוקים י"ז-י"ט)

11. מה עשה שאול כששמע את דברי דוד? (פסוק יז) שאל "הַקֶּלֶךְ זֶה בְּנֵי דָוִד", נשא את קולו ובכה

12. מה הודה שאול על דוד ועל המלוכה? (פסוקים יח, כא) שדוד צדיק ממנו - גמל לו טובה והוא גמל לו רעה; ושדוד ימלוך וממלכת ישראל תקום בידו

13. מה ביקש שאול שדוד יישבע לו? (פסוק כב) שלא יכרית את זרעו אחריו ולא ישמיד את שמו מבית אביו

רש"י מפרש

רש"י מפרש

למה תשמע - למה תקבל עלי לשון הרע של דואג

14. מה קשה לרש"י בדברי דוד "לְמָה תִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי אָדָם" (כד, י)? מי הוא ה"אדם" שאת דבריו שומע שאל?

15. מה מוסיף רש"י? שזה לשון הרע של דואג, ששאל קיבל (האמין לו) על דוד

רש"י מפרש

ידעתי כי מלוך תמלוך - שרואה אני שהקב"ה מצילך מידי ומדרש אגדה (ילקוט שמעוני רמז קלד) סימן זה מסר לו שמואל שהקורע מעילו ימלך תחתיו

16. מה קשה לרש"י בדברי שאל "יִדְעָתִי כִּי מֶלֶךְ תִּמְלֹךְ" (כד, כא)? מאיפה ידע שאל שדוד ימלך?

17. כתוב את שני ההסברים של רש"י.

תשובה: 1. שאל רואה שהקב"ה מציל את דוד מידו. 2. לפי המדרש, שמואל מסר לשאל סימן: מי שיקרע את מעילו - ימלך תחתיו. (זה מזכיר את פרק טו: כשנקרע מעיל שמואל, אמר שמואל לשאל שה' קרע ממנו את המלוכה.)

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר־אָמַר ה' אֵלַי" (כד, ה)	<u>אנשי דוד</u>	<u>דוד</u>
"חָלִילָה לִּי מֵה'" (כד, ז)	<u>דוד</u>	<u>אנשיו</u>
"צַדִּיק אֶתָּה מִמֶּנִּי" (כד, יח)	<u>שאל</u>	<u>דוד</u>
"יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ" (כד, יג)	<u>דוד</u>	<u>שאל</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

מנהיג אמיתי נמדד בכך שהוא שומר על עקרונותיו גם כשקל מאוד לוותר עליהם. לדוד הייתה הזדמנות "מושלמת", ואנשיו אף אמרו לו שזה רצון ה' - ובכל זאת לא פגע במשיח ה'.

18. האם קרה לך שהייתה לך הזדמנות "להחזיר" למישהו שפגע בך? מה אפשר ללמוד מדוד על התגברות על הכעס?

תשובה: תשובה אישית; למשל: גם כשאפשר לנקום - עוצרים, חושבים מה נכון בעיני ה', ומשאירים את המשפט לה' ("יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ").

מה למדנו?

שאל נכנס למערה בעין גדי, ודוד ואנשיו ישבו בירכתיה. דוד כרת בסתר את כנף מעילו, אבל לא פגע בו, כי "מָשִׁיחַ ה' הוא". כששמע שאל את דברי דוד – בכה, הודה שדוד צדיק ממנו ושימלך, וביקש שדוד יישבע לו.

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד

פרק כה: נבל הכרמלי

נקרא בכתוב

(ה) וישלח דוד עשרה נערים ויאמר דוד לנערים עלו כרמלה ובאתם אל-נבל ושאלתם-לו בשמי לשלום: (ו) ואמרתם כה לחי ואתה שלום ובייתך שלום וכל אשר-לך שלום: (ז) ועתה שמעתי כי גזזים לך עתה הרעים אשר-לך היו עמנו לא הכלמנום ולא-נפקד להם מאומה כל-ימי היותם בכרמל: (ח) שאל את-נעריך ונגידו לך וימצאו הנערים חן בעיניך כי-על-יום טוב בנו תנה-נא את אשר תמצא ידך לעבדיך ולבנדך לדוד: (שמואל א פרק כ"ה, פסוקים ה'-ח')

מילים קשות

ומעשהו	רכושו ומקנהו (רש"י).
כלבי	ממשפחת כלב בן יפונה, משבט יהודה (רש"י: "מבית כלב").
גזז	גוזר את הצמר מן הכבשים. בימי הגז נהגו לעשות משתה.
לא הכלמנום	לא ביישנו אותם ולא פגענו בהם.
ולא נפקד	לא חסר, לא נעלם.
בן-בליעל	אדם רע, שאי אפשר לדבר איתו.

נבין את הכתוב

- מי היה נבל, והיכן גזז את צאנו? (פסוקים ב-ג) איש עשיר מאוד ממעון, מבית כלב; גזז את צאנו בכרמל
- כמה נערים שלח דוד אל נבל, ומה ביקשו ממנו? עשרה נערים; ביקשו שייתן להם מן האוכל שיש לו - "תנה-נא את אשר תמצא ידך"
- מה עשו דוד ואנשיו לרועים של נבל? העתק מפסוק ז את המילים המתאימות.

תשובה: "לא הכלמנום ולא-נפקד להם מאומה"

 נקרא בכתוב

(י) וַיַּעַן נָבַל אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיֹּאמֶר מִי דָוִד וּמִי בְנֵי־יִשָּׁי הַיּוֹם רַבּוּ עֲבָדִים הַמֵּתְפָרְצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו: (יא) וְלִסְחָתִי אֶת־לַחְמִי וְאֶת־מִימִי וְאֶת טִבְחָתִי אֲשֶׁר טִבַּחְתִּי לַגִּזְזִי וְנָתַתִּי לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי אִי מֵזָה הֶמָּה: (יב) וַיַּהֲפֹכוּ נַעֲרֵי־דָוִד לְדָרְכָם וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּדוּ לוֹ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חֲגְרוּ אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ גַם־דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּעֲלוּ אַחֲרֵי דָוִד כָּאֲרָבַע מֵאוֹת אִישׁ וּמֵאֲתַתִּים יָשָׁבוּ עַל־הַכְּלִים:

(שמואל א פרק כ"ה, פסוקים י"ג-י"ה)

4. מה ענה נבל לנערי דוד? השלם: "מִי דָּוִד וּמִי בְנֵי־יִשָּׁי".

5. מה רצה נבל לומר בתשובתו? הסבר במילים שלך.

תשובה: נבל זלזל בדוד: הוא אמר שדוד אינו חשוב, ושהוא כמו עבד שברח מאדוניו (שאול). לכן לא רצה לתת לו דבר.

6. מה עשה דוד כששמע את תשובת נבל? ציווה על אנשיו לחגור חרבות, ועלה עם כארבע מאות איש; מאתיים נשארו לשמור על הכלים

7. אחד הנערים סיפר לאביגיל, אשת נבל, כיצד שמרו אנשי דוד על הרועים. העתק מפסוק טז את המילים "חומה..." "חומה היו עלינו גם־לילה גם־יומם"

8. אביגיל מיהרה ולקחה מתנה לדוד ולאנשיו. כתוב שלושה דברים שלקחה (פסוק יח). לחם, יין, צאן עשויות, קלי, צימוקים, דבילים - שלושה מהם

9. מה ביקשה אביגיל מדוד? השלם לפי פסוק כו: ה' מנע אותך " מבוא בדמים " - מלשפור דם ומלנקום בעצמך.

 נקרא בכתוב

(לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקָרָאתִי: (לג) וּבְרוּךְ טַעַמְךָ וּבְרוּכָה אַתְּ אֲשֶׁר כָּלַתְתִּי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְּדָמַיִם וְהֵשַׁע יָדִי לִי: (שמואל א פרק כ"ה, פסוקים ל"ב-ל"ג)

10. על מה בירך דוד את ה' ואת אביגיל? שמנעה אותו מלבוא בדמים ומלנקום את נקמתו בעצמו

11. מה קרה לנבל בסוף? (פסוקים לז-לח) לבו מת בקרבו והוא היה כאבן; אחרי כעשרה ימים ה' נגף אותו והוא מת

רש"י מפרש

רש"י מפרש

כי על יום טוב באנו - על סמך משתה ויום טוב שיש לך באנו עתה לשאול דבר אחר ערב ראש השנה היה וצריכין אנו לסעודת יום טוב

12. מה קשה לרש"י? הנערים אמרו "כִּי־עַל־יוֹם טוֹב בָּנוּ" (פסוק ח). איזה "יום טוב" היה אז?

תשובה: קשה לרש"י: מהו ה"יום טוב" שבגללו באו הנערים לבקש? רש"י מסביר: היה משתה של גזיזת הצאן, וגם ערב ראש השנה היה, ודוד ואנשיו היו צריכים אוכל לסעודת החג.

רש"י מפרש

כעשרת הימים - ...ורבותינו אמרו (ראש השנה יח א) אלו עשרת ימי תשובה שהמתין לו הקב"ה שיחזור בתשובה

13. מה קשה לרש"י? מדוע לא מת נבל מיד, אלא רק "כַּעֲשָׂרַת הַיָּמִים"?

תשובה: קשה לרש"י: למה חיכה ה' עשרה ימים? לפי רבותינו - אלו עשרת ימי תשובה: ה' המתין לנבל שיחזור בתשובה, והוא לא חזר.

רש"י מפרש

אשר מנעך - ששלחני לקראתך למנעך משפיכות דמים

14. מה מוסיף רש"י? באיזה אופן מנע ה' את דוד מלבוא בדמים? ה' שלח את אביגיל לקראת דוד, כדי למנוע אותו משפיכות דמים

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"מִי דָּוִד וּמִי בֶן־יִשָּׁי" (כה, י)	<u>נבל</u>	<u>נערי דוד</u>
"לֹאֲנָשָׁיו חָגְרוּ אִישׁ" (כה, יג)	<u>דוד</u>	<u>אנשיו</u>
"וְעַתָּה דְּעִי וְרְאִי מֵהַתַּעֲשִׂי" (כה, יז)	<u>אחד הנערים</u>	<u>אביגיל</u>
"בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (כה, לב)	<u>דוד</u>	<u>אביגיל</u>

סדר האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר בפרק (1-5):

מספר	אירוע
<u>3</u>	דוד ואנשיו חוגרים את חרבותיהם
<u>1</u>	דוד שולח עשרה נערים אל נבל
<u>5</u>	ה' נוגף את נבל והוא מת
<u>2</u>	נבל עונה: "מִי דָוִד"
<u>4</u>	אביגיל מביאה מתנה ומדברת עם דוד

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

דוד אמר על נבל: "וַיִּשְׁבְּלִי רֶעֶה תַּחַת טוֹכָה" – אנשי דוד שמרו על הרועים, ונבל לא הכיר להם טובה. דוד כעס מאוד, אבל כששמע דברי חכמה – עצר, והודה לה' שמנע אותו מלנקום.

15. כתוב דוגמה מחיך: מתי אפשר להכיר טובה למי שעזר לך? ומה עוזר לך לעצור כשאתה כועס?

תשובה: תשובה אישית.

מה למדנו?

דוד ואנשיו שמרו על רועי נבל, אבל נבל סירב לתת להם אוכל ואמר "מִי דָוִד". דוד יצא לנקום, ואביגיל מיהרה, הביאה מתנה ומנעה אותו "מִבּוֹא בְּדָמַיִם". דוד הודה לה' על כך. נבל לא הכיר טובה, ואחרי עשרה ימים ה' נגף אותו.

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד

פרק כו: מעשה צפחת המים

נקרא בכתוב

(א) וַיָּבֹאוּ הַזָּפִים אֶל־שָׂאוֹל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָּוִד מְסַתֵּתָר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: (ב) וַיִּקָּם שָׂאוֹל וַיֵּרֶד אֶל־מִדְבַּר־זֵיף וְאֹתוֹ שְׁלֹשֶׁת־אַלְפִים אִישׁ בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל לִבְקֹשׁ אֶת־דָּוִד בְּמִדְבַּר־זֵיף: (ג) וַיַּחַן שָׂאוֹל בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן עַל־הַדֶּרֶךְ וְדָוִד יָשָׁב בְּמִדְבָּר וַיֵּרָא כִּי בָּא שָׂאוֹל אַחֲרָיו מִמִּדְבָּרָה: (ד) וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְרָגְלִים וַיֵּדַע כִּי־בָּא שָׂאוֹל אֶל־נָכוֹן:

(שמואל א פרק כ"ו, פסוקים א'-ד')

מילים קשות

הזפים	אנשי העיר זיף, במדבר יהודה.
הישימון	מדבר שומם, ריק.
במעגל	במקום העגול שבמרכז המחנה, שם חנו העגלות מסביב.
מעוכה	נעוצה, תקועה באדמה (רש"י).
צפחת המים	כלי קטן למים, צלוחית (רש"י).
תרדמת ה'	שינה עמוקה מאת ה'.

נבין את הכתוב

- מי הלשינו לשאול על דוד, והיכן אמרו שהוא מסתתר? הזיפים; בגבעת החכילה, על פני הישימון
- כמה אנשים לקח שאול איתו כדי לחפש את דוד? שלושת אלפים איש, בחורי ישראל
- דוד שאל: "מִי־יֵרֶד אֵתִי אֶל־שָׂאוֹל אֶל־הַמַּחֲנֶה". מי הסכים לרדת איתו? אבישי בן צרויה, אחי יואב

נקרא בכתוב

(ז) וַיָּבֹא דָוִד וְאַבְיָשִׁי אֶל־הָעַם לַיְלָה וְהָיָה שְׁאוּל שֹׁכֵב יָשֹׁן בַּמַּעְגָּל וְחֲנִיתוֹ מְעוּכָה־בָּאָרֶץ מִרְאֲשֻׁתּוֹ וְאַבְנֵר וְהָעַם שֹׁכְבִים סְבִיבָתוֹ: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְיָשִׁי אֶל־דָּוִד סָגֵר אֱלָקִים הַיּוֹם אֶת־אוֹיְבְּךָ בְּיָדְךָ וְעַתָּה אֲכַנּוּ נָא בְּחֲנִית וּבָאָרֶץ פֶּעַם אַחַת וְלֹא אֶשְׁנָה לוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְיָשִׁי אֶל־תִּשְׁחִיתֵהוּ כִּי מִי שֶׁלַח יָדוֹ בְּמִשִּׁיחַ ה' וְנָקָה: (י) וַיֹּאמֶר דָּוִד חִי־ה' כִּי אִם־ה' יִגְפְּנוּ אוֹיֻמוֹ יָבוֹא וָמָת אוֹ בַּמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה: (יא) חָלִילָה לִּי מִה' מִשְׁלַח יָדִי בְּמִשִּׁיחַ ה' וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־הַחֲנִית אֲשֶׁר מִרְאֲשֻׁתּוֹ וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם וְנִלְכְּהָ־לָנוּ: (יב) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם מִרְאֲשֻׁתִּי שְׁאוּל וַיִּלְכּוּ לָהֶם וְאִין רָאָה וְאִין יוֹדַע וְאִין מִקְיָץ כִּי כָלֶם יִשְׁנִים כִּי תִרְדָּמַת ה' נָפְלָה עֲלֵיהֶם: (שמואל א פרק כ"ו, פסוקים ז'–י"ב)

4. תאר את המחנה בלילה: היכן שכב שאול, ומה היה ליד ראשו? שאוּל שֹׁכֵב יָשֹׁן בַּמַּעְגָּל, הַחֲנִית נְעוּצָה בָּאָרֶץ לִיד רֹאשׁוֹ (וְצַפַּחַת הַמַּיִם), וְאַבְנֵר וְהָעַם שֹׁכְבִים סְבִיבּוֹ

5. מה הציע אבישי לדוד? העתק מפסוק ח את המילים המתאימות.

תשובה: "וְעַתָּה אֲכַנּוּ נָא בְּחֲנִית"

6. מדוע סירב דוד? העתק מפסוק ט.

תשובה: "כִּי מִי שֶׁלַח יָדוֹ בְּמִשִּׁיחַ ה' וְנָקָה"

7. לפי דוד, ה' עצמו יחליט כיצד ימות שאול. השלם לפי פסוק י שלוש דרכים:

הדר	
1	"אִם־ה' יִגְפְּנוּ"
2	"אוֹ יוֹמוֹ יָבוֹא וָמָת"
3	"אוֹ בַּמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה"

8. מה לקחו דוד ואבישי, ומדוע איש לא התעורר? אֶת הַחֲנִית וְאֶת צַפַּחַת הַמַּיִם; כִּי "תִרְדָּמַת ה' נָפְלָה עֲלֵיהֶם"

נקרא בכתוב

(יד) וַיִּקְרָא דָּוִד אֶל־הָעָם וְאֶל־אַבְנֵר בֶּן־נֵר לֵאמֹר הֲלוֹא תַעֲנֶה אַבְנֵר וַיַּעַן אַבְנֵר וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה קִרְאתָ אֶל־הַמֶּלֶךְ: (טו) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְנֵר הֲלוֹא־אִישׁ אַתָּה וּמִי כְמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶל־אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ: כִּי־בָא אֶחָד הָעָם לְהַשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ: (טז) לֹא־טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ חִי־ה' כִּי בְנֵי־מָוֶת אַתָּם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמַרְתָּם עַל־אֲדֹנֶיכֶם עַל־מְשִׁיחַ ה' וְעַתָּה רְאֵה אִי־חֲנִית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־צַפְחַת הַמִּים אֲשֶׁר מְרָאשְׁתּוּ: (שמואל א פרק כ"ו, פסוקים י"ד-ט"ז)

9. מדוע אמר דוד לאבנר ולאנשיו: "בְּנֵי־מָוֶת אַתֶּם"? כי לא שמרו על אדוניהם, משיח ה', ומישהו נכנס למחנה להשחית את המלך

10. מה ענה שאול כשהכיר את קולו של דוד? השלם לפי פסוק כא: "חֲטָאתִי שָׁב בְּנִי־דָוִד".

רש"י מפרש

רש"י מפרש

חי ה' - יש אומרים ליצרו נשבע ויש אומרים לאבישי נשבע אם תהרוג את הצדיק אני אערב דמך בדמו

11. מה קשה לרש"י? דוד אמר "חִי־ה'" - נשבע. למי נשבע, ועל מה? כתוב את שני הפירושים.

תשובה: קשה לרש"י: לא כתוב למי נשבע דוד. יש אומרים - נשבע ליצרו (לעצמו), שלא יפגע בשאול; ויש אומרים - נשבע לאבישי: אם תהרוג את הצדיק, אערב את דמך בדמו.

רש"י מפרש

כי גרשוני - מארץ ישראל
לך עבוד אלוהים אחרים - היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ בזמן הבית כאלו עובד עבודה זרה

12. מה קשה לרש"י? וכי מישהו אמר לדוד ללכת לעבוד אלקים אחרים? מה מסביר רש"י?

תשובה: קשה לרש"י: איש לא אמר לדוד לעבוד עבודה זרה. רש"י מסביר: הרודפים גירשו את דוד מארץ ישראל, ומי שיוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ - כאילו עובד עבודה זרה.

13. מה למדנו מכאן על חשיבותה של ארץ ישראל? לחיות בארץ ישראל זו מעלה גדולה; דוד הצטער מאוד שנאלץ לצאת ממנה

השוואה: פרק כד ופרק כו

פעמיים היה שאול בידי דוד, ופעמיים דוד לא פגע בו. השלם את הטבלה.

פרק כז - מדבר זיף	פרק כד - עין גדי	
<u>במחנה שאול, במעגל</u>	<u>במערה</u>	היכן?
<u>אבישי</u>	<u>אנשי דוד</u>	מי הציע לפגוע בשאול?
<u>החנית וצפחת המים</u>	<u>כנף המעיל</u>	מה לקח דוד?
" <u>חֲטָאתִי</u> שוב בְּנִי־דָוִד"	"וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צִדִּיק"	מה אמר שאול?

שאלת חשיבה

14. אבישי אמר: "סָגַר אֲלֵקִים הַיּוֹם אֶת־אֹיְבֶךָ בְּיָדְךָ". דוד ראה את אותו מצב אחרת. מה ההבדל בין הדרך שבה הסתכל אבישי לבין הדרך שבה הסתכל דוד?

תשובה: תשובה אפשרית: אבישי ראה הזדמנות לפגוע באויב; דוד ראה ניסיון - האם ישמור על כבוד משיח ה' ויסמוך על ה' שיעשה משפט. דוד העדיף לשמור על העיקרון גם כשהיה קל לעשות אחרת.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

דוד אמר: "וְלֹא אָבִיתִי לְשַׁלַּח יָדִי בְּמִשְׁיַח ה'" (כו, כג).
גם כשאחרים לוחצים עלינו לעשות דבר לא נכון - אפשר לעצור ולומר "לא".

15. ספר על מצב שבו חבר הציע לך לעשות משהו לא נכון, ואיך אפשר לסרב בדרך נעימה.

תשובה: תשובה אישית.

מה למדנו?

הזיפים הלשינו על דוד, ושאול יצא לחפשו עם שלושת אלפים איש. דוד ואבישי נכנסו בלילה למחנה, ודוד לא נתן לאבישי לפגוע בשאול - "כִּי מִי שְׁלַח יָדוֹ בְּמִשְׁיַח ה' וְנָקָה". הם לקחו את החנית ואת צפחת המים, ודוד הוכיח לשאול שאינו רוצה ברעתו. שאול אמר: "חֲטָאתִי", ובירך את דוד.

נדודי דוד

פרק כז: דוד בשדה פלשתים

נקרא בכתוב

(א) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-לִבּוֹ עֲתָה אֶסְפָּה יוֹם-אֶחָד בְּיַד-שָׂאוּל אֶינֶנְכִי טוֹב כִּי הִמָּלֵט אִמָּלֵט אֶל-אַרְצָה פְּלִשְׁתִּים וְנוֹאֵשׁ מִמֶּנִּי שָׂאוּל לְבַקֵּשְׁנִי עוֹד בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְנִמְלֹטְתִי מִיָּדוֹ: (ב) וַיֵּקֶם דָּוִד וַיַּעֲבֵר הוּא וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר עִמּוֹ אֶל-אַכִישׁ בֶּן-מַעוּךְ מֶלֶךְ גֵּת: (ג) וַיָּשֶׁב דָּוִד עַם-אַכִישׁ בְּגֵת הוּא וְאֲנָשָׁיו אִישׁ וּבֵיתוֹ דָּוִד וְשִׁתֵּי נָשָׁיו אַחֲיִנֵּעַם הִיזְרַעְאֵלֶת וְאַבִּיגַיִל אִשְׁת־נָּבָל הַכַּרְמֶלִית: (ד) וַיֵּגַד לְשָׂאוּל כִּי-בָרַח דָּוִד גֵּת וְלֹא-יָסַף עוֹד לְבַקֵּשׁוֹ: (שמואל א פרק כ"ז, פסוקים א'-ד')

מילים קשות

אֶסְפָּה	אמות, איהרג.
הִמָּלֵט אִמָּלֵט	אברח ואנצל.
וְנוֹאֵשׁ	יתייאש, יפסיק לקוות.
עַרֵי הַשָּׂדֶה	ערים קטנות, רחוקות מעיר הבירה.
וַיִּפְשְׁטוּ	יצאו להתקפה, פשטו על האויב.
הַבָּאֵשׁ הַבָּאִישׁ	עשה את עצמו שנוא ומאוס.

נבין את הכתוב

- ממה פחד דוד? השלם לפי פסוק א: "עֲתָה אֶסְפָּה יוֹם-אֶחָד בְּיַד-שָׂאוּל".
- לאן החליט דוד לברוח, ומה קיווה שיקרה? העתק מפסוק א את המילים המתארות מה יעשה שאול. **תשובה:** ברח לארץ פלשתים, וקיווה ש"וְנוֹאֵשׁ מִמֶּנִּי שָׂאוּל לְבַקֵּשְׁנִי עוֹד".
- אל מי הלך דוד, וכמה אנשים היו איתו? אל אכיש בן מעוך מלך גת; שש מאות איש
- מה עשה שאול כששמע שדוד ברח לגת? לא הוסיף עוד לבקש אותו

נקרא בכתוב

(ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אָכִישׁ אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתְּנוּ-לִי מְקוֹם בְּאַחַת עָרֵי הַשָּׂדֶה וְאִשְׁבָּה שָׁם וְלָמָּה יָשֵׁב עַבְדְּךָ בְּעִיר הַמַּמְלָכָה עִמָּךְ: **(ו)** וַיִּתֵּן-לוֹ אָכִישׁ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-צִקְלָג לָכֵן הֵיטָה צִקְלָג לְמַלְכִּי יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: **(ז)** וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר-יָשָׁב דָּוִד בַּשָּׂדֶה פְּלִשְׁתִּים יָמִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים:
(שמואל א פרק כ"ז, פסוקים ה'-ז')

5. מה ביקש דוד מאכיש? מקום באחת ערי השדה, כדי לגור שם ולא בעיר המלוכה

6. איזו עיר נתן אכיש לדוד? צקלג

7. מה מספר הכתוב על העיר צקלג בהמשך הדורות? העתק מפסוק ו.

תשובה: "לכן היתה צקלג למלכי יהודה עד היום הזה"

נקרא בכתוב

(ח) וַיַּעַל דָּוִד וְאֶנְשָׁיו וַיַּפְשְׁטוּ אֶל-הַגְּשׁוּרִי וְהַגְּזִרִי וְהַעֲמֻלִּי כִּי הָנָה יֹשְׁבוֹת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְעוֹלָם בּוֹאֵף שׁוֹרָה וְעַד-אָרֶץ מִצְרָיִם:
(שמואל א פרק כ"ז, פסוקים ח'-ט')

8. באילו עמים נלחם דוד? הגשורי, הגזרי והעמלקי - עמים שישבו בארץ מימי קדם, אויבי ישראל

9. כשאכיש שאל: "אל־פִּשְׁטָתָם הַיּוֹם", דוד אמר לו שנלחם בנגב יהודה. האם זה היה נכון? לא. דוד לא נלחם מעולם באחיו בני ישראל, אלא רק באויבי ישראל

נקרא בכתוב

(יב) וַיֵּאמֶן אָכִישׁ בְּדָוִד לֵאמֹר הִבָּאֵשׁ הַבָּאִישׁ בְּעַמּוֹ בְּיִשְׂרָאֵל וְהִיָּה לִי לְעֶבֶד עוֹלָם:
(שמואל א פרק כ"ז, פסוקים י"ב-י"ב)

10. מה חשב אכיש על דוד? שדוד עשה את עצמו שנוא בעיני עמו ישראל, ולכן יהיה עבד לאכיש לעולם

רש"י מפרש

רש"י מפרש

עתה אספה יום אחד - שמא יארוב ויבא עלי פתאום

11. מה קשה לרש"י? בפרק כו שאל בירך את דוד ואמר לו: "לא־אָרַע לָךְ עוֹד". אם כן, ממה פחד דוד?

תשובה: קשה לרש"י: אחרי ששאל הבטיח לא להרע לדוד, למה חשש דוד שייהרג? רש"י מסביר: שמא שאל יארום לו ויבוא עליו פתאום, בלי שיוכל להתכונן.

רש"י מפרש

ולמה ישב עבדך וגוי' - ואהיה לך למשא

12. מה מוסיף רש"י? איזו סיבה נתן דוד לאכיש לבקשתו לגור בעיר אחרת? אמר לו שאינו רוצה להיות לו למשא

רש"י מפרש

ויעל דוד - לשון הוה הוא תמיד היה רגיל בכך

13. מה מוסיף רש"י על המילים "ויעל דוד"? שזה לא קרה פעם אחת - דוד היה רגיל תמיד לצאת להילחם באויבי ישראל

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
דוד ברח לארץ פלשתים כי פחד משאול.	<u>נכון</u>	-
דוד גר כל הזמן בגת, עיר המלוכה.	<u>לא נכון</u>	<u>ביקש עיר משלו, ואכיש נתן לו את צקלג.</u>
שאול המשיך לרדוף אחרי דוד גם בארץ פלשתים.	<u>לא נכון</u>	<u>שאול לא הוסיף עוד לבקש אותו.</u>
דוד נלחם בעמלקי, אויב ישראל.	<u>נכון</u>	-
אכיש האמין לדוד.	<u>נכון</u>	-

מתח קו

הסבר	מי? מה?
● העיר שקיבל דוד ונשארה למלכי יהודה	● <u>אכיש</u>
● אויב ישראל שדוד נלחם בו	● <u>גת</u>
● מלך גת	● <u>צקלג</u>
● עיר המלוכה של אכיש	● <u>העמלקי</u>

תשובה: אכיש - מלך גת - גת - עיר המלוכה של אכיש • צקלג - העיר שקיבל דוד ונשארה למלכי יהודה • העמלקי - אויב ישראל שדוד נלחם בו

שאלת חשיבה

14. דוד גר אצל מלך פלשתי, אבל לא נלחם מעולם בבני עמו. מה זה מלמד אותנו על דוד?

תשובה: תשובה אפשרית: גם כשדוד היה רחוק מארצו ונרדף על ידי שאול, הוא נשאר נאמן לעם ישראל ודאג לטובתו – נלחם רק באויבי ישראל.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

דוד היה במקום זר ובמצב קשה, ובכל זאת לא שכח לאיזה עם הוא שייך. גם כשאנחנו במקום חדש – בטיול, במחנה או בבית ספר אחר – אנחנו שומרים על מי שאנחנו.

15. כתוב דבר אחד שאתה מקפיד עליו בכל מקום שאתה נמצא בו.

תשובה: תשובה אישית.

מה למדנו?

דוד פחד שיום אחד ייפול בידי שאול, ולכן עבר עם שש מאות אנשיו לארץ פלשתים, אל אכיש מלך גת. שאול הפסיק לרדוף אחריו. אכיש נתן לדוד את צקלג, ומאז היא שייכת למלכי יהודה. דוד נלחם רק באויבי ישראל – הגשורי, הגזרי והעמלקי – ונשאר נאמן לעמו.

הערות והרחבות למורה

נדודי דוד

חזרה – נדודי דוד

סדר האירועים

מספר את האירועים לפי הסדר בפרקים כא–כז (1–6):

מספר	אירוע
<u>4</u>	דוד כורת את כנף מעיל שאול במערה בעין גדי
<u>1</u>	אחימלך הכהן נותן לדוד לחם הפנים וחרב גלית
<u>6</u>	אכיש מלך גת נותן לדוד את צקלג
<u>2</u>	ארבע מאות איש מתקבצים אל דוד במערת עדולם
<u>5</u>	דוד לוקח את החנית ואת צפחת המים ממראשותי שאול
<u>3</u>	דוד מושיע את העיר קעילה מן הפלשתים

מי אמר? למי?

המשפט	מי אמר?	למי?
"אין כְּמוֹהָ תִּנָּבֵה לִי" (כא, י)	<u>דוד</u>	<u>אחימלך הכהן</u>
"אֶל־תִּירָא ... וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל" (כג, יז)	<u>יהונתן</u>	<u>דוד</u>
"וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צִדִּיק" (כד, יח)	<u>שאול</u>	<u>דוד</u>
"מִי דָוִד וּמִי בּוֹיָשִׁי" (כה, י)	<u>נבל</u>	<u>נערי דוד</u>
"אֶל־תִּשְׁחִיתֶהוּ" (כו, ט)	<u>דוד</u>	<u>אבישי</u>

רש"י – מתח קו

מתח קו בין המילים מן הפסוק לבין פירוש רש"י.

רש"י מפרש
● חידש ברית שביניהם
● נעוצה
● נשתטה

מן הפסוק
● וַיִּתְּהֵל (כא, יד)
● וַיַּחֲזֵק אֶת־דָּוִד (כג, טז)
● לָמָּה תִּשְׁמַע (כד, י)

מְעוֹכָה (כו, ז) ●

● למה תקבל עלי לשון הרע של דואג

תשובה: ויתהולל – נשתטה • ויחזק את ידו – חידש ברית שביניהם • למה תשמע – למה תקבל עלי לשון הרע של דואג • מעוכה – נעוצה

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
דואג האדומי סיפר לשאול שדוד בא לנוב.	<u>נכון</u>	–
יונתן בא אל דוד בחורשה וחיזק את ידו באלקים.	<u>נכון</u>	–
במערה בעין גדי לקח דוד את החנית של שאול.	<u>לא נכון</u>	<u>כרת את כנף המעיל</u>
נבל נתן לנערי דוד אוכל בשמחה.	<u>לא נכון</u>	<u>סירב ואמר "מי דוד";</u> <u>אביגיל הביאה את המתנה</u>
דוד ברח לגת כדי ששאול יתיאש ממנו.	<u>נכון</u>	–

מי אני?

1. הייתי כהן בנוב, ונתתי לדוד לחם הפנים: אחימלך

2. ניצלתי לבדי מבית אבי, וברחתי אל דוד: אביתר

3. ירדתי עם דוד בלילה אל מחנה שאול: אבישי בן צרויה

4. נתתי לדוד את העיר צקלג: אכיש מלך גת

שאלת חשיבה

5. פעמיים היה שאול בידי דוד – במערה בעין גדי ובמחנה במדבר זיף – ודוד לא פגע בו. מה הייתה הסיבה, ומה למדנו מכך על דוד כמנהיג?

תשובה: תשובה אפשרית: דוד אמר: "חֲלִילָה לִי מֶה' ... כִּי־מְשִׁיחַ ה' הוּא" – שאול הוא משיח ה', ואסור לפגוע בו. דוד שמר על העיקרון הזה גם כשאנשיו לחצו עליו וגם כשגרדף, וסמך על ה' שיעשה משפט.

המלחמה בגלבע • פרקים כח–לא

המלחמה בגלבע

פרק כח: שאול ובעלת האוב

הערה למורה: את הפרק לומדים מתוך הפסוקים בלבד, בלי להרחיב בפרטי הכישוף. ההדגשה: התורה אסרה לשאול באוב (דברים יח, י-יא), שאול עצמו הסיר את האובות מן הארץ, וכשה' לא ענה לו – נפל לייאוש ופנה לדרך האסורה.

נקרא בכתוב

(ג) וּשְׁמוּאֵל מֵת וַיִּסְפְּדוּ-לוֹ כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּהוּ בְרָמָה וַיִּבְעִירוּ וּשְׁאֹל הִסִּיר הָאֲבוֹת וְאֶת-הַיִּדְּעָנִים מִהָאָרֶץ: (ד) וַיִּקְבְּצוּ פִלְשִׁתִּים וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ בְּשׁוֹנָם וַיִּקְבֹּץ שְׁאֹל אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּגִלְבֹּעַ: (ה) וַיָּרָא שְׁאֹל אֶת-מַחְנֵה פִלְשִׁתִּים וַיָּרָא וַיַּחְרֹד לְבוֹ מְאֹד: (ו) וַיִּשְׁאַל שְׁאֹל בַּה' וְלֹא עָנָהוּ ה' גַּם בַּחֲלָמוֹת גַּם בְּאֹרִים גַּם בְּנְבִיאִים: (ז) וַיֹּאמֶר שְׁאֹל לַעֲבָדִיו בְּקִשׁוֹ-לִי אִשָּׁת בַּעַלְת־אֹב וְאֶלְכָה אֵלֶיהָ וְאֶדְרָשָׁה-בָּהּ וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו הִנֵּה אִשָּׁת בַּעַלְת־אֹב בְּעֵין דּוֹר:

(שמואל א פרק כ"ח, פסוקים ג'-ז')

מילים קשות

אנשים שעסקו בכישוף ובשאלת מתים – דבר שהתורה אסרה.	הָאֲבוֹת וְהַיִּדְּעָנִים
אישה שעסקה בשאלת מתים האסורה.	בַּעַלְת־אֹב
ליבו פחד מאוד.	וַיַּחְרֹד לְבוֹ
האורים והתומים שבחושן של הכהן הגדול, שבהם שאלו בה'.	אֹרִים
החליף את בגדיו, כדי שלא יכירו אותו.	וַיִּתְחַפֵּשׂ
שונא שלך (רש"י).	עָרֵד

נבין את הכתוב

- מה עשה שאול לאובות ולידעונים עוד לפני המלחמה? (פסוק ג) הסיר אותם מן הארץ
- היכן חנו הפלשתים, והיכן חנו שאול וכל ישראל? (פסוק ד) הפלשתים חנו בשונם, ושאול וישראל – בגלבע

3. מה הרגיש שאול כשראה את מחנה פלשתים? העתק מפסוק ה. "וַיֵּרָא וַיַּחְרֹד לְבוֹ מֵאֵד"

4. שאול שאל בה' בשלוש דרכים, ולא נענה. מה הן? (פסוק ו) בַּחֲלוּמוֹת, בְּאֹרִים וּבַנְּבִיאִים

בפסוקים ח-יד: שאול התחפש, והלך בלילה עם שני אנשים אל בעלת האוב בעין דור. האישה פחדה, כי שאול עצמו הכרית את האובות מן הארץ. שאול ביקש לדבר עם שמואל, ושמואל נראה לה כאיש זקן עוטה מעיל.

נקרא בכתוב

(טו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאֹול לָמָּה הִרְגַּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שְׁאֹול צָר-לִי מֵאֵד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וְאֶלְקִים סָר מֵעָלַי וְלֹא-עָנְנִי עוֹד גַּם בְּיַד-הַנְּבִיאִים גַּם-בַּחֲלוּמוֹת וְאֶקְרָאָה לָךְ לְהוֹדִיעַנִי מָה אַעֲשֶׂה: **(טז)** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְלָמָּה תִּשְׁאַלְנִי וְהִ' סָר מֵעָלֶיךָ וַיְהִי עָרֶף: **(יז)** וַיַּעַשׂ ה' לוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיָדִי וַיִּקְרַע ה' אֶת-הַמַּמְלָכָה מִיָּדֶךָ וַיִּתְּנָהּ לָרֶעִף לְדָוִד: **(יח)** כַּאֲשֶׁר לֹא-שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל ה' וְלֹא-עָשִׂיתָ חֲרוֹן-אַפּוֹ בַּעֲמָלֶךָ עַל-כֵּן הִדְּבַר הַזֶּה עָשִׂה-לָּךְ ה' הַיּוֹם הַזֶּה: **(יט)** וַיִּתֵּן ה' גַּם אֶת-יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד-פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אָתָּה וּבְנֶיךָ עִמִּי גַם אֶת-מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן ה' בְּיַד-פְּלִשְׁתִּים: **(כ)** וַיִּמָּהַר שְׁאֹול וַיִּפֹּל מִלֵּא-קוֹמָתוֹ אַרְצָה וַיֵּרָא מֵאֵד מִדְּבָרֵי שְׁמוּאֵל גַּם-כֹּת לֹא-הָיָה בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל-הַיּוֹם וְכָל-הַלַּיְלָה:

(שמואל א פרק כ"ח, פסוקים ט"ו-כ')

5. מה סיפר שאול לשמואל על מצבו? (פסוק טו)

תשובה: צר לו מאוד: הפלשתים נלחמים בו, וה' סר מעליו ולא ענה לו עוד, לא בנביאים ולא בחלומות; לכן קרא לשמואל שידיע לו מה לעשות.

6. מה אמר שמואל שה' עשה לממלכה? העתק מפסוק יז. "וַיִּקְרַע ה' אֶת-הַמַּמְלָכָה מִיָּדֶךָ וַיִּתְּנָהּ לָרֶעִף לְדָוִד"

7. על איזה חטא נענש שאול? (פסוק יח) לֹא שָׁמַע בְּקוֹל ה' וְלֹא עָשָׂה חֲרוֹן אַפּוֹ בַּעֲמָלֶךָ

8. מה יקרה מחר, לפי דברי שמואל? (פסוק יט)

תשובה: ה' ייתן את מחנה ישראל ביד פלשתים, ושאול ובניו ימותו: "וּמָחָר אָתָּה וּבְנֶיךָ עִמִּי".

9. מדוע לא היה כוח בשאול? (פסוק כ) כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ושמואל מת - הרי כבר נאמר וימת שמואל אלא לפי שבא לדבר בשאול שהוצרך לדרוש בבעלת אוב פתח ואמר ושמואל מת שאילו היה קיים ממנו היה שאול דורש

10. מה קשה לרש"י? כבר נאמר בפרק כה, פסוק א, ששמואל מת. מדוע חוזר הכתוב על כך כאן? (רש"י שמואל א כח, ג)

תשובה: הכתוב חוזר כדי להסביר את מה שיבוא: אילו שמואל היה חי, שאל היה שואל אותו. רק משום ששמואל מת (ושאל הסיר את האובות) – הוצרך לחפש בעלת אוב.

רש"י מפרש

גם באורים – לפי שהרג נוב עיר הכהנים לא נענה

11. מה מוסיף רש"י? מדוע לא ענה ה' לשאל באורים? (רש"י כח, ו) כי שאל הרג את נוב עיר הכהנים

רש"י מפרש

לרעך לדוד – ובחיינו לא הזכיר לו שמו אלא ונתנה לרעך הטוב ממך (לעיל טו כח) לפי שהיה ירא ממנו שלא יהרגנו לפי שמשחו למלכות

12. מה קשה לרש"י? בפרק טו אמר שמואל לשאל רק "לְרַעְך", בלי שם. מדוע כאן הוא אומר בפירוש "לְדָוִד"? (רש"י כח, יז)

תשובה: בחייו פחד שמואל ששאל יהרוג אותו, כי משח את דוד למלך; לכן לא הזכיר את שמו. עכשיו, אחרי מותו, אמר את השם בפירוש.

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
שאל השאיר את בעלי האוב בארץ.	<u>לא נכון</u>	<u>הוא הסיר את האובות והידעונים מן הארץ</u>
ה' ענה לשאל בחלום.	<u>לא נכון</u>	<u>ה' לא ענה לו – לא בחלומות, לא באורים ולא בנביאים</u>
שאל התחפש ולבש בגדים אחרים.	<u>נכון</u>	–
שמואל אמר שהממלכה תינתן ליונתן.	<u>לא נכון</u>	<u>לדוד</u>
שאל נפל ארצה ופחד מאוד מדברי שמואל.	<u>נכון</u>	–

שאלת חשיבה

13. שאל עצמו הסיר את האובות מן הארץ, ובסוף פנה אל בעלת אוב. מה גרם לו לעשות זאת? ומה נכון לעשות בשעת צרה?

תשובה: תשובה אפשרית: שאל היה מבוהל ומיואש – ה' לא ענה לו ושמואל כבר מת. במקום לחפש דרך שהתורה אסרה, נכון לחזור בתשובה, להתפלל לה' ולבטוח בו.

המלחמה בגלבע

פרק כט: דוד ואנשיו מוחזרים לעורף

נזכור: בפרק כז ברח דוד מפני שאול אל אכיש מלך גת, וקיבל ממנו את העיר צקלג. בתחילת פרק כח אמר אכיש לדוד שייצא איתו במחנה למלחמה נגד ישראל.

נקרא בכתוב

(א) וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־כָּל־מַחְנֵיהֶם אֶפְקָה וַיִּשְׂרָאֵל חֲנִים בְּעֵין אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֵאל: (ב) וְסַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים עִבְרִים לְמֵאוֹת וְלֶאֱלָפִים וְדָוִד וְאֲנָשָׁיו עִבְרִים בְּאַחֲרֹנָה עִם־אֲכִישׁ: (ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים מָה הָעִבְרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֲכִישׁ אֶל־שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הֲלוֹא־זֶה דָּוִד עֶבֶד שְׂאוֹל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה אִתִּי זֶה יָמִים אוֹ־זֶה שָׁנִים וְלֹא־מָצְאָתִי בּוֹ מְאוּמָּה מִיּוֹם נָפְלוּ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וַיִּקְצְפוּ עָלָיו שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הֲשֵׁב אֶת־הָאִישׁ וְיִשָּׁב אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקַדְתּוֹ שָׁם וְלֹא־יֵרֵד עִמָּנוּ בְּמִלְחָמָה וְלֹא־יִהְיֶה־לָּנוּ לְשָׁטָן בְּמִלְחָמָה וּבְמָה יִתְרַצֶּה זֶה אֶל־אֲדֹנָיו הֲלוֹא בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם: (ה) הֲלוֹא־זֶה דָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנוּ־לוֹ בְּמַחְלוֹת לֵאמֹר הִכָּה שְׂאוֹל בְּאֶלְפָיו וְדָוִד בְּרִבְבֵּתּוֹ: (שמואל א פרק כ"ט, פסוקים א'-ה')

מילים קשות

אֶפְקָה	אל העיר אֶפְקָה, ששם התאספו הפלשתים.
סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים	השליטים של ערי פלשתים.
הָעִבְרִים	העברים - כך קראו הפלשתים לבני ישראל.
לְשָׁטָן	לאויב, למי שמפריע.
יִתְרַצֶּה	יִפְּסֵם, ימצא חן.
בְּמַחְלוֹת	בריקודים ובשירים.

נבין את הכתוב

1. היכן התאספו הפלשתים, והיכן חנו ישראל? (פסוק א) הפלשתים - באפק; ישראל - בעין אשר ביזרעאל
2. היכן הלכו דוד ואנשיו במחנה הפלשתים? (פסוק ב) באחרונה, עם אכיש
3. מה ענה אכיש לשרים על דוד? (פסוק ג) שלא מצא בו שום דבר רע מיום שבא אליו ועד היום

4. ממה פחדו שרי פלשתים? העתק מפסוק ד. "וְלֹא־יְהִי־לָנוּ לְשָׁטָן בַּמִּלְחָמָה"

5. איזה שיר הזכירו השרים על דוד? מה רצו להוכיח בו? (פסוק ה')

תשובה: "הִכָּה שָׂאוֹל בְּאַלְפִּי וְדָוִד בְּרִבְבֹתוֹ" – השיר ששרו בישראל אחרי ניצחונות דוד על הפלשתים. השרים רצו להוכיח שדוד הוא גיבור של ישראל ואויב של פלשתים.

נקרא בכתוב

(ו) וַיִּקְרָא אָכִישׁ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי־הוּא כִּי־נָשָׂר אַתָּה וְטוֹב בְּעֵינַי צִאתְךָ וּבֹאֲךָ אֵתִי בַּמַּחֲנֶה כִּי לֹא־מָצָאתִי בְךָ רָעָה מִיּוֹם בֹּאֲךָ אֵלַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְעֵינַי הַסְּרָנִים לֹא־טוֹב אַתָּה: (ז) וְעַתָּה שׁוֹב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תַעֲשֶׂה רָע בְּעֵינַי סָרְנִי פְלִשְׁתִּים: (ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ כִּי מָה עָשִׂיתִי וּמַה־מָּצָאתָ בְּעַבְדְּךָ מִיּוֹם אֲשֶׁר הֵייתִי לְפָנֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא אָבֹא וְנִלְחַמְתִּי בְּאֹיְבֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ: (ט) וַיַּעַן אָכִישׁ וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד יָדַעְתִּי כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמִלְאֲךָ אֱלֹקִים אֲךָ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה: (י) וְעַתָּה הַשְׂכֵּם בְּבֹקֶר וְעַבְדִּי אֲדַנֶּיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ אִתְּךָ וְהַשְׂכַּמְתָּם בְּבֹקֶר וְאוֹר לָכֶם וְלָכוּ: (יא) וַיִּשְׁכֶּם דָּוִד הוּא וְאֶנְשָׁיו לָלֶכֶת בְּבֹקֶר לָשׁוּב אֶל־אַרְצָם פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים עָלוּ יִזְרְעֵאל: (שמואל א פרק כ"ט, פסוקים ו'–יא)

6. כיצד שיבח אכיש את דוד? (פסוקים ו, ט) אמר שהוא ישר וטוב בעיניו "כְּמִלְאֲךָ אֱלֹקִים"

7. מה ביקש אכיש מדוד ומאנשיו לעשות? (פסוק י) להשכים בבוקר וללכת כשיאיר היום

8. לאן הלך דוד, ולכן עלו הפלשתים? (פסוק יא) דוד שב אל ארץ פלשתים, והפלשתים עלו יזרעאל

רש"י מפרש

רש"י מפרש

מיום נפלו – מיום חנייתו עלי

9. מה קשה לרש"י? המילה "נָפְלוּ" (פסוק ג) נשמעת כמו נפילה. מה פירושה לפי רש"י? (רש"י כט, ג)

מיום שחנה דוד אצל אכיש – מיום שבא לגור אצלו

10. הסבר במילים שלך את דברי אכיש בפסוק ג, לפי פירוש רש"י.

תשובה: מיום שדוד בא לחנות ולגור אצלי ועד היום, לא מצאתי בו שום דבר רע.

מי אמר? למי?

מה נאמר?	מי אמר?	למי?
"מָה הָעֲבָרִים הָאֵלֶּה"	<u>שרי פלשתים</u>	<u>לאכיש</u>
"הֲשֵׁב אֶת־הָאִישׁ וְיָשֵׁב אֶל־מְקוֹמוֹ"	<u>שרי פלשתים</u>	<u>לאכיש</u>
"כִּי מָה עָשִׂיתִי וְמַה־מָּצָאתָ בְּעַבְדְּךָ"	<u>דוד</u>	<u>לאכיש</u>
"וְעַתָּה שׁוּב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם"	<u>אכיש</u>	<u>לדוד</u>

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

דוד היה במצב קשה: אם יילחם - יילחם נגד עמו, ואם יסרב - יסכן את חייו. ה' סובב ששרי פלשתים עצמם ישלחו אותו הביתה. ה' משגיח על האדם גם בדרך הטבע, גם כשנראה שהדברים קורים "סתם".

11. מדוע היה טוב לדוד ששרי פלשתים לא הרשו לו לצאת איתם למלחמה? כתוב שתי סיבות.

תשובה: תשובה אפשרית: כך לא נלחם דוד נגד עמו ונגד שאול, משיח ה'; וכך חזר לצקלג בזמן, והספיק להציל את המשפחות שנשבו (פרק ל).

12. ספר על מקרה שבו דבר שנראה לך בהתחלה "לא טוב" התברר בסוף כטוב.

תשובה: תשובה אישית.

מה למדנו?

הפלשתים התאספו באפק למלחמה בישראל, ודוד ואנשיו הלכו באחרונה עם אכיש. שרי פלשתים פחדו שדוד יהיה להם לשטן במלחמה, ודרשו להחזירו. אכיש שיבח את דוד ושלח אותו בשלום, ודוד שב בבוקר אל ארץ פלשתים. כך הציל ה' את דוד, בדרך הטבע, מלהילחם בעמו.

המלחמה בגלבו

פרק ל: חורבן צקלג והשבת השבי

נקרא בכתוב

(א) ויהי בבא דוד ואנשיו צקלג ביום השלישי ועמלקי פשטו אל-נגב ואל-צקלג ויכו את-צקלג וישרפו אתה באש: (ב) וישבו את-הנשים אשר-בה מקטן ועד-גדול לא המיתו איש וינהגו וילכו לדרכם: (ג) ויבא דוד ואנשיו אל-העיר והנה שרופה באש ונשיהם ובניהם ובנותיהם נשבו: (ד) וישא דוד והעם אשר-אתו את-קולם ויבכו עד אשר אין-בהם כח לבכות: (ה) ושתי נשי-דוד נשבו אחינעם היזרעלית ואביגיל אשת נבל הכרמלי: (ו) ותצר לדוד מאד כי-אמרו העם לסקלו כי-מרה נפש כל-העם איש על-בנו ועל-בנותיו ויתחזק דוד בה' אלקיו:

(שמואל א פרק ל', פסוקים א'-ו')

מילים קשות

פֶּשֶׁטוּ	התקיפו ושדדו.
וַיִּשְׁבּוּ	לקחו בשבי.
לִסְקָלוּ	להרוג אותו באבנים.
מְרָה נֶפֶשׁ	היו עצובים וכואבים מאוד.
הָאֵפוֹד	בגד הכהן הגדול, ובו האורים והתומים, שבהם שאלו בה'.
פָּגְרוּ	נחלשו ולא יכלו להמשיך (רש"י: נמנעו).
הִישָׁב עַל-הַכָּלִים	מי שנשאר מאחור ושומר על הציד.

נבין את הכתוב

1. מי פשט על צקלג, ומה עשו לעיר? (פסוק א) העמלקים; הכו את צקלג ושרפו אותה באש
2. את מי לקחו העמלקים בשבי? האם הרגו מישהו? (פסוקים ב-ג) את הנשים, הבנים והבנות, מקטן ועד גדול; לא המיתו איש
3. מה עשו דוד והעם כשראו את העיר? (פסוק ד) בכו עד שלא היה בהם כוח לבכות
4. מה אמר העם לעשות לדוד? (פסוק ו) לסקול אותו

5. כיצד הגיב דוד? העתק מסוף פסוק ו. "ויתחזק דוד בה' אלקיו"

נקרא בכתוב

(ז) ויאמר דוד אל-אביתר הכהן בן-אחיהלך הגישה-נא לי האפוד ונגש אביתר את-האפוד אל-דוד: (ח) וישאל דוד בה' לאמר ארדף אחרי הגדוד-הזה האשגנו ויאמר לו רדף כיהשג תשיג והצל תציל: (ט) וילך דוד הוא ושש-מאות איש אשר אתו ויבאו עד-נחל הבשור והנותרים עמדו: (י) וירדף דוד הוא וארבע-מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבר את-נחל הבשור:

(שמואל א פרק ל', פסוקים ד'-י')

6. מה שאל דוד בה', ומה ענה לו ה'? (פסוק ח)

תשובה: דוד שאל: "ארדף אחרי הגדוד-הזה האשגנו" - וה' ענה: "רדף כיהשג תשיג והצל תציל".

7. השלם: דוד יצא עם שש מאות איש. מאתיים איש נשארו בנחל הבשור, ודוד רדף עם ארבע מאות איש.

בפסוקים יא-טז: אנשי דוד מצאו בשדה נער מצרי, עבד של איש עמלקי. הם נתנו לו לחם ומים, דבלה וצימוקים, והנער הוביל אותם אל הגדוד.

8. מדוע עזב האיש העמלקי את עבדו המצרי בשדה? (פסוק יג) כי העבד חלה

9. מה הציל דוד מיד עמלק? (פסוקים יח-יט) את כל מה שלקחו, וגם את שתי נשיו - "הכל השיב דוד"

נקרא בכתוב

(כא) ויבא דוד אל-מאתים האנשים אשר-פגרו מלכת אחרי דוד וישיבם בנחל הבשור ויצאו לקראת דוד ולקראת העם אשר-אתו ויגש דוד את-העם וישאל להם לשלום: (כב) ויען כל-איש-רע ובליעל מהאנשים אשר הלכו עם-דוד ויאמרו יען אשר לא-הלכו עמי לא-נתן להם מהשלל אשר הצלנו כיהם-איש את-אשתו ואת-בניו וינהגו וילכו: (כג) ויאמר דוד לא-תעשו כן אחי את אשר-נתן ה' לנו וישמר אתנו ויתן את-הגדוד הבא עלינו בידנו: (כד) ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק הירד במלחמה וכחלק הישב על-הכלים יחדו יחלקו: (כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחס ולמשפט לישראל עד היום הזה:

(שמואל א פרק ל', פסוקים כ"א-כ"ה)

10. מה אמרו האנשים הרעים שהלכו עם דוד? (פסוק כב) שלא ייתנו מן השלל לאלה שלא הלכו - רק כל

איש את אשתו ואת בניו

11. מה פסק דוד? העתק מפסוק כד. "כי כחלק הירד במלחמה וכחלק הישב על-הכלים יחדו יחלקו"

12. לפי פסוק כג, מדוע אין לאנשים לריב על השלל? כי ה' נתן להם אותו – ה' שמר אותם ונתן את הגדוד

בידום

רש"י מפרש

רש"י מפרש

מהיום שהוא ומעלה – לא נאמר והלאה אלא ומעלה כבר הנהיג אברהם בחוק זה

13. מה קשה לרש"י? בפסוק כה כתוב "וּמַעֲלָה", ולא "והלאה". מה לומד מכך רש"י? (רש"י ל, כה)

תשובה: החוק לא התחיל אצל דוד: כבר אברהם אבינו נהג כך, ונתן חלק לנערים שנשארו מאחור. דוד קבע אותו לחוק ולמשפט בישראל.

רש"י מפרש

אשר התהלך שם דוד – שהיו מחבאים אותו מפני שאול

14. מה מוסיף רש"י? מדוע שלח דוד מן השלל לזקני יהודה במקומות האלה? (רש"י ל, לא) כי הם הסתירו

אותו מפני שאול – דוד הכיר להם טובה

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

ברגע הקשה ביותר, כשהעם רצה לסקול אותו, דוד לא נשבר: "וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּה' אֱלֹהָיו". הוא התחזק באמונה, ומיד גם פעל – שאל בה', רדף והציל.

15. מה אפשר ללמוד מדוד על התנהגות בשעת צרה? כתוב שני דברים.

תשובה: תשובה אפשרית: לא להתייאש אלא להתחזק בה' ולהתפלל; וגם לפעול ולהשתדל – דוד שאל בה' ויצא מיד לרדוף אחרי הגדוד.

מה למדנו?

העמלקים שרפו את צקלג ושבּו את הנשים והילדים. העם רצה לסקול את דוד, אבל דוד התחזק בה', שאל בה' באפוד ורדף אחרי הגדוד. בעזרת נער מצרי מצא אותם, והציל את הכל. דוד קבע שהיורד למלחמה והיושב על הכלים יחלקו בשווה, ושלח מן השלל לזקני יהודה שהסתירו אותו.

המלחמה בגלבע

פרק לא: מות שאול בגלבע

נקרא בכתוב

(א) וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּגִסוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיָּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהַר הַגִּלְבָּעַ: (ב) וַיַּדְבִּקוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־שְׁאוּל וְאֶת־בָּנָיו וַיַּכּוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־יְהוֹנָתָן וְאֶת־אֲבִינֶדָב וְאֶת־מַלְכִישׁוּעַ בֶּנִי שְׁאוּל: (ג) וַתִּכָּבֵד הַמֶּלֶכְמָה אֶל־שְׁאוּל וַיִּמָּצְאֶהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים בְּקֶשֶׁת וַיַּחַל מְאֹד מִהַמּוֹרִים:

(שמואל א פרק לא, פסוקים א'-ג')

מילים קשות

חֲלָלִים	הרוגים.
וַיַּדְבִּקוּ	השיגו אותם, הגיעו אליהם.
וַתִּכָּבֵד הַמֶּלֶכְמָה	המלחמה נעשתה קשה מאוד.
הַמּוֹרִים	היורים בקשת.
נָשָׂא כֶּלִי	הנער שנושא את כלי הנשק של המלך.
גִּוִּית	גופת.
הָאֶשֶׁל	שם של עץ.

נבין את הכתוב

1. מה קרה לאנשי ישראל בהר הגלבע? (פסוק א) נסו מפני פלשתים, ונפלו חללים

2. מי הם שלושת בני שאול שנהרגו? (פסוק ב) יהונתן, אבינדב ומלכישוע

3. מי פגע בשאול? (פסוק ג) המורים - אנשים בקשת

בפסוקים ד-ו: שאול ביקש מנושא כליו שימית אותו, כדי שהפלשתים לא יתעללו בו. נושא הכלים פחד ולא הסכים, ושאול נפל על חרבו. כך מתו ביום ההוא שאול, שלושת בניו ונושא כליו.

4. כיצד התקיימו דברי שמואל לשאול בפרק כח: "וַמָּחָר אָתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי"?

תשובה: שאול ושלושת בניו מתו במלחמה למחרת, וה' נתן את מחנה ישראל ביד פלשתים - בדיוק כמו שאמר שמואל.

5. מה עשו אנשי ישראל שבעבר העמק ובעבר הירדן? (פסוק ז) עזבו את הערים ונסו, והפלשתים באו וישבו בהן

למחרת מצאו הפלשתים את שאול ובניו, ביזו את גופותיהם ותלו אותן על חומת בית שאן.

נקרא בכתוב

(יא) וישמעו אליו ישבי יבש גלעד את אשר-עשו פלשתים לשאול: (יב) ויקומו כל-איש חיל וילכו כל-הלילה ויקחו את-גוית שאול ואת גוית בניו מחומת בית שן ויבאו יבשה וישרפו אתם שם: (יג) ויקחו את-עצמותיהם ויקברו תחת-האשל ביבשה ויצמו שבעת ימים:

(שמואל א פרק ל"א, פסוקים י"א-י"ג)

6. מי שמע מה עשו הפלשתים לשאול? (פסוק יא) יושבי יבש גלעד

7. מי יצא לבית שאן? העתק מפסוק יב. "ויקומו כל-איש חיל וילכו כל-הלילה"

8. מה עשו אנשי יבש גלעד? כתוב שלושה דברים. (פסוקים יב-יג)

תשובה: לקחו את גוויות שאול ובניו מחומת בית שאן והביאו אותן ליבש; קברו את עצמותיהם תחת האשל ביבש; וצמו שבעה ימים.

רש"י מפרש

רש"י מפרש

ופלשתים נלחמים בישראל - כאדם האומר נחזור לענין ראשון

9. מה קשה לרש"י? בפרקים כט-ל סופר על דוד בצקלג. מדוע פרק לא פותח פתאום במילים "ופלשתים נלחמים בִּישְׂרָאֵל"? (רש"י לא, א)

תשובה: הכתוב חוזר אל הסיפור שהתחיל בפרק כח - הפלשתים שהתאספו למלחמה בישראל. הוא כמו אדם שאומר: "נחזור לענין הראשון".

רש"י מפרש

וישמעו אליו - כמו עליו על שאול

10. מה מוסיף רש"י? מה פירוש המילה "אליו" בפסוק יא? עליו - על שאול

סדר אירועים

מספר את האירועים לפי הסדר שבו הם כתובים בספר (1-5).

מספר	האירוע
<u>5</u>	אנשי יבש גלעד קוברים את שאול ובניו וצמים שבעה ימים.
<u>1</u>	שמואל אומר לשאול: "וּמָחָר אֶתָּה וּבְנֶיךָ עָמִי".
<u>3</u>	דוד מציל את השבי מיד עמלק.
<u>2</u>	שרי פלשתים מחזירים את דוד מן המלחמה.
<u>4</u>	שאול ושלושת בניו מתים בהר הגלבוע.

מן הכתוב אל החיים

נקודה למחשבה

אנשי יבש גלעד זכרו ששאול הציל אותם מנחש העמוני בתחילת מלכותו (פרק יא). הם סיכנו את חייהם, הלכו כל הלילה, והביאו את שאול ובניו לקבורה. הכרת הטובה אינה נשכחת – גם אחרי שנים רבות.

11. מדוע לדעתך דווקא אנשי יבש גלעד הצילו את גופת שאול? מה למדת מהם?

תשובה: תשובה אפשרית: שאול הציל אותם מנחש העמוני (פרק יא), והם הכירו לו טובה. הם מסרו את נפשם כדי לכבד את מלכם. למדתי לזכור את מי שעשה לי טובה ולהודות לו, גם כשקשה.

נקודה למחשבה

חז"ל שיבחו את שאול: הוא ידע מדברי שמואל שייהרג במלחמה, ובכל זאת יצא עם בניו להילחם על עם ישראל, ולא ברח (ויקרא רבה כו, ז).

מה למדנו?

הפלשתים נלחמו בישראל בהר הגלבוע. שלושת בני שאול – יהונתן, אבינדב ומלכישוע – נהרגו, ושאול נפל על חרביו, כמו שאמר שמואל. אנשי יבש גלעד, שזכרו את הטובה ששאול עשה להם, הלכו כל הלילה, הביאו את שאול ובניו לקבורה ביבש וצמו שבעה ימים.

המלחמה בגלבע

חזרה – המלחמה בגלבע וסיום הספר

מי אמר? למי?

מה נאמר?	מי אמר?	למי?
"וְהָיָה סֵר מַעֲלִיָּה וַיְהִי עֶרְבָה" (כח, טז)	<u>שמואל</u>	<u>לשואל</u>
"הַנֶּשֶׁב אֶת־הָאִישׁ וַיֵּשֶׁב אֶל־מְקוֹמוֹ" (כט, ד)	<u>שרי פלשתים</u>	<u>לאכיש</u>
"רָדַף כִּי־הִשָּׁג תִּשָּׁג וְהִצֵּל תִּצִּיל" (ל, ח)	<u>ה'</u>	<u>לדוד</u>
"לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן אִתִּי" (ל, כג)	<u>דוד</u>	<u>לאנשים הרעים</u> <u>שהלכו איתו</u>

נכון / לא נכון + תיקון

משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
ה' ענה לשואל באורים.	<u>לא נכון</u>	<u>ה' לא ענה לו; לפי רש"י – כי הרג את נוב עיר הכהנים</u>
אכיש אמר שדוד טוב בעיניו כמלאך אלקים.	<u>נכון</u>	<u>–</u>
העמלקים הרגו את כל אנשי צקלג.	<u>לא נכון</u>	<u>לא המיתו איש – לקחו את כולם בשבי</u>
דוד קבע שהיושב על הכלים יקבל חלק כמו היורד למלחמה.	<u>נכון</u>	<u>–</u>
אנשי יבש גלעד צמו שלושה ימים.	<u>לא נכון</u>	<u>שבעה ימים</u>

רש"י – מתח קו

מנ הפסוק	רש"י מפרש
וּשְׁמוּאֵל מֵת (כח, ג)	● כבר הנהיג אברהם בחוק זה
מִיּוֹם נָפְלוּ (כט, ג)	● כאדם האומר נחזור לענין ראשון
וּמַעֲלָה (ל, כה)	● שאילו היה קיים ממנו היה שואל דורש
וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים (לא, א)	● מיום חנייתו עלי

תשובה: ושמואל מת - שאילו היה קיים ממנו היה שאול דורש • מיום נפלו - מיום חנייתו עלי • ומעלה -
 כבר הנהיג אברהם בחוק זה • ופלשתים נלחמים - כאדם האומר נחזור לענין ראשון

סיכום ספר שמואל א – סדר האירועים

מספר את האירועים לפי סדרם בספר שמואל א - מ-1 עד 8.

מספר	האירוע
<u>5</u>	שמואל מושח את דוד בבית לחם.
<u>2</u>	הארון נשבה בידי הפלשתים, ועלי מת.
<u>8</u>	שאול ובניו מתים בהר הגלבוע.
<u>1</u>	חנה מתפללת בשילה, ונולד שמואל.
<u>7</u>	דוד חס על שאול במערה בעין גדי.
<u>3</u>	שמואל מושח את שאול למלך.
<u>6</u>	דוד מנצח את גלית.
<u>4</u>	שאול חומל על אגג ועל הצאן במלחמת עמלק.

שאלת חשיבה

1. ספר שמואל א מתחיל בתפילת חנה ובלידת שמואל, ומסתיים במות שאול, כשדוד כבר מוכן להיות מלך.
 כתוב שני דברים חשובים שלמדת מן הספר.

תשובה: תשובה אישית; למשל: "הִנֵּה שָׁמַעַ מְזֻבָּח טוֹב" - לשמוע בקול ה' חשוב יותר מקרבנות;
 "הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב"; דוד לא פגע במשיח ה' גם כשרדף אחריו; הנאמנות בין דוד
 ויהונתן; הכרת הטובה של אנשי יבש גלעד.

סיימנו את ספר שמואל א!

הערות והרחבות למורה

ספר שמואל א

כיתה ה' • כל הספר • מחוון למורה

בחוברת:

חזרה

לדיון ערכי

רש"י מפרש

מילים קשות

נקרא בכתוב

כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלֵבָב

(שמואל א טז, ז)